

27
09.06.2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, БІЗНЕСУ ТА МАРКЕТИНГОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

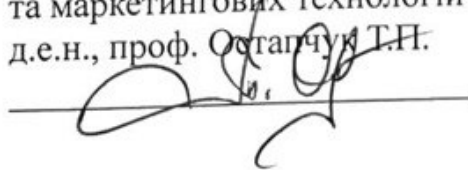
ЯРОШ Дарина Володимирівна
(здобувач вищої освіти групи ЗПВ-22-2с)

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ
ПІДПРИЄМСТВА

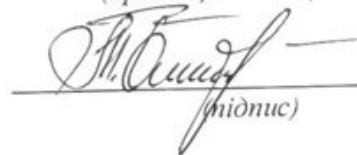
(представлена на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»)

Допущено до захисту
зав. кафедри менеджменту, бізнесу
та маркетингових технологій
д.е.н., проф. Остапчук Т.Н.

Керівник роботи:
ст. викл. Біляк Т.О.

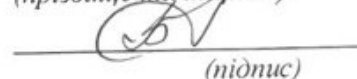
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент
к.е.н., доц. Бірюченко С.ІО.

(прізвище та ініціали)

(підпис)

Анотація

Ярош Д.В. Ефективність використання основних засобів підприємства. Рукопис.

Бакалаврська кваліфікаційна робота представлена на здобуття освітнього ступеня «бакалавр», галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2025.

У бакалаврській кваліфікаційній роботі розглянуто особливості використання основних засобів підприємства та визначено напрями його покращення.

Ключові слова: основні засоби, використання, управління, утримання, експлуатація, ефективність.

Annotation

Yarosh D.V. Efficiency of use of fixed assets of the enterprise. Manuscript.

The bachelor's qualification work is submitted for the Bachelor's degree, field of knowledge 07 «Management and administration» of specialty 076 «Entrepreneurship, trade and stock exchange activity». Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2025.

The bachelor's qualification work considers the features of the use of fixed assets of the enterprise and identifies areas for its improvement.

Keywords: fixed assets, use, management, maintenance, operation, efficiency.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1. Економічна суть основних засобів підприємства	6
1.2. Механізм використання основних засобів підприємства.....	14
1.3. Методичні засади оцінки ефективності використання основних засобів підприємства	25
1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері використання основних засобів підприємства	37
Висновки до розділу 1.....	49
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ КП«СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ КОМБІНАТ КОМУНАЛЬНО-ПОБУТОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ» ЖИТОМИРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ	51
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства	51
2.2. Діагностика фінансово-економічного стану КП «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Житомирської міської ради	58
2.3. Аналіз ефективності використання основних засобів КП «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Житомирської міської ради	73
2.4. Напрями покращення використання основних засобів КП «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Житомирської міської ради	93
Висновки до розділу 2.....	100
ВИСНОВКИ.....	102
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	106
ДОДАТКИ.....	113

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах господарювання раціональне та ефективне використання основних засобів є однією з найважливіших передумов забезпечення конкурентоспроможності підприємства, підвищення його продуктивності та зниження витрат. Основні засоби становлять матеріальну основу виробничого потенціалу, визначають обсяг і якість продукції, що виготовляється, а також фінансові результати діяльності. Недостатній рівень використання наявного обладнання, застарілі технології та низький коефіцієнт завантаження основних засобів знижують загальну ефективність підприємства.

У зв'язку з цим дослідження ефективності використання основних засобів, виявлення резервів її підвищення та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення системи управління основними засобами набуває особливої актуальності.

Визначенням проблем аналізу стану та ефективного використання основних засобів підприємства в умовах фінансової кризи приділяли увагу наступні автори: Власюк Г.В., Єпіфанова І.Ю., Кузьмін О., Маренич Т.Г., Приварникова І.Ю., Сметанюк О.А., Фурсов О.І. та інші. Однак, основні засоби займають найбільшу питому вагу у структурі необоротних активів майже кожного господарюючого суб'єкта і від ефективного їх використання значно залежить позитивний фінансовий результат діяльності підприємства. Тому питання аналізу стану та ефективного використання основних засобів не втрачає своєї актуальності та потребує подальших досліджень.

Зазначене обумовило вибір теми, постановку мети та завдань бакалаврської кваліфікаційної роботи. Обрана тема повністю відповідає проблемам напряму підготовки за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Метою бакалаврської кваліфікаційної роботи є узагальнення та подальший розвиток теоретико-методичних підходів до ефективності використання основних засобів підприємства, а також розробка практичних рекомендацій щодо покращення їх використання в сучасних умовах

господарювання.

Поставлена мета обумовила вирішення наступних *завдань*:

- визначити економічну суть основних засобів підприємства;
- дослідити механізм використання основних засобів підприємства;
- обґрунтувати методичні засади оцінки ефективності використання основних засобів підприємства;
- проаналізувати нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері використання основних засобів підприємства;
- надати організаційно-економічну характеристику підприємства;
- провести діагностику фінансово-економічного стану КП «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Житомирської міської ради;
- проаналізувати ефективність використання основних засобів КП «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Житомирської міської ради;
- визначити напрями покращення використання основних засобів КП «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Житомирської міської ради.

Об'єктом дослідження виступає процес використання основних засобів на підприємстві в умовах сучасної ринкової економіки.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних підходів та практичних аспектів оцінки ефективності використання основних засобів підприємства.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувались такі методи: теоретичного узагальнення – для вивчення наукових підходів до управління основними засобами; економічного аналізу – для оцінки показників ефективності використання основних засобів; порівняльного аналізу – для зіставлення фактичних результатів із нормативними або базовими; індексного методу – для дослідження впливу окремих факторів на загальний результат; графічного методу – для візуалізації динаміки використання основних засобів; економіко-математичного моделювання – з метою визначення тенденцій та

прогнозування ефективності використання основних засобів.

Інформаційною базою дослідження виступили наукові фахові, навчальні та методичні публікації провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, чинне законодавство України, статистичні дані, дані фінансової та управлінської звітності досліджуваного підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у обґрунтуванні ефективних підходів до використання основних засобів підприємства та розробці дієвих заходів щодо покращення їх ефективності в умовах сучасного економічного середовища.

Структура та обсяг бакалаврської кваліфікаційної роботи. Бакалаврська кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 112 сторінках друкованого тексту. Робота містить 30 таблиць та 7 рисунків. Список використаних джерел налічує 60 найменувань. Робота містить 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна суть основних засобів підприємства

Основні засоби відіграють ключову роль у функціонуванні підприємства, оскільки є одними з найважливіших його активів. Ефективне управління цими ресурсами сприяє стабільній роботі підприємства, досягненню стратегічних завдань і підвищенню його конкурентних переваг. Вони також мають суттєвий вплив на формування амортизаційних відрахувань, що безпосередньо впливають як на фінансові результати, так і на податкові зобов'язання підприємства. Рациональне використання та постійний аналіз стану основних засобів забезпечують не лише їх збереження, а й оптимізацію виробничих процесів. Важливими аспектами управління основними фондами є належна організація, своєчасне оновлення даних обліку, а також аналітична обробка інформації, яка формує основу для прийняття ефективних управлінських рішень.

Основні засоби є однією з ключових складових матеріально-технічної бази будь-якого підприємства, незалежно від форми власності, галузі діяльності чи масштабів виробництва. Саме вони створюють необхідні передумови для здійснення господарських операцій, виробництва товарів, надання послуг та виконання робіт [21, с. 23].

Згідно з чинним законодавством України, основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних та соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких перевищує один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік) [12].

Економічна суть основних засобів полягає у тому, що вони беруть участь у виробничому процесі протягом тривалого періоду, не змінюючи при цьому своєї натурально-речової форми. Їхня вартість поступово передається на готову

продукцію або послуги через механізм амортизації. Таким чином, основні засоби є частиною постійного капіталу підприємства та визначають потенціал для довготривалого функціонування суб'єкта господарювання.

Економічний підхід	Матеріальні активи тривалого користування • Багаторазова участь у виробництві • Передача вартості через амортизацію
Бухгалтерський підхід	• Активи з терміном експлуатації понад 1 рік • Здатність приносити економічні вигоди • Формалізовано в Н(П)СБО 7
Технологічний	• Засоби праці у виробничому процесі • Оцінка техстану, зносу, ремонтпридатності • Придатність до ефективної експлуатації
Інституційний	• Облік прав власності та регламентацій • Врахування регламенту місцевих рад (для КП) • Порядок списання, оренди, передачі майна
Інвестиційний	• Основні засоби як об'єкт довгострокових інвестицій • Ресурс для створення майбутніх доходів • База для стратегічного розвитку підприємства

Рис. 1.1. Наукові підходи до сутності основних засобів

Джерело: сформовано автором на основі [26; 46]

У науковій літературі поняття «основні засоби» розглядається як економічна категорія, що відображає матеріальні ресурси підприємства, які тривалий час використовуються у виробничій або невиробничій діяльності з метою отримання економічної вигоди або забезпечення соціальних функцій. Різні науковці пропонують власні підходи до розкриття цієї категорії, зосереджуючи увагу на функціональному, економічному, бухгалтерському та інституційному аспектах [38].

1. Економічний підхід. Згідно з економічною наукою, основні засоби – це частина виробничих ресурсів, яка зберігає свою матеріально-речову форму

протягом тривалого періоду (понад один рік), бере участь у виробничому процесі багаторазово та переносить свою вартість на готову продукцію поступово, шляхом амортизації [29]. Такий підхід підкреслює їхню роль як елементу капіталу, що забезпечує виробництво товарів і послуг.

2. Бухгалтерський підхід. У контексті бухгалтерського обліку, основні засоби визначаються як матеріальні активи, що:

- призначені для використання у процесі господарської діяльності;
- мають строк корисного використання понад один рік;
- не призначені для подальшого продажу;
- здатні приносити економічні вигоди у майбутньому [33].

Цей підхід формалізовано у Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку № 7 «Основні засоби», де подано критерії визнання, оцінки, амортизації та вибуття таких активів [52].

3. Технологічний підхід. Згідно з технологічним підходом, основні засоби розглядаються як сукупність матеріально-технічних ресурсів, які забезпечують здійснення основної діяльності підприємства. Тут акцент ставиться на технічний стан, моральний і фізичний знос, ремонтпридатність та продуктивність обладнання.

4. Інституційний підхід. Цей підхід враховує правовий статус та власність на основні засоби. Важливими є питання балансової належності, оренди, фінансування, обліку в державних і комунальних підприємствах. Для комунальних установ, таких як КП, важливим аспектом є обмеження в управлінні основними фондами згідно з рішеннями органів місцевого самоврядування [53].

5. Інвестиційний підхід. У межах цього підходу основні засоби розглядаються як об'єкт довгострокових вкладень. Ефективність їхнього використання безпосередньо впливає на фінансову стійкість підприємства, рентабельність та здатність до оновлення засобів праці. Основні засоби виступають фундаментом для інвестиційного зростання підприємства [29].

Таким чином, у науковій літературі основні засоби тлумачаться як складна багатоаспектна категорія. Їх сутність залежить від обраного аналітичного підходу: економічного, облікового, технологічного чи інституційного. Для

ефективного управління майном, особливо на рівні комунального підприємства, важливо інтегрувати ці підходи – тобто враховувати і облікові норми, і технічний стан, і правову специфіку. Такий комплексний підхід дозволяє досягти високої ефективності використання основних засобів і забезпечити стійкий розвиток підприємства.

Основні засоби мають наступні характерні ознаки (рис. 1.2).

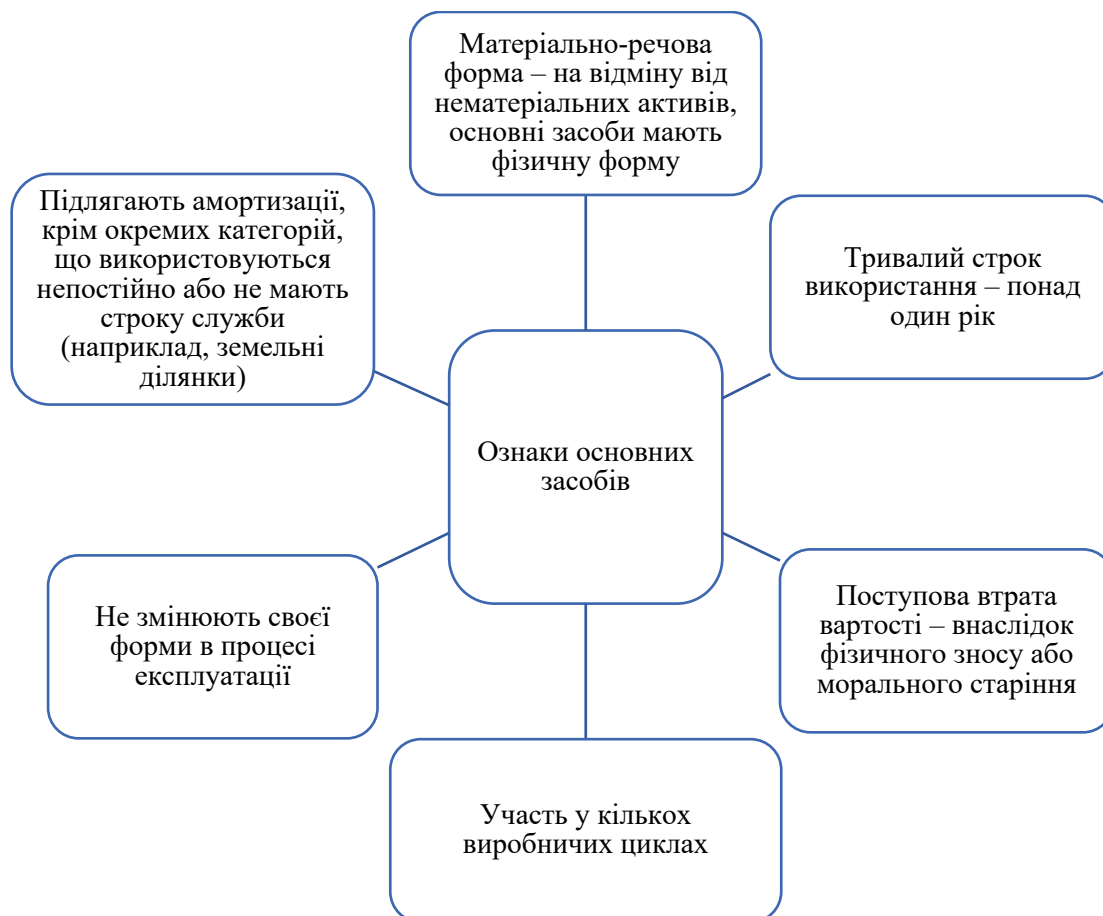

Рис. 1.2. Основні засоби мають наступні характерні ознаки

Джерело: сформовано автором [8; 29]

Згідно з Національним Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», до основних засобів належать матеріальні об'єкти, які перебувають у розпорядженні підприємства з метою їх використання у виробничій діяльності, наданні послуг, постачанні продукції, передачі в оренду або для виконання адміністративних чи соціально-культурних функцій. При цьому строк їх корисного використання перевищує один рік або один операційний цикл, якщо останній є тривалішим [52]. Особливу увагу варто

звернути на те, що деякі активи, зокрема капітальні вкладення у поліпшення земель, не мають вираженої матеріальної форми, а отже, умовно не можуть повністю відповідати критеріям матеріальності. У межах зазначеного стандарту визначаються основні складові для обліку та класифікації таких активів, які ілюструються на рис. 1.3.

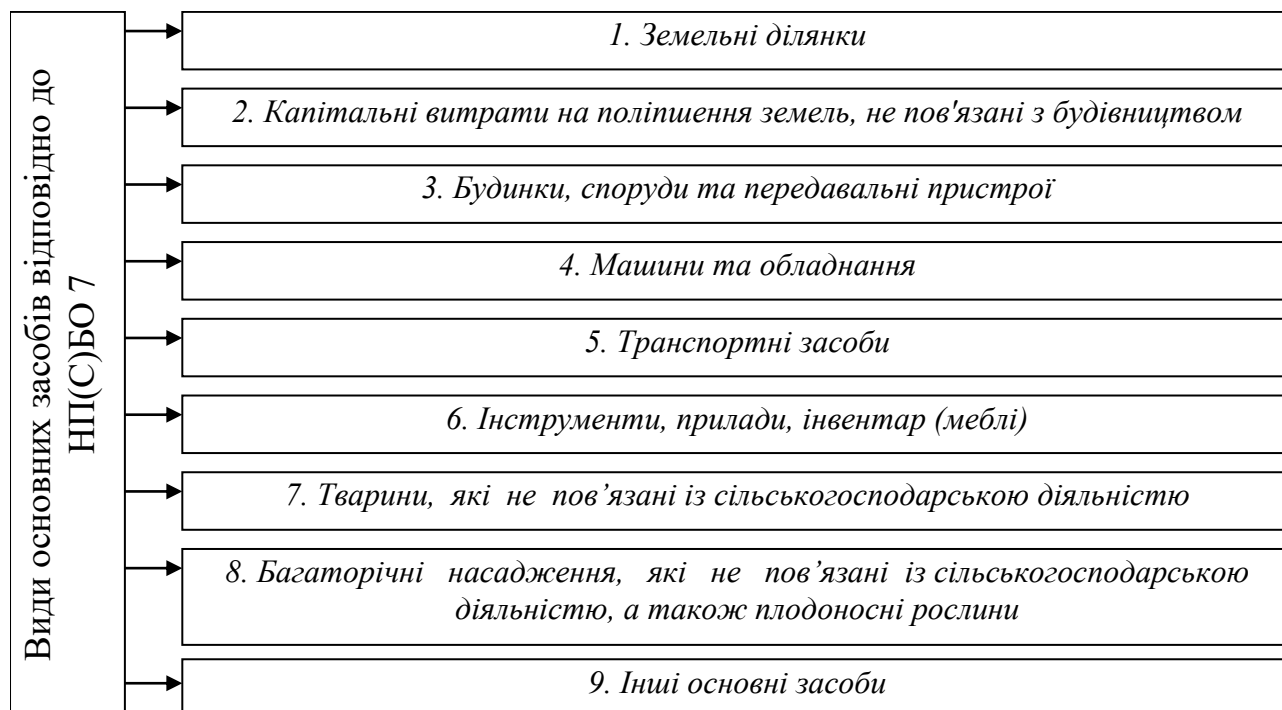

Рис. 1.3. Видова класифікація основних засобів (відповідно до НП(С)БО №7)

Джерело: [52]

В основному у складі основних засобів розрізняють такі основні групи:

- Будівлі, споруди та передавальні пристрої;
- Машини та обладнання;
- Транспортні засоби;
- Інструменти, прилади та інвентар;
- Інші основні засоби [50].

У теорії економіки основні засоби розглядаються також як частина основного капіталу, що є інвестиційним ресурсом тривалого використання. З цієї точки зору, вони формують матеріальну базу для ефективної діяльності підприємства у довгостроковій перспективі, а також створюють передумови для

забезпечення зростання продуктивності праці, оптимізації виробничих витрат та зниження собівартості продукції.

У сучасних умовах трансформаційної економіки особливе значення має не лише наявність основних засобів, але й ефективність їх використання. Високий рівень зносу основних засобів, недосконалість механізмів відновлення та модернізації, недостатній рівень інвестицій у виробничу інфраструктуру залишаються актуальними проблемами для більшості підприємств України. Тому вивчення економічної сутності, функціональних властивостей та оцінки ефективності використання основних засобів має важливе практичне значення.

Крім виробничих функцій, основні засоби мають і обліково-аналітичну роль: за їх структурою, віком, рівнем оновлення та зносу можна судити про фінансовий стан, інвестиційну активність і потенціал розвитку підприємства. Відтак управління основними засобами – це не лише технічна або бухгалтерська функція, а важливий елемент стратегічного менеджменту.

Ефективне управління основними засобами є ключовим чинником стабільної роботи підприємства, зокрема комунального. Для забезпечення повноцінної експлуатації, оновлення та контролю основних засобів необхідно систематично вирішувати комплекс управлінських завдань. Вони охоплюють як стратегічне планування та аналіз, так і поточний контроль за станом активів. У таблиці наведено основні завдання, що постають перед керівництвом у процесі управління основними засобами, разом із короткою характеристикою кожного з них [46]. Завдання, які вирішуються при управлінні основними засобами підприємства наведені в табл. 1.1.

Управління основними засобами – це багатогранний процес, що вимагає узгодженого підходу до планування, обліку, контролю та аналізу технічного стану і ефективності використання майна. Як показано в таблиці, вирішення кожного із зазначених завдань сприяє не лише підтриманню виробничої спроможності підприємства, а й формує основу для довгострокового економічного зростання [46].

Завдання, які вирішуються при управлінні основними засобами підприємства

№	Завдання управління основними засобами	Характеристика завдання
1	Формування ефективної структури основних засобів	Забезпечення оптимального співвідношення між видами основних засобів
2	Планування потреби у придбанні та модернізації	Визначення потреби в новому обладнанні та оновленні існуючого на основі виробничих планів
3	Контроль за технічним станом і зношенням	Оцінка рівня фізичного та морального зносу, планування ремонтів
4	Оцінка ефективності використання	Аналіз показників фондоддачі, фондомісткості, рентабельності
5	Розробка заходів щодо підвищення ефективності	Впровадження нових форм використання: оренда, кооперація, передача в тимчасове користування
6	Облік та інвентаризація	Регулярне оновлення облікових даних, інвентаризація основних засобів
7	Прийняття рішень щодо списання або реалізації непотрібних ОЗ	Ідентифікація неефективних або непридатних до експлуатації об'єктів
8	Забезпечення правової та нормативної відповідності	Дотримання вимог чинного законодавства щодо обліку, списання та оренди
9	Оптимізація витрат на утримання та експлуатацію	Зменшення експлуатаційних витрат за рахунок енергоефективності, аутсорсингу тощо

Джерело: сформовано автором [38; 55]

Особливо важливо для підприємств впроваджувати прозорі механізми обліку, оновлення та вибуття основних засобів із дотриманням нормативних процедур. Комплексне вирішення цих завдань дає змогу ефективно використовувати майнову базу та забезпечити надання якісних послуг.

Економічна сутність основних засобів найбільш повно розкривається через їхню відмінність від інших факторів виробництва. Такий порівняльний аналіз дозволяє виділити ключові характерні ознаки, які надають можливість ідентифікувати основні засоби як окрему категорію економічних ресурсів.

Основні засоби мають декілька характерних властивостей. По-перше, вони здатні змінювати свій обсяг, зазнавати заміни, переміщуватись у просторі, що забезпечує гнучкість у виробничих процесах. По-друге, ці засоби мають обмежений термін експлуатації, який визначається їхньою фізичною зносостійкістю та моральним старінням. З огляду на це, виникає потреба у періодичному оновленні основного капіталу, що є невід'ємною частиною процесу відтворення [29].

Основні засоби завжди є результатом людської діяльності, тобто

створюються в результаті цілеспрямованої праці та капіталовкладень. Вони є об'єктами виробничої інфраструктури, які можуть бути відчужені як від працівника, так і від підприємства – це означає, що основні засоби не мають персоніфікованого характеру й можуть переходити від одного власника до іншого.

Ці активи мають як матеріально-речову форму (тобто є фізичними об'єктами), так і вартісну характеристику, що дозволяє відображати їх у бухгалтерському обліку. На відміну від оборотних засобів, основні засоби не втрачають своєї фізичної сутності після одноразового використання. Вони використовуються протягом тривалого часу – не менше одного року або одного операційного циклу, якщо він триває довше – і поступово передають свою вартість на виготовлену продукцію або надані послуги у формі амортизаційних нарахувань. Ця поступова амортизація означає, що економічна користь від основних засобів розподіляється на кілька виробничих циклів, забезпечуючи рівномірне навантаження витрат у фінансовій звітності. По завершенню строку служби такі активи підлягають заміні або модернізації, що вимагає стратегічного підходу до їх відтворення.

Виходячи з вищенаведених характеристик, до складу основних засобів включаються такі елементи, як: будівлі, споруди, інженерні мережі, машини й обладнання, транспортні засоби, виробничий та господарський інвентар, а також капітальні витрати на покращення сільськогосподарських угідь та інші необоротні матеріальні ресурси.

Таким чином, основні засоби є ключовим компонентом виробничого потенціалу підприємства, який забезпечує стабільну та ефективну діяльність у довгостроковій перспективі, впливаючи як на операційні процеси, так і на фінансову стійкість та конкурентоспроможність суб'єкта господарювання.

Таким чином, основні засоби – це базис виробничої діяльності підприємства, який потребує системного підходу до формування, оцінки, експлуатації та оновлення. Ефективність їх використання є важливим критерієм економічної стабільності та конкурентоспроможності підприємства.

1.2. Механізм використання основних засобів підприємства

Основні засоби займають ключове місце в структурі активів підприємства, оскільки безпосередньо забезпечують здійснення виробничої, комерційної, логістичної та адміністративної діяльності. Від ефективності їх використання залежить не лише технічний рівень і продуктивність виробництва, а й загальна конкурентоспроможність та фінансова стабільність підприємства.

Основні засоби в структурі активів підприємства становлять один із ключових ресурсів, що забезпечують стабільне функціонування, розвиток та конкурентоспроможність суб'єкта господарювання, незалежно від його організаційно-правової форми чи сфери діяльності. Саме наявність достатнього обсягу основних засобів та їх ефективне використання є запорукою безперервності виробничого процесу, раціонального використання ресурсів і досягнення стратегічних цілей [27].

В умовах трансформаційної економіки та нестабільного зовнішнього середовища зростає значення організації ефективного механізму управління основними засобами підприємства. Раціональне використання виробничих потужностей, модернізація матеріально-технічної бази та системне управління основними засобами набувають пріоритетного значення для підвищення стійкості та фінансової результативності підприємств [28].

У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває глибоке дослідження механізму використання основних засобів на підприємстві, визначення його ефективності та пошук резервів для оптимізації. Застосування сучасних інструментів економічного аналізу, зокрема методів узагальнення багатовимірної інформації, дозволяє формувати комплексну оцінку стану основних засобів та розробляти дієві управлінські рішення щодо їх подальшого використання.

Механізм використання основних засобів охоплює комплекс організаційних, управлінських та економічних процесів, спрямованих на забезпечення раціональної експлуатації, технічного обслуговування, оновлення та підвищення віддачі цих ресурсів. Злагоджене функціонування цього механізму дозволяє зменшити витрати, пов'язані зі зносом та простоєм обладнання, а також

забезпечити своєчасне планування амортизації, модернізації та інвестицій у нові активи.

Суб'єкти і об'єкти використання основних засобів на підприємстві – важливі елементи системи управління виробничими ресурсами, які визначають організаційно-економічну основу функціонування та ефективного використання матеріально-технічної бази підприємства.

Суб'єкти використання основних засобів – це учасники управлінського та виробничого процесу, які здійснюють безпосереднє або опосередковане управління основними засобами, приймають рішення щодо їх експлуатації, технічного обслуговування, модернізації чи списання.

До основних суб'єктів належать наступні елементи, наведені в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Суб'єкти використання основних засобів підприємства

Категорія	Характеристика
Керівництво підприємства	Приймає стратегічні рішення щодо придбання, модернізації, реалізації основних засобів.
Фінансово-економічний відділ	Формує фінансові плани, розраховує амортизацію, аналізує ефективність використання ОЗ.
Матеріально-технічний відділ (МТВ)	Забезпечує облік, технічне обслуговування, своєчасний ремонт і заміну основних засобів.
Виробничі підрозділи	Безпосередньо експлуатують основні засоби у виробничому процесі.
Бухгалтерія	Веде облік основних засобів, відображає їх у фінансовій звітності, нараховує амортизацію.

Джерело: сформовано автором на основі [3]

Об'єкти використання основних засобів – це матеріальні ресурси, які беруть участь у виробничому процесі та використовуються протягом тривалого часу (більше одного року).

До об'єктів основних засобів належать наступні елементи, наведені в табл. 1.3.

Розуміння структури суб'єктів і об'єктів використання основних засобів є основою ефективного управління матеріальними активами підприємства. Спільна робота відповідальних підрозділів дозволяє забезпечити належний технічний стан основних засобів, продовжити термін їх служби та підвищити

рівень рентабельності підприємства.

Таблиця 1.3

Об'єкти використання основних засобів підприємства

Вид основних засобів	Приклади
Будівлі та споруди	Адміністративні будівлі, виробничі цехи, склади, гаражі
Передавальні пристрої	Лінії електропередач, теплотраси, водопровідні мережі
Машини та обладнання	Виробниче устаткування, верстати, генератори
Транспортні засоби	Вантажівки, легкові автомобілі, навантажувачі
Інструменти, прилади, інвентар	Механічні інструменти, вимірювальні прилади, офісний інвентар
Інші необоротні матеріальні активи	Тимчасові споруди, капітальні витрати на поліпшення земель

Джерело: сформовано автором на основі [1]

Механізм використання основних засобів охоплює сукупність організаційних, управлінських та економічних процесів, що спрямовані на ефективне функціонування основних засобів підприємства. Його завданням є не лише підтримка основних засобів у належному технічному стані, а й забезпечення максимального рівня їх продуктивності та економічної віддачі.

Цей механізм включає такі ключові елементи (табл. 1.4).

Механізм використання основних засобів підприємства охоплює сукупність організаційних, управлінських та економічних процесів, кожен з яких відіграє важливу роль у забезпеченні ефективної експлуатації, обслуговування, оновлення та підвищення продуктивності цих ресурсів.

Організаційна складова механізму передбачає планування потреби в основних засобах залежно від обсягів виробництва або надання послуг. З урахуванням виробничої програми здійснюється обґрунтований розподіл наявних засобів між окремими структурними підрозділами підприємства.

Важливим напрямом є розробка та впровадження графіків технічного обслуговування і поточного ремонту, що дає змогу підтримувати основні засоби в належному технічному стані.

Всі операції з руху, передачі, вибуття та списання основних засобів повинні бути належним чином оформлені документально відповідно до встановлених норм обліку. Крім того, призначаються матеріально відповідальні особи, які

несуть відповідальність за ведення обліку та збереження майна.

Таблиця 1.4

Структура механізму використання основних засобів підприємства

Компонент механізму	Зміст/Завдання
1. Організаційні процеси	- Планування потреби в основних засобах - Розподіл засобів між підрозділами - Складання графіків обслуговування та ремонту - Облік руху та списання основних засобів - Закріплення відповідальності за збереження майна
2. Управлінські процеси	- Прийняття рішень щодо придбання, модернізації, списання - Оцінка доцільності капіталовкладень - Моніторинг ефективності використання (фондовіддача, знос тощо) - Управління життєвим циклом основних засобів - Стратегічне планування оновлення техніки та обладнання
3. Економічні процеси	- Розрахунок і нарахування амортизації - Аналіз економічної ефективності (рентабельність, витрати) - Планування інвестицій у відновлення та оновлення - Облік втрат від неефективного використання - Пошук джерел фінансування (власні кошти, кредити, лізинг)

Джерело: сформовано автором на основі [11]

Управлінський компонент механізму полягає у прийнятті зважених рішень щодо доцільності придбання, модернізації або ліквідації основних засобів. Керівництво підприємства має визначати економічну ефективність інвестування у заміну чи оновлення обладнання на основі відповідних розрахунків. Значну роль відіграє постійний моніторинг ефективності використання основних засобів шляхом аналізу таких показників, як фондовіддача, фондомісткість, коефіцієнт зносу тощо. Впровадження систем управління життєвим циклом основних засобів дозволяє ефективно координувати етапи від придбання до повної утилізації активів. Також передбачено стратегічне планування модернізації основних засобів з урахуванням тенденцій інноваційного розвитку та потреб підприємства [7].

Економічна складова включає здійснення розрахунків та нарахування амортизації, при цьому обирається найбільш доцільний метод залежно від характеру та призначення активу. Аналіз економічної ефективності використання основних засобів проводиться на основі відповідних аналітичних показників, зокрема фондовіддачі, рентабельності основних засобів тощо. У межах планування здійснюється оцінка необхідного обсягу капітальних інвестицій для

відновлення, модернізації чи технічного переоснащення виробничих потужностей. Окрему увагу приділяють виявленню втрат або можливостей економії, пов'язаних із простоем обладнання, його надмірним зносом або нераціональною експлуатацією. Крім того, важливим завданням є пошук оптимальних джерел фінансування для оновлення основних засобів, серед яких можуть бути власні кошти підприємства, банківські кредити, інвестиції або фінансування через механізм лізингу [6].

Таким чином, узгоджене функціонування організаційних, управлінських та економічних елементів механізму дозволяє досягти високої ефективності у використанні основних засобів, що, своєю чергою, сприяє підвищенню загальної результативності підприємницької діяльності.

Механізм використання основних засобів є складовою частиною загальної системи управління підприємством і відіграє важливу роль у забезпеченні його ефективного функціонування. Основні засоби, як одна з найважливіших складових матеріально-технічної бази підприємства, визначають його виробничий потенціал, а отже – й конкурентоспроможність, прибутковість та стійкість на ринку. Раціональне використання основних засобів дозволяє мінімізувати витрати, підвищити продуктивність праці та забезпечити сталий розвиток підприємства в довгостроковій перспективі.

Метою створення та реалізації механізму використання основних засобів є досягнення максимальної ефективності їх експлуатації за умов обмежених ресурсів. Йдеться не лише про фізичне використання об'єктів основного капіталу, а й про організаційне, управлінське та економічне забезпечення цього процесу. У широкому розумінні – це досягнення найвищої віддачі з одиниці вартості основних засобів при дотриманні вимог надійності, безпеки та екологічної доцільності [15].

Виходячи з цієї мети, механізм використання основних засобів має низку конкретних завдань (рис. 1.4):

1. Збереження технічного стану основних засобів. Своєчасне проведення технічного обслуговування, поточного та капітального ремонту забезпечує підтримання основних засобів у працездатному стані. Це дозволяє уникати

аварій, зупинок виробництва та знижує витрати на відновлення.

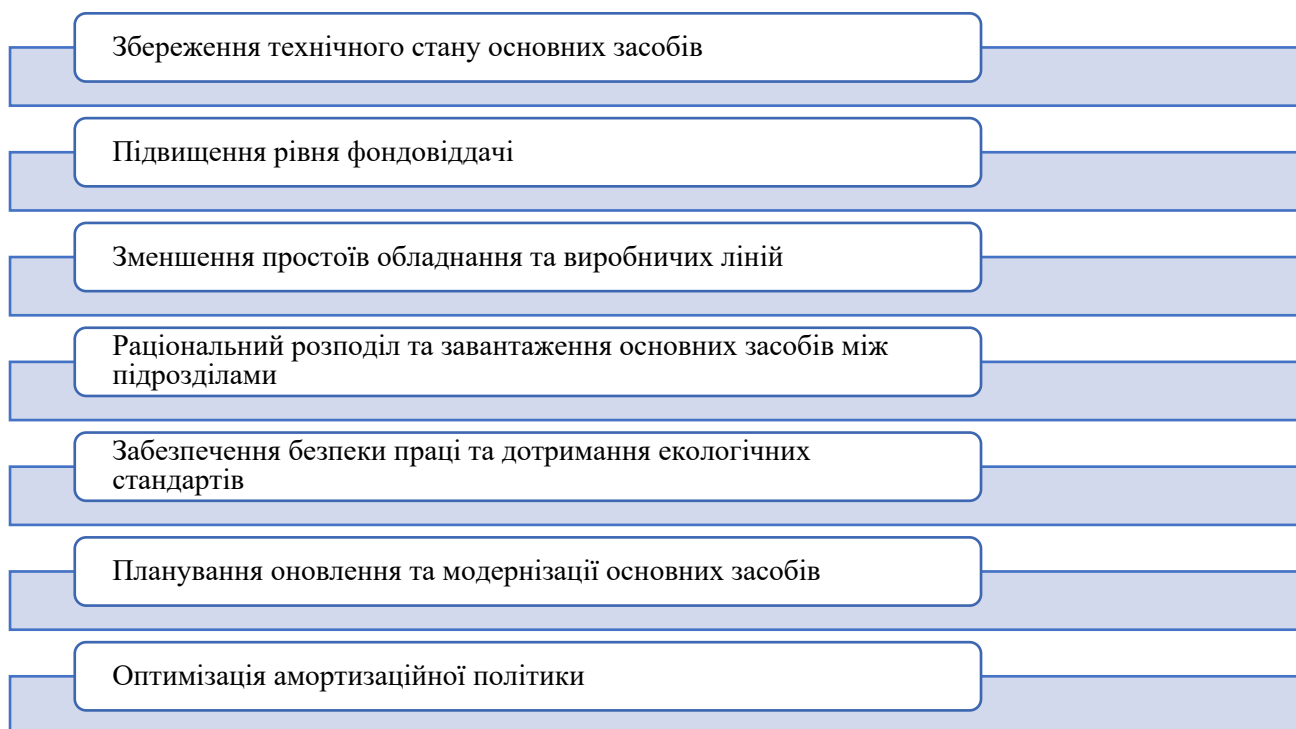

Рис. 1.4. Завдання механізму використання основних засобів

Джерело: сформовано автором на основі [15]

2. Підвищення рівня фондovіддачі. Однією з головних економічних задач є забезпечення такої інтенсивності використання основних засобів, за якої кожна вкладена гривня генерує максимальний обсяг продукції або послуг. Зростання фондovіддачі є прямим свідченням ефективності управління активами підприємства.

3. Зменшення простоїв обладнання та виробничих ліній. Ефективне планування навантаження на основні фонди, а також вчасне технічне обслуговування знижують ризик простоїв, що позитивно впливає на ритмічність виробництва та прибутковість діяльності підприємства.

4. Раціональний розподіл та завантаження основних засобів між підрозділами. За допомогою внутрішнього моніторингу та контролю досягається ефективне використання ресурсів у масштабах усього підприємства, що сприяє оптимізації витрат.

5. Забезпечення безпеки праці та дотримання екологічних стандартів. Несправність основних засобів може спричинити виробничі травми або негативні екологічні наслідки. Тому важливим завданням є гарантування

технічної надійності та відповідності обладнання чинним нормативам.

6. Планування оновлення та модернізації основних засобів. Механізм повинен передбачати виявлення морально застарілих та фізично зношених об'єктів, визначення пріоритетів інвестування в нові технології або модернізацію наявного обладнання.

7. Оптимізація амортизаційної політики. Економічно обґрунтований вибір методу нарахування амортизації дозволяє рівномірно розподіляти витрати на продукцію, забезпечувати накопичення коштів на відтворення засобів виробництва та підтримувати баланс між прибутковістю та оновленням активів.

Таким чином, реалізація цілей і завдань механізму використання основних засобів сприяє ефективному функціонуванню підприємства, зростанню його продуктивності, конкурентоспроможності та довгостроковій фінансовій стабільності. У сучасних умовах нестабільного ринкового середовища питання ефективного використання матеріально-технічної бази набуває особливої актуальності, оскільки забезпечує базу для стійкого розвитку підприємницької діяльності.

Раціональне використання основних засобів підприємства потребує чіткої поетапної реалізації комплексу організаційних, управлінських та економічних заходів, які складають механізм їх експлуатації. Такий механізм передбачає проходження низки взаємопов'язаних етапів, кожен із яких має свою специфіку, цілі та завдання. Виділяють чотири основні етапи: підготовчий, експлуатаційний, етап технічного обслуговування і ремонту, а також етап оновлення або списання (табл. 1.5).

Підготовчий етап. На цьому етапі відбувається підготовка підприємства до ефективного управління основними засобами. Основним завданням є отримання достовірної інформації про наявний стан активів, їх кількість, технічні характеристики та ступінь зносу. Зокрема, здійснюється інвентаризація основних засобів, результати якої фіксуються в облікових документах. Проводиться технічне обстеження кожного об'єкта з метою оцінки його придатності до подальшої експлуатації. На основі зібраних даних формується база для прийняття управлінських рішень щодо раціонального розміщення та

використання майна, визначаються потреби в модернізації, заміні або ліквідації зношених елементів [19].

Таблиця 1.5

Етапи функціонування механізму використання основних засобів підприємства

№ з/п	Етап функціонування	Основні дії	Мета та очікуваний результат
1	Підготовчий	- Проведення інвентаризації основних засобів - Технічне обстеження стану активів - Облік технічних характеристик - Формування бази даних для управління	Забезпечення повноти та достовірності інформації щодо наявних основних засобів; виявлення непридатного або зайвого обладнання
2	Експлуатаційний	- Використання основних засобів за призначенням - Дотримання технічних норм і регламентів - Контроль за навантаженням і ефективністю використання	Досягнення максимальної продуктивності основних засобів; зниження простоїв і витрат
3	Технічне обслуговування і ремонт	- Планове та поточне обслуговування обладнання - Проведення діагностики стану обладнання - Поточний, середній та капітальний ремонт	Продовження строку служби основних засобів; запобігання аваріям і технологічним зупинкам
4	Оновлення або списання	- Прийняття рішень щодо модернізації або заміни - Списання непридатних засобів - Придбання нових основних засобів	Підвищення технічного рівня підприємства; адаптація до нових умов ринку та технологій

Джерело: сформовано автором на основі [2; 3]

Експлуатаційний етап. Цей етап передбачає безпосереднє використання основних засобів у виробничій або невиробничій діяльності відповідно до їх функціонального призначення. Тут основна увага зосереджується на забезпеченні інтенсивної та ефективної експлуатації з мінімальними витратами. Важливими аспектами є дотримання встановлених норм завантаження обладнання, контроль за режимами роботи, відповідність експлуатації умовам технічного регламенту. Застосовуються показники фондовіддачі, коефіцієнта використання машинного часу, виробничої потужності тощо для оцінки ефективності використання ресурсів. Організаційні зусилля на цьому етапі мають бути спрямовані на запобігання простоїв, перевантажень, нераціонального використання обладнання.

Етап технічного обслуговування і ремонту. Регулярне технічне обслуговування та своєчасний ремонт є ключовими умовами збереження працездатності та продовження строку експлуатації основних засобів. До основних дій на цьому етапі належать: планування та виконання регламентних робіт, технічна діагностика, усунення дрібних несправностей, проведення поточних та капітальних ремонтів. Ремонтна діяльність має ґрунтуватися на попередньому аналізі технічного стану основних засобів, з урахуванням нормативних строків служби, витрат на відновлення та впливу простоїв на загальну ефективність підприємства. Також важливим є контроль за дотриманням стандартів безпеки під час проведення ремонтних робіт. [28]

Етап оновлення або списання. Кінцевий етап у життєвому циклі основного засобу полягає у прийнятті рішення про його модернізацію, реконструкцію, заміну або списання. Якщо обладнання морально застаріле, має високий рівень зносу або нерентабельне в експлуатації, доцільно здійснити його вибуття з активів підприємства. У разі, якщо оновлення є економічно виправданим, проводиться заміна елементів, оновлення програмного забезпечення (у разі наявності), удосконалення технічних характеристик. У процесі прийняття таких рішень важливу роль відіграє аналіз ефективності інвестицій, техніко-економічне обґрунтування вибору нових засобів та оцінка потенціалу їх використання в майбутньому. Правильна реалізація цього етапу сприяє оновленню виробничої бази та підвищенню конкурентоспроможності підприємства.

Таким чином, чітка поетапна реалізація механізму використання основних засобів дозволяє підприємству не лише забезпечити їх ефективну експлуатацію, а й адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, технологічному розвитку та ринкових вимогах.

Ефективність використання основних засобів на підприємстві є складним економічним явищем, на яке впливають численні внутрішні та зовнішні фактори. Їх систематизація та глибоке розуміння дають змогу не лише виявити слабкі місця в експлуатації виробничих ресурсів, але й розробити дієві заходи для підвищення фондovіддачі та забезпечення економічної стійкості підприємства.

Основними чинниками, що впливають на ефективність використання основних засобів, є такі (табл. 1.6):

Таблиця 1.6

Фактори, що впливають на ефективність використання основних засобів

№	Фактор	Суть впливу	Наслідки для ефективності
1	Технічний стан обладнання	Фізичний та моральний знос знижує продуктивність та надійність	Призводить до простоїв, втрат ресурсів, зниження фондів віддачі
2	Рівень автоматизації та цифровізації	Використання автоматизованих систем керування процесами	Підвищує точність, швидкість операцій, знижує втрати часу
3	Кваліфікація персоналу	Знання та навички працівників у сфері експлуатації обладнання	Забезпечує безпечне, ефективне та довготривале використання основних засобів
4	Організація виробництва	Раціональне планування, погодженість процесів, рівномірне завантаження	Зменшує простої, забезпечує повне використання виробничих потужностей
5	Рівень інвестицій у модернізацію	Фінансування оновлення, модернізації, впровадження новітніх технологій	Сприяє зростанню продуктивності, скороченню витрат та зносу
6	Структура основних засобів	Співвідношення між активною та пасивною частинами основних засобів	Впливає на загальний рівень фондів віддачі та економічної віддачі
7	Зовнішні економічні умови	Інфляція, податки, курсова політика, доступність кредитів	Визначають інвестиційну спроможність підприємства та швидкість оновлення основних засобів

Джерело: сформовано автором на основі [3]

1. Технічний стан обладнання. Стан матеріально-технічної бази безпосередньо визначає рівень продуктивності та надійності виробничого процесу. Зношене або морально застаріле обладнання спричиняє часті простої, зниження якості продукції, перевитрати енергоносіїв, підвищення витрат на ремонт, що в сукупності знижує ефективність використання основних засобів. Регулярне оновлення, модернізація та належне технічне обслуговування дозволяють підтримувати основні фонди в оптимальному стані.

2. Рівень автоматизації та цифровізації виробництва. Автоматизовані системи керування технологічними процесами сприяють зменшенню втручання людського фактору, підвищенню точності та швидкості виконання операцій, зменшенню втрат часу та ресурсів. Високий рівень автоматизації позитивно

впливає на фондівіддачу, оскільки дозволяє досягати вищого обсягу продукції при тій же кількості основних засобів.

3. Кваліфікація персоналу. Рівень підготовки працівників, які обслуговують обладнання, впливає на якість експлуатації основних засобів. Висококваліфікований персонал здатен ефективно використовувати наявну техніку, своєчасно виявляти та усувати несправності, дотримуватись правил технічної експлуатації. Натомість низький рівень кваліфікації може призвести до неефективного використання обладнання, його передчасного зносу або виходу з ладу.

4. Організація виробничого процесу. Раціональна побудова виробничого циклу, правильне планування завантаження обладнання, узгодженість між окремими етапами технологічного процесу є важливими передумовами повного й ефективного використання основних засобів. Недоліки в організації виробництва, неузгодженість між підрозділами, перебої в постачанні сировини чи комплектуючих можуть спричинити простої та зниження коефіцієнта змінності роботи обладнання.

5. Рівень інвестицій у модернізацію. Інвестування в оновлення основних засобів дозволяє підтримувати їх у технічно справному та сучасному стані. Забезпечення підприємства новими видами обладнання, впровадження інноваційних технологій та засобів автоматизації створює умови для підвищення продуктивності, скорочення витрат, зменшення екологічного навантаження. Водночас недостатнє фінансування модернізації призводить до накопичення застарілого обладнання, зниження конкурентоспроможності підприємства.

6. Структура основних засобів. Збалансоване співвідношення між активною (машини, устаткування, транспорт) та пасивною (будівлі, споруди) частиною основних засобів відіграє важливу роль у формуванні фондівіддачі. Чим вищою є частка активної частини в загальній вартості основних засобів, тим більший потенціал для створення доданої вартості.

7. Зовнішні економічні умови. Рівень інфляції, курсова стабільність, податкова політика, доступність фінансових ресурсів, зміни в законодавстві також впливають на можливості підприємства щодо оновлення основних засобів,

витрат на їх обслуговування, ефективність використання та інвестиційну привабливість виробничих активів.

Ефективність використання основних засобів залежить як від внутрішніх управлінських рішень, так і від зовнішніх обставин. Управління цими факторами на основі системного підходу дозволяє забезпечити раціональне використання ресурсного потенціалу підприємства та сприяти зростанню його конкурентоспроможності [11].

Отже, ефективне функціонування механізму використання основних засобів є ключовою передумовою забезпечення стабільної виробничої діяльності підприємства, підвищення його конкурентоспроможності та економічної результативності. Системний підхід до організаційних, управлінських та економічних процесів дозволяє не лише забезпечити повноцінну експлуатацію наявних ресурсів, але й своєчасно здійснювати їх оновлення, технічне обслуговування та модернізацію. Раціональна побудова цього механізму сприяє зменшенню втрат від простоїв, підвищенню фондовіддачі, забезпеченню технічної справності та безпечності виробничого процесу. Таким чином, механізм використання основних засобів має стратегічне значення в системі управління підприємством і потребує постійного вдосконалення з урахуванням змін у зовнішньому середовищі, технічному прогресі та внутрішніх виробничих потреб.

1.3. Методичні засади оцінки ефективності використання основних засобів підприємства

Протягом тривалого часу питання ефективного використання основних засобів залишалося проблемним у системі управління підприємствами, що було зумовлено переважно застосуванням екстенсивних методів ведення господарської діяльності та застарілими підходами до оцінки результативності. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває пошук нових методик і підходів до аналізу ефективності функціонування основних засобів, що дозволяє виявляти

додаткові резерви підвищення продуктивності та обґрунтовувати напрями удосконалення їх використання.

Раціональне використання основних засобів відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності виробничої діяльності підприємства, стабільності його фінансових результатів, конкурентоспроможності та довгострокової економічної стійкості. Методичні засади оцінки ефективності використання основних засобів повинні базуватися на принципах системності, комплексності, об'єктивності та динамічності [2]. Методична оцінка ефективності використання основних засобів передбачає поетапний підхід, що включає:

- визначення цілей аналізу (операційна ефективність, інвестиційна доцільність, амортизаційна політика тощо);
- вибір показників (натуральні, вартісні, відносні);
- збір і структурування інформації (за видами, групами, термінами експлуатації тощо);
- використання економіко-статистичних методів оцінки (факторний, порівняльний, динамічний, індексний аналіз) [3].

Рівень якісного аналізу значною мірою залежить від доступності та повноти вхідної інформації, яка забезпечує можливість комплексного дослідження відповідних показників. Ідентифікація сучасних тенденцій у використанні основних засобів сприяє формуванню ефективних управлінських рішень, орієнтованих на підвищення результативності їх застосування.

Таблиця 1.7

Основні етапи проведення аналізу основних засобів підприємства

Процедура	Основні етапи
Аналіз за методикою Є. Грабенко Л. О. [10]	1. Встановлення складу і технічного стану основних засобів на початку і в кінці звітного періоду. 2. Виявлення рівня прогресивності активної частини основних засобів. 3. Розрахунок показників руху основних засобів. 4. Аналіз джерел надходження основних засобів та їх вибуття. 5. Аналіз показників забезпеченості основними фондами. 6. Аналіз показників ефективності використання основних засобів
Аналіз за методикою І. Бенько, С. Сисюк [3]	1. Аналіз структури та динаміки основних засобів. 2. Аналіз забезпеченості основними засобами. 3. Аналіз показників руху основних засобів. 4. Аналіз ефективності використання основних засобів

Джерело: сформовано автором на основі [3; 10]

В умовах цифровізації економіки та акценту на сталий розвиток, що охоплює економічні, соціальні та екологічні аспекти, виникає потреба у впровадженні нових підходів до оцінки ефективності використання основних засобів. Це, зокрема, стосується створення індикаторів і методичних інструментів, які дозволяють враховувати вплив ресурсозбереження, екологічної безпеки та соціальної відповідальності на загальну ефективність діяльності підприємства. Узагальнюючі всі досліджені методики, етапи проведення аналізу основних засобів наведені на рисунку 1.5.

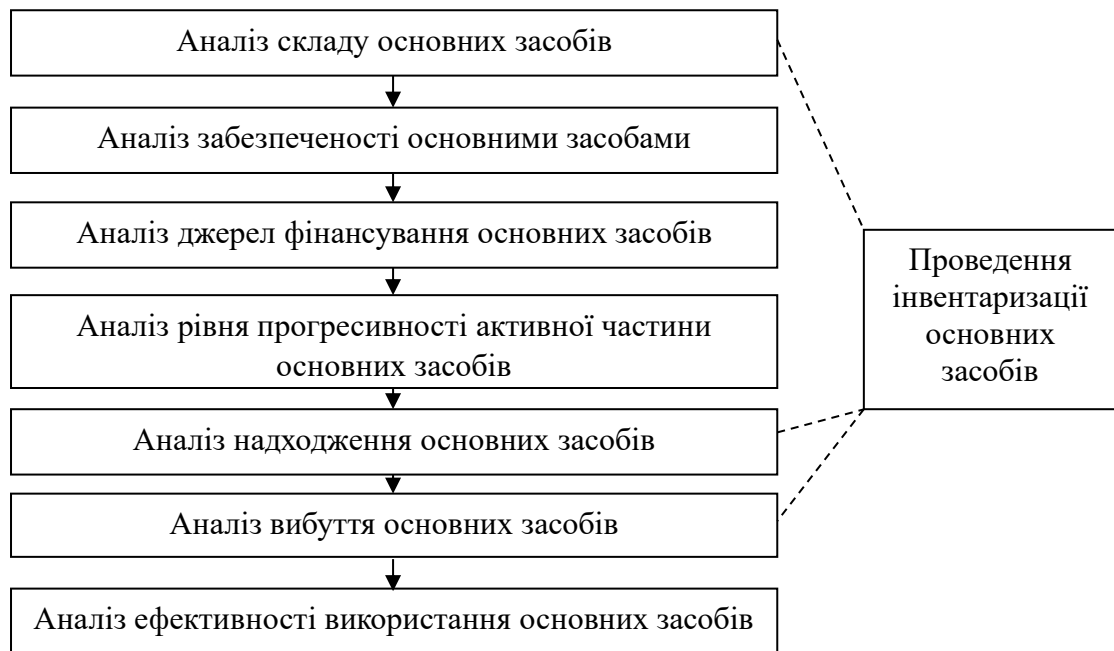

Рис.1.5. Алгоритм проведення аналізу основних засобів підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [20]

Протягом значного періоду ефективність використання основних засобів залишалась вразливою ланкою в системі управління підприємствами. Це пояснюється переважанням екстенсивних підходів до ведення діяльності, а також застарілими методами аналітичної оцінки ефективності. У сучасних умовах зростає потреба у вдосконаленні методологічного інструментарію оцінки результативності використання основних засобів, оскільки це дозволяє не лише виявити нові резерви ефективності, а й обґрунтувати напрями подальшого розвитку підприємств.

Якість оцінювання ефективності використання основних засобів значною мірою визначається наявністю актуальної та достовірної інформаційної бази. Її повнота забезпечує глибше розкриття економічної сутності змін у структурі та

функціонуванні основних засобів. У сучасному контексті цифровізації економіки та глобального курсу на сталий розвиток (економічний, соціальний і екологічний компоненти) особливої актуальності набуває потреба у формуванні таких підходів до аналізу, які дозволяють враховувати ці тренди у процесі управління активами [42].

Питання вдосконалення методології аналізу ефективності використання основних засобів широко висвітлюються як у вітчизняній, так і в зарубіжній економічній літературі. У дослідженні Н. Кодацької та С. Сергєєвої [19] наведено характеристику традиційних методів оцінювання ефективності відтворення основних засобів, а також запропоновано шляхи удосконалення аналізу на основі отриманих результатів.

Подібну позицію поділяє й А. Танчин [59], який також акцентує увагу на необхідності оновлення наявного інструментарію. У свою чергу, Савків У. С., Василюк М. М., Лещук Г. В. [53] критикують класичні підходи, вказуючи на їхню обмеженість у виявленні глибинних причин неефективного використання активів, та закликає до перегляду існуючих концепцій на міжнародному рівні.

У праці С. Дробязка та М. Коноплі [12] зроблено спробу систематизації підходів до аналізу ефективності використання основних засобів, де окрему увагу приділено аспекту забезпеченості підприємств цими активами. Власну методику запропонували А. Вороніна, С. Ганзюк і К. Ганзюк [7], які розробили підхід на основі таксономічного аналізу, що передбачає виокремлення як позитивних, так і негативних чинників впливу на ефективність.

Інший підхід демонструє Нашкерська М. М. [42], які створили модель аналізу оптимальності структури активів, зокрема основних засобів, в контексті їхньої ролі у забезпеченні ефективності господарської діяльності на галузевому рівні.

Незважаючи на наявні наукові напрацювання, все ще відчувається потреба в системному осмисленні сучасних методологічних підходів до аналізу ефективності використання основних засобів, що й визначає актуальність подальших досліджень у цьому напрямі.

Для оцінки ефективності використання основних засобів підприємства застосовуються наступні відносні та абсолютні показники (табл. 1.8):

Таблиця 1.8

Показники ефективності використання основних засобів підприємства

Показник	Формула розрахунку	Економічна суть
Фондовіддача	Чистий дохід / Середньорічна вартість основних засобів	Характеризує обсяг виробленої продукції (послуг) на одиницю вартості основних засобів
Фондоємність	Середньорічна вартість основних засобів / Чистий дохід	Зворотний показник фондовіддачі; показує скільки ресурсів витрачається для одержання 1 грн чистого доходу
Фондоозброєність праці	Середньорічна вартість основних засобів / Середньооблікова чисельність працівників	Визначає ступінь забезпеченості працівників основними засобами
Рентабельність основних засобів	Прибуток / Середньорічна вартість основних засобів	Показує ефективність використання основних засобів у формуванні прибутку

Джерело: сформовано автором на основі [46]

На основі аналізу наукових джерел виокремлюють наступні сучасні підходи до методики оцінювання:

1. Класичний техніко-економічний підхід, який базується на розрахунках показників фондовіддачі, фондоємності, фондоозброєності, рентабельності.

2. Факторний підхід, що передбачає оцінку впливу окремих факторів (рівень завантаженості обладнання, модернізація, рівень автоматизації тощо) на ефективність. Зокрема, використовуються методи:

- ланцюгових підстановок;
- індексного аналізу;
- метод прямого рахунку;
- економіко-математичного моделювання.

3. Подієвий підхід – базується на вивченні змін у показниках ефективності у відповідь на конкретні події, наприклад: поломки обладнання, збої виробництва, впровадження нових технологій [38].

4. Компетентнісний підхід – аналізує ефективність через рівень компетенцій працівників, що працюють із технікою. Недостатня кваліфікація

спричиняє брак, аварійність, перевитрати, зниження фондівіддачі та зростання зносу.

5. Цифровий підхід, який передбачає оцінку впливу цифрових технологій на ефективність: наявність інтелектуальних систем, автоматизованого контролю, цифрової діагностики обладнання.

6. Секторальний структурний підхід – орієнтується на порівняння структури та ефективності активів у межах галузі. Дослідження Круліцького та Новакової [6] вказує на важливість приведення структури активів підприємства до оптимального секторального рівня.

7. Темпоральний (часовий) підхід – враховує чинники, які змінюють ефективність у часі, зокрема екологічну політику держави, зміну законодавства щодо амортизації, технологічне старіння обладнання.

У сучасній економічній літературі й практиці управління підприємством важливе місце посідає питання аналізу ефективності використання основних засобів. Цей аспект має ключове значення для забезпечення стабільності господарської діяльності, підтримки конкурентоспроможності та досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства. Традиційний підхід до оцінки ефективності експлуатації основних засобів залишається основою методологічного інструментарію досліджень у цій сфері. Його суть полягає в дослідженні результативності використання основного капіталу шляхом кількісного аналізу економічних показників, що відображають технічний стан, структуру, динаміку та фінансову віддачу від експлуатації відповідних активів.

Так, у наукових працях таких дослідників, як Кодацька Н. О., Сергєєва С. В. [19], Колісник Н. А. [21] і Сірик М. В. [55], а також А. Танчин [59], виокремлюються основні показники, які найчастіше застосовуються в межах традиційного підходу до аналізу ефективності основних засобів. Серед них особливе значення мають:

- Рентабельність основних засобів, яка визначається як співвідношення прибутку до середньорічної вартості основних засобів, що дозволяє оцінити економічну віддачу від капітальних вкладень.

- Коефіцієнт приросту основних засобів, який характеризує рівень оновлення матеріально-технічної бази підприємства.
- Коефіцієнти оновлення, вибуття та зносу, які свідчать про ступінь модернізації та амортизаційного старіння активів.
- Частка основних засобів у загальній вартості активів, що дозволяє оцінити структуру капіталу підприємства.
- Фондовіддача, яка демонструє обсяг виробленої продукції або отриманого доходу на одиницю вартості основних засобів.
- Фондоозброєність праці, що показує технічну забезпеченість працівників.
- Фондоємність, яка є оберненою до фондовіддачі і дозволяє визначити, скільки основних засобів необхідно для виробництва одиниці продукції.

Комплексне застосування вказаних індикаторів дозволяє сформувати загальну оцінку ефективності використання основних засобів. Однак, як справедливо зауважують С. Дробязко та М. Конопля [12], традиційного аналізу лише динаміки та співвідношень між показниками недостатньо. Вони рекомендують доповнювати цей підхід аналізом технічного стану, руху, структури та складу основних засобів. Такий підхід передбачає оцінку не лише економічної результативності, але й забезпеченості підприємства матеріальною базою, що впливає на виробничий потенціал у довгостроковій перспективі.

Незважаючи на значущість і поширеність традиційного підходу, він має певні обмеження. Зокрема, зосередженість лише на кількісних показниках не дозволяє ідентифікувати фактори, що впливають на формування отриманих результатів. Іншими словами, традиційний підхід не відповідає на питання *чому* сформувався той чи інший рівень рентабельності чи фондовіддачі, не визначає причин зниження або підвищення ефективності використання основних засобів.

У цьому контексті інтерес викликають альтернативні, більш сучасні підходи до аналізу. Одним із таких є таксономічний підхід, запропонований А. Вороніною, С. Ганзюк та К. Ганзюк [7]. Цей підхід базується на систематизації та інтерпретації оціночних показників з урахуванням їх впливу на ефективність

– позитивного або негативного. Згідно з цим підходом, процес оцінювання проходить у два етапи:

1. Перший етап полягає у розрахунку та аналізі динаміки основних економічних індикаторів ефективності використання основних засобів. Тут аналізується, як змінюються ключові показники в часі, чи спостерігається позитивна динаміка, чи навпаки – занепад.

2. Другий етап передбачає класифікацію індикаторів ефективності за ознакою стимулюючого або дестимулюючого впливу. Так, якщо певний показник демонструє негативну динаміку або його значення істотно відхиляється від нормативного рівня, то його вплив оцінюється як дестимулюючий. Натомість позитивні зміни або відповідність нормативним межах свідчать про стимулюючий вплив на загальну ефективність використання основних засобів.

Таксономічний підхід має важливу перевагу – він дозволяє виявити не лише стан, але й характер впливу окремих факторів, що формують ефективність. Це створює передумови для формування цілісної аналітичної моделі, яка є більш гнучкою і адаптивною до змін внутрішнього й зовнішнього середовища [7].

У підсумку можна зробити висновок, що традиційні підходи до аналізу ефективності використання основних засобів залишаються важливим елементом методології економічного аналізу, однак їх доцільно поєднувати з сучасними підходами, які орієнтовані на глибше розуміння причинно-наслідкових зв'язків і поведінки показників. Комплексне застосування традиційного та таксономічного підходів дозволяє не лише діагностувати стан основних засобів, але й сформувати ефективну систему управлінських рішень щодо їх подальшого використання, модернізації або заміни.

Авторки висувають доцільний методологічний підхід, який дозволяє класифікувати фактичний стан оціночних показників ефективності використання основних засобів з урахуванням їх стимуляційного потенціалу. Такий підхід ґрунтується на ідеї, що оцінювання має не лише фіксувати результативність використання ресурсів, а й виступати інструментом управління, стимулювання та адаптації підприємств до динамічних умов зовнішнього середовища. Особливу увагу в цьому контексті заслуговує факторний аналіз, який передбачає

вивчення причинно-наслідкових зв'язків між показниками ефективності та різними групами чинників впливу.

Зазвичай аналіз ефективності використання основних засобів зосереджується на класичних, традиційних факторах: рівень зносу, технічна оснащеність, обсяг виробленої продукції, рівень завантаженості потужностей тощо. Проте у сучасних умовах дедалі більшої значущості набувають так звані нетрадиційні фактори, зокрема ті, що мають темпоральні (часові) або трансформаційні ознаки. Одним із таких є державна політика у сфері екологічної модернізації виробництва, що стимулює підприємства до оновлення основних засобів через механізм прискореної амортизації.

Суть прискореної амортизації полягає у можливості списання вартості основних засобів на витрати підприємства у коротші строки, що дозволяє зменшити базу оподаткування та стимулює інвестування у новітні засоби виробництва. В Україні чинне податкове законодавство передбачає можливість застосування прискореної амортизації залежно від груп основних засобів – термін амортизації становить 2,5–5 років, що забезпечує щорічну норму амортизації на рівні 20–25% [20]. Важливо зазначити, що вітчизняна модель не завжди передбачає обов'язковість екологічної складової при придбанні нової техніки, що обмежує стимуляційний ефект відносно екологічної модернізації.

Водночас у міжнародній практиці застосовуються більш цільові підходи. Наприклад, у Китаї прискорена амортизація надається підприємствам, які не лише декларують, а й підтверджують документально факт придбання новітнього, екологічно чистого обладнання. Така практика орієнтує підприємства не лише на оновлення основних засобів, а й на виконання екологічних нормативів, що є вкрай актуальним в умовах глобальної стратегії сталого розвитку.

Отже, доцільним є виокремлення фактору «екологічна орієнтація прискореної амортизації» у межах факторного аналізу ефективності використання основних засобів. Його включення до аналітичної моделі дозволяє більш точно оцінити вплив державної політики на інвестиційні рішення підприємств, а також визначити рівень екологічної відповідальності бізнесу.

Ще одним важливим напрямом сучасного аналізу ефективності використання основних засобів є врахування цифрових трансформацій у технічному забезпеченні. Зокрема, змінюється суть такого показника, як фондівіддача, яка все частіше залежить не лише від фізичних характеристик обладнання, а й від рівня його цифровізації. У сучасних умовах підприємства впроваджують автоматизовані системи управління виробничими процесами, використовують обладнання зі вбудованими інтелектуальними функціями, що дозволяє не лише оптимізувати виробничі витрати, а й забезпечити гнучкість і адаптивність виробничого циклу [20].

Таким чином, у рамках факторного аналізу ефективності використання основних засобів доцільним є врахування рівня цифрового забезпечення техніки та обладнання. Йдеться про застосування мережевого підходу, за якого оцінюється не лише фізичний рух основних засобів, а й інтеграція їх у загальну цифрову інфраструктуру підприємства. Використання штучного інтелекту, систем інтернету речей (IoT), автоматизованого збору й аналізу даних може суттєво підвищити фондівіддачу, зменшити простой, мінімізувати втрати часу та підвищити ефективність використання виробничого потенціалу.

Узагальнюючи, можна зазначити, що сучасна методологія аналізу ефективності використання основних засобів повинна включати розширену систему чинників, яка поєднує як традиційні показники, так і нетрадиційні, зокрема: екологічну орієнтацію, цифровізацію, інноваційність, швидкість оновлення засобів праці. Такий підхід дозволяє не лише оцінити поточний стан ефективності, а й формувати стратегічні орієнтири для оновлення основного капіталу підприємства.

Доцільним у контексті аналізу ефективності використання активів, зокрема основних засобів, є застосування секторального структурного підходу. Цей підхід передбачає ідентифікацію галузевих орієнтирів ефективності та дозволяє порівнювати структурні характеристики активів підприємства з кращими показниками у межах конкретного економічного сектору. У межах такого підходу заслуговує на увагу дослідження Лопатовської О., Нікольчук Ю., Бондарук С. [32], які запропонували комплексний підхід до оцінки оптимальної структури

активів, у тому числі основних засобів, з урахуванням галузевої специфіки. На основі аналізу чеських підприємств, що представляють різні сектори економіки, авторами розроблено шляхи вдосконалення структури активів для досягнення більшої ефективності. Визначення оптимальних секторальних пропорцій структури основних засобів дає змогу підприємствам орієнтуватися на найбільш ефективні моделі використання активів, що сприяє підвищенню загальної результативності діяльності.

Окремий інтерес становить подієво-кількісний підхід, який ґрунтується на вивченні змін в ефективності використання основних засобів у контексті виникнення певних подій або ситуацій, пов'язаних з їх функціонуванням. У цьому контексті варто відзначити роботу Грабенко Л. О. [10], в якій запропоновано оцінювати динаміку ефективності з урахуванням подій, таких як відмова обладнання або зростання кількості бракованої продукції внаслідок технічних несправностей. Такий підхід дозволяє виявляти причинно-наслідкові зв'язки між технічними збоями та зниженням результативності використання основних засобів.

Також варто акцентувати увагу на компетентнісному підході до оцінювання ефективності функціонування основних засобів, що базується на рівні професійної підготовки персоналу. У цьому разі ефективність використання технічних засобів може залежати від компетентностей працівників, які з ними працюють. Недостатній рівень знань і навичок може призводити до нераціонального використання або передчасного зношення обладнання, тоді як наявність відповідної кваліфікації навпаки – сприяє більш ефективній експлуатації основних засобів. Отже, кадровий фактор виступає важливою складовою оцінки ефективності основного капіталу підприємства.

Зокрема, недостатній рівень професійної підготовки персоналу щодо експлуатації певної категорії обладнання або техніки може призводити до зростання частки бракованої продукції. Як наслідок, відбувається зниження ефективності використання основних засобів, що проявляється у погіршенні таких показників, як фондвіддача, фондоємність і рентабельність. Крім того, через нераціональне використання техніки спостерігається інтенсивніше фізичне

зношення обладнання порівняно з амортизаційними нарахуваннями, що відображаються у фінансовій звітності. Таким чином, фактичний рівень зносу може істотно перевищувати той, що зафіксовано в облікових документах підприємства.

Узагальнення наукових джерел дало змогу сформувати систему сучасних підходів до аналізу ефективності використання основних засобів підприємства, що подано на рисунку 1.6.

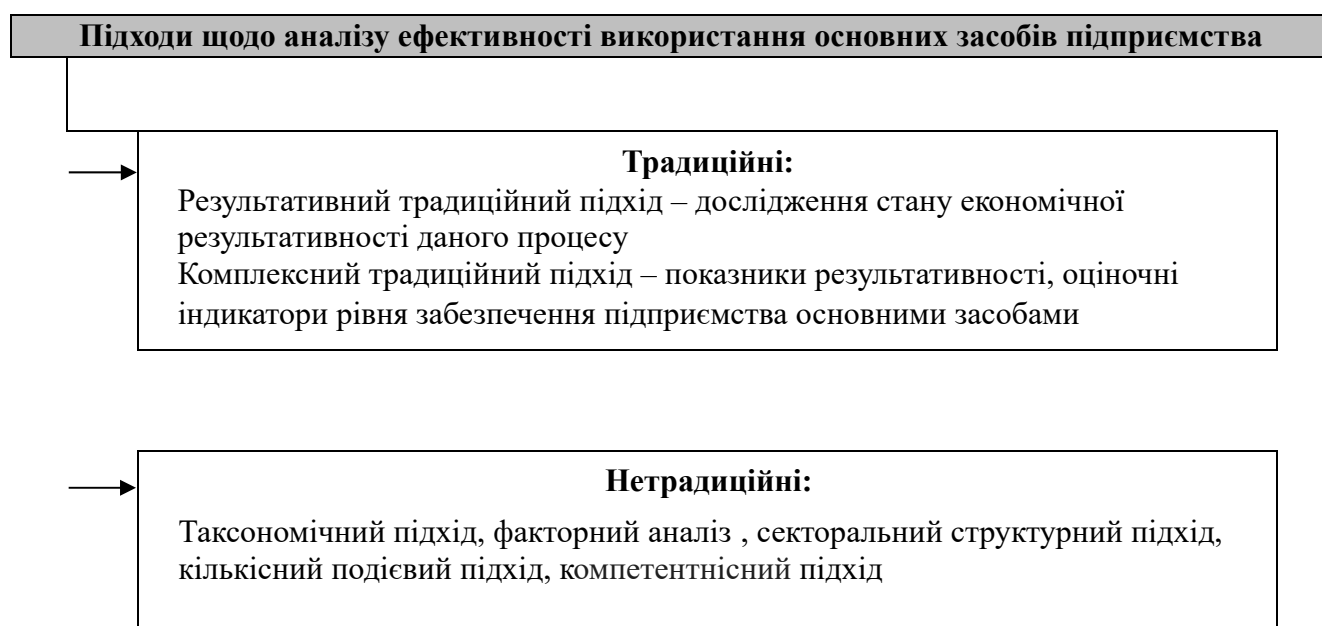

Рис. 1.6. Перелік сучасних підходів стосовно аналізу ефективності використання основних засобів підприємства

Джерело: [60]

Зміст запропонованих підходів базується на таких ключових засадах, як результативність, комплексність аналізу та встановлення причинно-наслідкових зв'язків у межах експлуатації основних засобів.

У зв'язку з цим, при проведенні економічного аналізу ефективності використання основних засобів доцільно враховувати рівень підготовленості працівників, зокрема наявність у них необхідних знань і навичок. Додатково доцільно здійснювати кореляційний аналіз, щоб виявити залежність між змінами рівня професійної компетентності персоналу та такими економічними показниками, як фондоддача, фондоемність і рентабельність використання основних засобів [60].

Отже, методичні засади оцінки ефективності використання основних засобів повинні враховувати як класичні техніко-економічні індикатори, так і сучасні чинники – цифровізацію, екологічну модернізацію, кадровий потенціал, подієві впливи. У поєднанні ці підходи забезпечують об'єктивне, системне бачення результативності використання основного капіталу підприємства, формуючи основу для прийняття ефективних управлінських рішень.

1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері використання основних засобів підприємства

Ефективне управління основними засобами підприємства неможливе без належного нормативно-правового та інформаційного забезпечення, яке регламентує порядок обліку, використання, модернізації, амортизації, ремонту та списання активів. Таке забезпечення створює правові, організаційні та методологічні рамки, що гарантують дотримання законодавства і сприяють раціональному використанню матеріальних ресурсів підприємства.

Одним із ключових векторів розвитку системи управління підприємствами в Україні є впровадження сучасних управлінських практик, орієнтованих на міжнародні стандарти прозорості, підзвітності та результативності. Актуальність цього підходу особливо виявляється у сфері використання та управління основними засобами, де чіткість регламентації, відкритість інформації та єдність підходів до оцінювання ресурсів набувають стратегічного значення.

Використання міжнародних стандартів у сфері управління активами дозволяє забезпечити порівнюваність показників, покращити якість управлінських рішень та зміцнити довіру з боку інвесторів, кредиторів і партнерів. Разом з тим, слід зазначити, що рівень практичної реалізації таких підходів на вітчизняних підприємствах залишається недостатнім. Це зумовлює потребу у зміцненні інституційної спроможності управлінського персоналу, вдосконаленні інформаційної підтримки управлінських процесів та адаптації стратегій управління до вимог глобального ринку.

Таким чином, ефективне управління основними засобами потребує не лише технічного обліку, а й стратегічного бачення, заснованого на міжнародних підходах до корпоративного управління, що сприятиме довгостроковій стабільності та конкурентоспроможності підприємства.

В Україні регулювання відносин у сфері використання основних засобів здійснюється на основі комплексу нормативних актів, серед яких основними є:

- Цивільний кодекс України, який визначає основні поняття власності, правочинів і відповідальності у господарських відносинах;
- Податковий кодекс України, що містить положення щодо амортизації, оподаткування операцій з основними засобами, а також стимулює оновлення основних засобів за рахунок прискореної амортизації [48];
- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який встановлює правила бухгалтерського обліку основних засобів, їх оцінки, відображення в облікових регістрах та звітності [51];
- Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БО) №7 «Основні засоби», яке регламентує методологію обліку основних засобів, порядок їх первісної оцінки, амортизації та вибуття [52];
- Національні стандарти фінансової звітності (НСФЗ), що застосовуються для підготовки фінансової звітності, зокрема у контексті визнання, оцінки та розкриття інформації про основні засоби;
- Державні будівельні норми (ДБН), технічні регламенти, а також галузеві стандарти, які визначають вимоги до експлуатації, ремонту та безпеки обладнання і будівельних об'єктів;
- Інші нормативно-правові акти, що регулюють охорону праці, екологічні вимоги та технічну безпеку, що також впливають на використання основних засобів [38].

Раціональна організація управлінських процесів у сфері використання основних засобів є ключовим чинником підвищення загального рівня економічної ефективності підприємства. Від того, наскільки оптимально вибудовано підходи до контролю, моніторингу та аналітичного супроводу

управління активами, залежить фінансова стійкість та конкурентоспроможність суб'єкта господарювання.

Належне управління основними засобами дозволяє не лише зменшити витрати на їх експлуатацію, а й підвищити фондівіддачу, скоротити рівень морального зносу, продовжити термін ефективного використання та досягти більшої результативності операційної діяльності. Удосконалення внутрішньої організації процесів управління активами, зокрема шляхом впровадження автоматизованих систем аналізу та контролю, дає змогу перерозподілити управлінські ресурси з поточних операцій на стратегічне планування та інвестиційне прогнозування.

Особливе значення набуває узгодженість внутрішніх управлінських підходів із загальновизнаними міжнародними стандартами, адже це створює передумови для формування довіри до підприємства з боку зовнішніх контрагентів, партнерів та інвесторів. У цьому контексті важливо порівнювати підходи до регулювання використання основних засобів, які містяться у вітчизняних нормах та міжнародних стандартах управління, зокрема у площині оцінки, переоцінки, амортизації та ефективності застосування.

Найбільш вагомим у практичному вимірі є той факт, що основні засоби становлять суттєву частку в активах більшості виробничих підприємств, а тому питання ефективності їх управління має безпосередній вплив на фінансові результати, інвестиційну привабливість і довгострокову стабільність компанії. У свою чергу, застосування сучасних управлінських практик щодо основних засобів відкриває доступ до ширших фінансових інструментів, дозволяє формувати стратегії інноваційного оновлення матеріально-технічної бази та інтегрувати підприємство в глобальні виробничі та фінансові ланцюги.

У сфері стратегічного управління підприємством важливе значення має дотримання єдиних підходів до класифікації, обліку та оцінювання основних засобів відповідно до міжнародних стандартів. На глобальному рівні таким нормативом виступає МСБО 16 «Основні засоби», де основні засоби визначено як матеріальні активи, які використовуються у виробництві або постачанні товарів і послуг, для передачі в оренду або для адміністративних цілей, і які, як

очікується, будуть використовуватися протягом більше ніж одного операційного періоду [37].

Запровадження стандартів, що регулюють порядок використання основних засобів, створює підґрунтя для покращення якості управлінських рішень, пов'язаних з інвестиціями, амортизаційною політикою, переоцінкою активів і модернізацією виробничої бази. У зв'язку з цим постає потреба в порівняльному аналізі принципів управління основними засобами у межах національного та міжнародного регулювання.

Так, у результаті проведеного зіставлення підходів до управління основними засобами відповідно до НП(С)БО та МСФЗ було виявлено низку важливих відмінностей, які можуть мати суттєвий вплив на економічну політику підприємства. Наведені розбіжності представлено у таблиці 1.9. Для кращого розуміння та ширшого розкриття порушеної теми, а саме порівняння питань основних засобів за національними та міжнародними стандартами, доцільно винести за межі складеної таблиці деякі доповнення та тлумачення.

Перш за все, варто зазначити, що МСБО 16 не застосовується у випадках, коли інший Міжнародний стандарт фінансової звітності (МСФЗ) або стандарт бухгалтерського обліку (МСБО) містить спеціалізовані вимоги або допускає альтернативний підхід до визнання, оцінки та обліку активу. Це положення підкреслює взаємозв'язок між різними стандартами та необхідність їх комплексного застосування залежно від суті господарської операції.

Окремої уваги заслуговує облік основних засобів, придбаних за рахунок грантів. Відповідно до положень МСБО 16 [37], вартість таких активів може бути зменшена на суму урядового гранту, що, у свою чергу, впливає на подальше формування витрат та доходів підприємства. Такий підхід забезпечує відображення реальної інвестиційної вартості активу. Натомість НП(С)БО 7 не передбачає подібного механізму, що може призводити до викривлення собівартості та прибутковості діяльності [52].

Порівняльний аналіз підходів до обліку та управління основними засобами за НП(С)БО 7, МСБО 16 та Податковим кодексом України

Критерій порівняння	НП(С)БО 7	МСБО 16	Податковий кодекс України
Визначення основних засобів	Матеріальні активи зі строком корисного використання понад 1 рік	Матеріальні об'єкти, які використовуються у виробництві, оренді, адміністративній сфері тощо	Матеріальні активи, що використовуються у господарській діяльності понад 1 рік та відповідають вартісному критерію
Оцінка при визнанні	Первісна вартість (ціна придбання, витрати на доведення до стану готовності)	Первісна вартість, витрати на демонтаж, доставка, встановлення	Первісна вартість із урахуванням обмежень та особливостей, визначених ПКУ
Класифікація основних засобів	За видами (будівлі, машини, інструменти тощо)	Групування не визначено чітко, поділ здійснюється відповідно до облікової політики	Розподіл на групи для цілей оподаткування (10 груп за ПКУ), від якого залежить метод амортизації
Амортизація	Прямолінійний, виробничий, зменшення залишку, кумулятивний метод	Будь-який з дозволених методів, що найбільш точно відображає зменшення економічних вигод	Прямолінійний, зменшення залишкової вартості, виробничий, кумулятивний – з обмеженнями, встановленими статтями ПКУ
Переоцінка основних засобів	Дозволена відображенням у капіталі (індексація необов'язкова)	Дозволена, але при її застосуванні з уоб'язковою регулярністю відображення звітності	Не допускається, вплив переоцінки не визнається для цілей оподаткування
Строк корисного використання	Визначається підприємством самостійно згідно з технічною документацією	Визначається підприємством, переглядається при зміні умов експлуатації	Встановлюється підприємством у межах мінімальних строків, передбачених Податковим кодексом
Вибуття основних засобів	Згідно з первісною вартістю з урахуванням зносу	Відшкодовується балансова вартість, результати від реалізації визнаються в прибутках/збитках	Вибуття відображається в податковому обліку з коригуванням фінрезультату
Мета застосування стандарту/норм	Об'єктивне відображення вартості активів у фінансовій звітності	Надання достовірної та порівнянної фінансової інформації для користувачів звітності	Розрахунок податкових зобов'язань, регламентація податкового обліку

Джерело: сформовано на основі [48; 60]

Також варто звернути увагу на облік основних засобів, придбаних в обмін на пайові інструменти. Якщо за національними положеннями така операція розглядається переважно в контексті виплат працівникам, то міжнародна практика зобов'язує застосовувати МСФЗ 2 «Платіж на основі акцій», який містить чіткі положення щодо первісної оцінки та подальшого обліку подібних активів.

У той же час, при спорудженні основних засобів власними силами, як міжнародні, так і національні стандарти визнають однаковий порядок їх обліку – з урахуванням фактичних витрат на створення активу, що включають прямі витрати та загальновиробничі накладні.

Особливий інтерес становить питання амортизації земельних ділянок. Згідно з НП(С)БО 7, земельні ділянки не підлягають амортизації, оскільки вважаються активами з необмеженим строком корисного використання [52]. Проте в рамках застосування МСБО 16 [37] існує виняток: у разі, якщо земля має обмежений строк експлуатації (наприклад, надана у тимчасове користування або підлягає рекультивації), вона може амортизуватись. У такому випадку амортизація нараховується із застосуванням методу, що найкраще відображає характер отримання економічних вигід від використання такої ділянки.

Таким чином, наявність численних нормативних, методичних та практичних розбіжностей вимагає від бухгалтерів високого рівня обізнаності та аналітичного мислення при переході від національної до міжнародної системи фінансової звітності.

Один з важливих аспектів обліку основних засобів – це зміна їх стану у процесі виробничої експлуатації, що безпосередньо впливає на оцінку, амортизацію та облік витрат.

Відповідно до МСБО 16 [37], якщо в результаті ремонту або технічного обслуговування відбулася заміна окремих компонентів активу, то:

- вартість замінених частин списується з балансової вартості активу;
- нові витрати на оновлення включаються до балансової вартості;
- така операція трактується як технічне оновлення або покращення, а не як поточні витрати.

На відміну від цього, національні положення (НП(С)БО 7) не передбачають подібного механізму [52]. За національними стандартами:

- витрати на ремонт, включаючи купівлю та встановлення запасних частин, не збільшують балансову вартість основного засобу;
- вони відносяться до витрат звітного періоду;
- збільшення вартості можливе лише в разі реконструкції, добудови, модернізації або дообладнання.

Ще однією точкою розбіжності є визначення строку корисного використання активів:

- за МСБО 16, строк використання встановлюється з урахуванням очікуваного періоду, протягом якого актив приносить економічні вигоди, – це може бути більше ніж один звітний період;
- за НП(С)БО 7, актив визнається основним засобом, якщо його строк служби перевищує один рік або нормальний виробничий цикл, якщо він триває довше.

Ці підходи мають різну природу: у міжнародній практиці строк подання фінансової звітності може не збігатися з календарним роком, що пояснює застосування категорії "період" замість "рік" [60].

Розглянемо також процес вибуття основних засобів:

- За НП(С)БО 7, вибуття може бути пов'язане з безоплатною передачею, ліквідацією, або втратою критеріїв визнання активу;
- Водночас МСБО 16 передбачає ширший перелік варіантів вибуття: продаж, передача у фінансову оренду, дарування тощо;
- У разі продажу об'єкта, суб'єкт господарювання застосовує критерії МСБО 18 (визнання доходу), а при операції "sale and leaseback" – МСБО 17, що регулює оренду [5].

Таким чином, гармонізація обліку основних засобів за національними та міжнародними стандартами – це складне завдання, що потребує системного підходу. Успішне впровадження міжнародних принципів обліку вимагає не лише перегляду облікової політики підприємства, а й:

- внутрішнього експертного аудиту – аналізу діючих процедур і методик у

межах підприємства;

- зовнішнього супроводу – залучення аудиторів або консультантів, які мають досвід застосування МСФЗ.

Також необхідно розглянути можливість адаптації національної облікової політики до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Такі заходи можуть охоплювати зміну методів оцінки, амортизації та визнання основних засобів. Важливо, щоб управлінський персонал підприємства чітко визначив, які саме положення МСФЗ доцільно впроваджувати, та оцінив їх вплив на систему фінансової звітності [60].

Зокрема, підприємство може застосовувати національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БО) для ведення внутрішнього управлінського обліку, а для складання фінансової звітності для зовнішніх користувачів – інвесторів, банків, податкових органів, міжнародних партнерів – використовувати МСФЗ. У такому випадку необхідно обов’язково розкривати інформацію про використання різних стандартів у примітках до фінансової звітності, аби забезпечити прозорість та зрозумілість для зовнішніх стейкхолдерів [6].

Прозорість і послідовність у застосуванні облікових політик мають вирішальне значення для формування довіри до фінансової звітності. Водночас бухгалтерам важливо усвідомлювати існуючі відмінності між П(С)БО та МСФЗ, що дозволить їм коректно застосовувати положення кожного стандарту в залежності від конкретної ситуації.

Однією з ключових умов успішної гармонізації обліку є підвищення кваліфікації бухгалтерського персоналу. Співробітники підприємства повинні мати глибокі знання положень МСФЗ та вміти впроваджувати їх у практичну діяльність. З цією метою доцільно регулярно організовувати професійні тренінги, онлайн-семінари, стажування та інші форми навчання з акцентом на особливостях обліку основних засобів відповідно до міжнародних вимог.

Важливим елементом адаптації до МСФЗ також є впровадження ефективної системи внутрішнього контролю та аудиту, яка дозволяє перевіряти дотримання встановлених норм і процедур обліку. Така система сприяє

забезпеченню достовірності фінансової звітності та дозволяє вчасно виявляти можливі помилки або невідповідності [54].

Узагальнюючи результати проведеного аналізу, можна зробити висновок, що між положеннями НП(С)БО 7 та МСБО 16 існує низка суттєвих розбіжностей, зокрема в частині оцінки, класифікації, амортизації та вибуття основних засобів. Ці відмінності здебільшого пояснюються специфікою економіки України та нормативно-правовим полем, у якому функціонують підприємства.

У сучасних умовах підприємства мають можливість самостійно обирати, яким стандартам надавати перевагу – національним чи міжнародним. Водночас міжнародна практика засвідчує, що МСБО 16 успішно функціонує у країнах з розвиненою економікою, а отже, має потенціал для широкого впровадження і в Україні.

Гармонізація обліку основних засобів вимагає комплексного підходу, що включає:

- детальний аналіз чинних облікових політик;
- залучення як внутрішніх, так і зовнішніх експертів;
- адаптацію методів обліку до вимог МСФЗ;
- підвищення кваліфікації персоналу;
- створення системи внутрішнього контролю.

Таким чином, підприємства можуть або адаптувати національні стандарти, або повністю перейти до застосування МСФЗ, що сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості, зміцненню міжнародного іміджу та полегшенню співпраці з іноземними партнерами.

Ефективне управління основними засобами на підприємстві неможливе без урахування податкових аспектів, що регламентуються Податковим кодексом України (ПКУ) [48]. Цей нормативно-правовий документ, зокрема його розділ III «Податок на прибуток підприємств», прямо впливає на стратегії інвестування, модернізації, амортизаційної політики та виведення з експлуатації основних засобів.

Управлінські рішення щодо придбання, оновлення або ліквідації основних засобів тісно пов'язані з податковими наслідками. Відповідно до підпункту

14.1.138 ПКУ, основні засоби – це матеріальні активи, які призначені для використання у господарській діяльності понад один рік і мають вартісний поріг понад 20 000 грн. Така норма прямо впливає на структуру інвестицій, оскільки саме після досягнення цього порогу підприємство має враховувати об'єкт у системі податкового регулювання.

Податкові норми формують інвестиційну доцільність щодо придбання чи модернізації основних засобів. ПКУ передбачає амортизацію лише тих об'єктів, які використовуються в господарській діяльності. Це означає, що управлінцям необхідно планувати використання кожного об'єкта, аби уникнути втрат у податковому обліку. Наприклад, придбання необґрунтовано дорогого активу, що фактично не використовується, не дає права на зменшення оподаткованого прибутку через амортизаційні витрати [30].

В управлінні основними засобами амортизація виконує роль інструменту планування витрат і податкового навантаження. Згідно зі статтею 138.3 ПКУ, підприємство зобов'язане застосовувати прямолінійний метод амортизації з мінімально встановленими строками для кожної групи основних засобів. Ці обмеження впливають на рішення щодо тривалості експлуатації активів, темпів оновлення техніки, заміни застарілого обладнання тощо.

Рішення про дострокову заміну або модернізацію об'єкта вимагає аналізу податкових наслідків: зокрема, обсяг витрат, які підпадають під критерії ремонту (до 10% балансової вартості) або реконструкції, які змінюють строк експлуатації і потребують повторного амортизаційного нарахування.

Податкове законодавство містить певні стимули до інвестування в нові основні засоби. Наприклад, у ПКУ передбачено право на прискорену амортизацію (ст. 138.3.3) для нових активів, введених в експлуатацію після 2020 року, за умови відповідності певним критеріям. Це створює мотивуючий ефект для управлінців щодо придбання нових засобів замість підтримки застарілих.

Такі податкові інструменти мають вплив на довгострокову стратегію підприємства, зокрема – на темпи оновлення матеріально-технічної бази, планування витрат і підвищення ефективності використання активів.

Рішення про списання або продаж основних засобів також підлягає

податковому аналізу. Згідно з ПКУ, у разі ліквідації об'єкта без отримання доходу (наприклад, знищення, моральне зношення), підприємство не має права на податкові витрати, що погіршує фінансовий результат. Тому управлінці часто приймають рішення продавати активи, навіть за мінімальну ціну, щоб уникнути податкових втрат [23].

Крім того, ПКУ встановлює вимоги до податкових різниць, які виникають у разі списання або безоплатного передання основних засобів, що має враховуватися при плануванні таких дій.

Податкове законодавство формує систему ризиків, пов'язаних із прийняттям рішень щодо основних засобів:

- неправильне трактування критеріїв ремонту та модернізації;
- завищення витрат на поліпшення об'єктів без коректного коригування строку амортизації;
- безоплатне передання активів без відповідного коригування фінансового результату;
- відсутність документального підтвердження господарського використання об'єктів.

Наявність таких ризиків зумовлює необхідність формування податково орієнтованої системи управління основними засобами, яка б поєднувала облікові, юридичні та управлінські аспекти.

Отже, Податковий кодекс України відіграє ключову роль у формуванні управлінських рішень щодо основних засобів. Він впливає на інвестиційну політику, графіки модернізації, правила експлуатації, строки амортизації та процедури вибуття активів. Успішне управління основними засобами можливе лише за умови комплексного урахування податкових норм, що дозволяє мінімізувати фіскальні втрати та оптимізувати використання ресурсів підприємства.

Інформаційне забезпечення в сфері управління основними засобами охоплює комплекс документів, звітності, облікових та аналітичних даних, що дозволяють здійснювати контроль, аналіз і прийняття управлінських рішень.

До основних джерел інформації належать:

- Первинна документація – акти приймання-передачі, інвентарні картки, документи на придбання, ремонти, списання;
- Облікові реєстри – бухгалтерські рахунки, журнали-ордери, аналітичні довідники;
- Звітність – баланс, звіти про фінансові результати, звіти про рух основних засобів, амортизаційні відомості;
- Аналітичні дані – показники фондovіддачі, фондоемності, рентабельності використання, аналіз технічного стану;
- Інформаційні системи управління – автоматизовані системи обліку і контролю основних засобів, що забезпечують швидкий доступ до актуальної інформації та підтримку прийняття рішень.

Комплексне нормативно-правове регулювання встановлює чіткі вимоги до ведення обліку та звітності, що формує базу для достовірного інформаційного забезпечення. Належне документальне оформлення операцій з основними засобами забезпечує їх контроль і аналіз, а автоматизація обліку сприяє зниженню ризиків помилок і підвищенню оперативності прийняття управлінських рішень.

Аналіз основних засобів підприємства передбачає дотримання певної логіки та послідовності етапів, що дозволяє своєчасно виявити проблеми, пов'язані з їх наявністю, структурою, рівнем фізичного і морального зносу, технічним станом, а також із такими ключовими показниками, як фондovіддача та фондомісткість. Такий підхід забезпечує можливість якісно оцінити ефективність використання основних засобів і вжити заходів для її покращення.

Головним джерелом даних для проведення аналізу є фінансова звітність підприємства, зокрема:

- Форма №1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан) – складається поквартально (на початок і кінець кожного звітного періоду) та відображає інформацію про активи, зобов'язання і власний капітал. У балансі можна знайти окремі показники щодо основних засобів: їхню первісну та залишкову вартість, а також суму нарахованого зносу.
- Форма №5 «Примітки до річної фінансової звітності» – подається щороку

за підсумками звітнього періоду і містить деталізацію фінансових показників. У тому числі в ній подано дані про склад основних засобів, обсяги їх надходження та вибуття протягом року, що є необхідним для повного аналізу змін у матеріально-технічній базі підприємства [30].

Для підвищення ефективності використання основних засобів підприємству важливо не лише дотримуватися чинного законодавства, але й активно впроваджувати сучасні інформаційні технології управління. Це забезпечить своєчасний облік, контроль технічного стану, оптимізацію процесів оновлення та утримання основних засобів на належному рівні, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності підприємства.

Висновки до розділу 1

В результаті дослідження теоретичних основ використання основних засобів підприємства можна зробити наступні висновки.

Основні засоби – це довгострокові матеріальні активи підприємства, що багаторазово беруть участь у виробничому процесі, зберігаючи при цьому свою матеріальну форму і поступово переносячи свою вартість на виготовлену продукцію або надані послуги через механізм амортизації. Вони виступають базовим компонентом матеріально-технічної бази підприємства, забезпечуючи стабільність, безперервність та ефективність господарської діяльності, і мають суттєве значення для досягнення стратегічних цілей суб'єкта господарювання.

Механізм використання основних засобів підприємства – це сукупність взаємопов'язаних організаційних, управлінських та економічних процесів, що забезпечують ефективну експлуатацію, технічне обслуговування, своєчасне оновлення та максимальну віддачу від наявних матеріальних ресурсів. Такий механізм сприяє збереженню технічного стану обладнання, оптимізації виробничих процесів і підвищенню економічної ефективності діяльності підприємства загалом.

Методичні засади оцінки ефективності використання основних засобів включають систему показників, способів аналізу та інструментів, що дозволяють об'єктивно визначити рівень залучення основних засобів у виробничу діяльність. Така оцінка є необхідною передумовою прийняття управлінських рішень щодо модернізації, оновлення, переміщення або списання активів, а також дозволяє встановити резерви зростання продуктивності та зниження витрат.

Нормативно-правове та інформаційне забезпечення у сфері використання основних засобів охоплює систему законодавчих актів, галузевих стандартів, методичних рекомендацій, а також внутрішньої звітності, що регламентують порядок придбання, обліку, амортизації, обслуговування та списання основних засобів. Його наявність створює правове підґрунтя для здійснення ефективного управління основними фондами та забезпечує прозорість, контрольованість і результативність господарських операцій, пов'язаних із цими активами.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ КП «СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ КОМБІНАТ КОМУНАЛЬНО-ПОБУТОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ» ЖИТОМИРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Комунальне підприємство «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Житомирської міської ради (КП «СККПО» ЖМР) є юридичною особою, зареєстрованою 23 січня 1992 року з кодом ЄДРПОУ 05456839. Підприємство розташоване за адресою: провулок Козубського, 5, м. Житомир, 10003. Керівником підприємства є Ганченко Василь Іванович.

Основна інформація про підприємство наведена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Основні відомості про КП «СККПО» ЖМР

ЄДРПОУ:	05456839
Назва:	КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО " СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ КОМБІНАТ КОМУНАЛЬНО- ПОБУТОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ" ЖИТОМИРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ (КП «СККПО» ЖМР)
Організаційна форма:	Комунальне підприємство
Адреса:	10003, Житомирська обл., м. Житомир, Провулок Козубського, буд. 5
Дата реєстрації:	23.01.1992 (33 роки) Номер запису: 13051200000002062
Уповноважені особи:	Ганченко Василь Іванович - керівник Ганченко Василь Іванович - підписант
Бухгалтер:	Зіміна В. В. (станом на 01.01.2025)
Статутний капітал:	4 950 662.62 грн
Засновники:	ЖИТОМИРСЬКА МІСЬКА РАДА / #13576954 10014, Житомирська обл., м. Житомир, Майдан Ім. С. П. Корольова, буд. 4/2
Види діяльності:	96.03 Організування поховань і надання суміжних послуг 16.23 Виробництво інших дерев'яних будівельних конструкцій і столярних виробів 23.70 Різання, оброблення та оздоблення декоративного та будівельного каменю

Джерело: сформовано за даними підприємства

Засновником Комунального підприємства «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Житомирської міської ради є Житомирська міська об'єднана територіальна громада в особі Житомирської міської ради. Виконавчий комітет Житомирської ради є органом, який виконує функцію Органу управління майном в межах повноважень, визначених Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та рішеннями Житомирської міської ради.

Організаційно-правова форма та підпорядкування: КП «СККПО» ЖМР є комунальним підприємством, що підпорядковується Житомирській міській раді. Вищим органом управління підприємства є Управління комунального господарства Житомирської міської ради.

Основні види діяльності: Підприємство спеціалізується на організації поховань та наданні ритуальних послуг, зокрема:

- Організація поховання померлих і надання ритуальних послуг.
- Виготовлення та реалізація предметів ритуальної належності, столярних виробів.
- Встановлення пам'ятників та намогильних споруд.
- Проведення траурного ритуалу «Поховання» на кладовищах.
- Видача користувачу місця поховання «Свідоцтва про поховання».
- Утримання та благоустрій місць поховань.
- Торгівля ритуальними атрибутами.

Крім того, за рахунок коштів міського бюджету підприємство виконує такі роботи:

- Благоустрій кладовищ та поточний ремонт об'єктів благоустрою кладовищ.
- Знесення аварійних дерев на кладовищах.
- Відновлення хрестів, огорож та намогильних споруд, пошкоджених зваленими деревами.
- Утримання зелених насаджень.
- Поховання самотніх громадян.
- Доставка тіл у морг за заявками органів МВС.

- Охорона Корбутівського кладовища.

Розмір статутного капіталу підприємства становить 4 950 662,62 грн.

Підприємство є платником податку на додану вартість (ПДВ) з 18 лютого 1998 року.

Підприємство може від імені і за дорученням директора:

- укладати договори відповідно до предмета діяльності підприємства;
- представляти інтереси підприємства у всіх установах, організаціях, підприємствах, об'єднаннях, асоціаціях у межах наданих їй повноважень.

До складу підприємства входять відділи, дільниці, підсобні виробництва, ремонтно-механічні майстерні та інші підрозділи.

Підприємство має окремий баланс, розрахунковий рахунок у банку, печатку та штампи зі своїм найменуванням.

Підприємство самостійно здійснює господарську діяльність відповідно до завдань.

Підприємство готує проекти договорів на виконання робіт та послуг.

Підприємство самостійно складає статистичні звіти і подає їх відповідно до встановленого органами статистики порядку.

Підприємство здійснює бухгалтерський і податковий облік, несе відповідальність за його вірогідність відповідно до "встановленого чинним законодавством порядку.

На підставі положення про оплату праці, затвердженої підприємством і погодженого з об'єднаним профспілковим комітетом колективного договору, галузевої угоди підприємство здійснює оплату праці своїм працівникам і надання їм трудових і соціальних пільг.

Розрахунки підприємства, включаючи виплату заробітної плати, проводяться бухгалтерією підприємства.

Відносини підприємства з іншими суб'єктами підприємницької діяльності будуються на підставі договорів, що укладаються підприємством, і доручення підприємства. Контроль за діяльністю підприємства здійснюється шляхом надання підприємству статистичної звітності і податкових декларацій. Персональну відповідальність за вірогідність даних, відбитих у декларації і

статистичних звітах, актах виконаних робіт і послуг несуть начальник і головний бухгалтер підприємства.

Підприємство зобов'язується:

- забезпечувати своєчасну сплату податкових і інших відрахувань відповідно до чинного законодавства;
- здійснювати будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт основних засобів;
- здійснювати оперативну діяльність по матеріально-технічному забезпеченні виробництва;
- відповідно до державного контракту та державного замовлення, укладання договорів щодо забезпечення виробництва та поставки продукції, товарів;
- створювати належні умови для високопродуктивної праці, забезпечувати додержання законодавства про працю, правил та норм охорони праці, техніки безпеки, соціального страхування;
- здійснювати заходи щодо вдосконалення організації заробітної плати працівників з метою посилення їх матеріальної зацікавленості; підприємство забезпечує економне і раціональне використання фонду споживання і своєчасні розрахунки з працівниками підприємства;
- створювати в кожному структурному підрозділі і на робочому місці безпечні та нешкідливі умови праці, забезпечувати додержання, гарантованих законодавством про охорону праці, прав працівників, створити відповідну службу, яка підпорядковується безпосередньо керівнику підприємства.

При визначенні стратегії господарської діяльності підприємство повинно враховувати державні контракти, державні замовлення та інші договірні зобов'язання.

Організаційна структура КП «СККПО» ЖМР є централізованою, лінійно-функціональною, з чітким розподілом обов'язків між підрозділами (рис. 2.1).

Класифікаційні ознаки організаційної структури:

За типом – лінійно-функціональна структура.

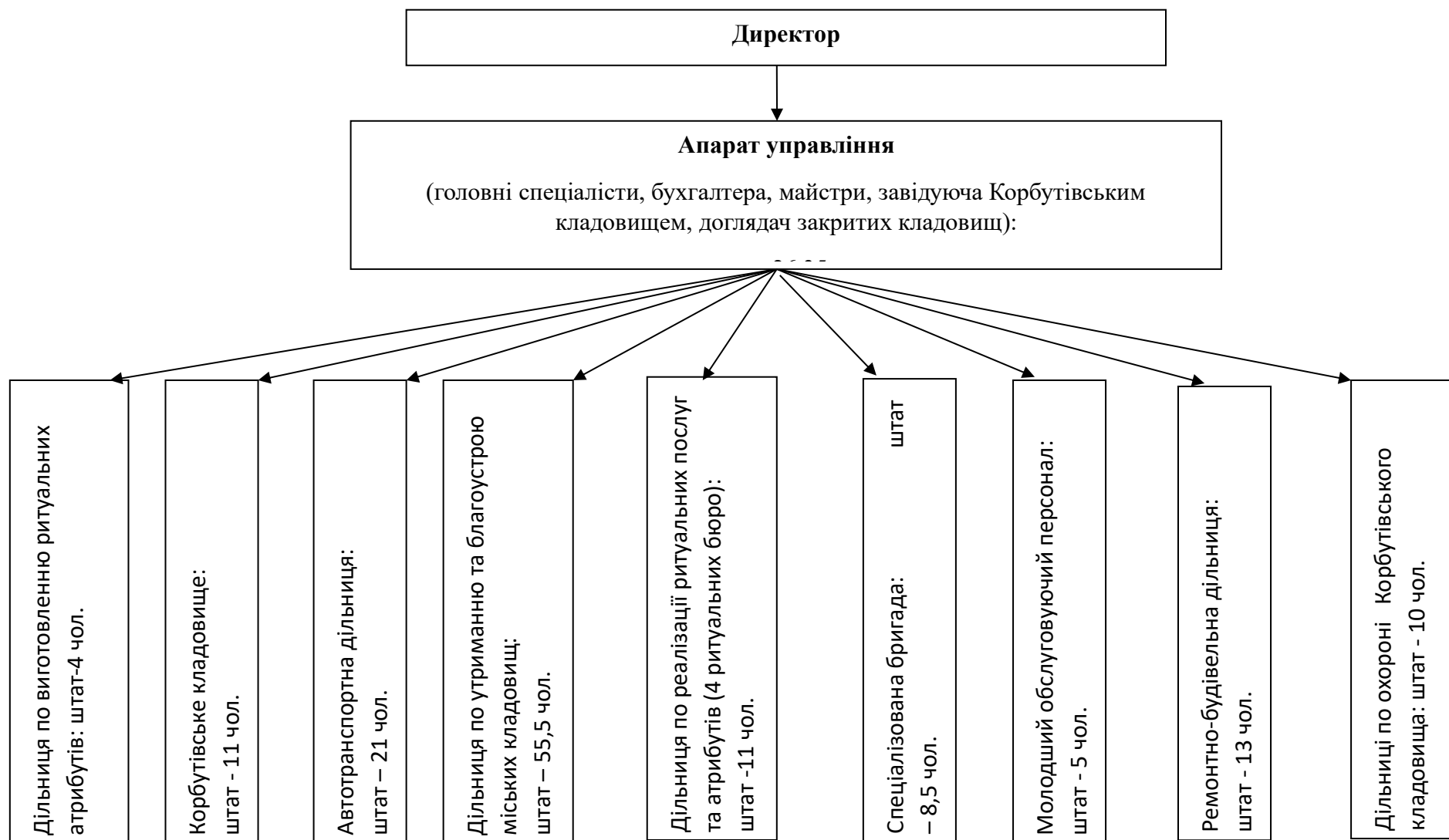

Рис. 2.1. Структура комунального підприємства «Спеціалізований комбінат комунально – побутового обслуговування»

Житомирської міської ради

- Управління здійснюється централізовано через директора та апарат управління.

- Відбувається розподіл функцій між окремими дільницями, що виконують спеціалізовані завдання.

2. За рівнем централізації – централізована структура:

- Всі ключові рішення приймаються на рівні керівництва підприємства, з передачею функцій на виконавчі підрозділи.

3. За складністю – середньо-складна структура:

- Включає кілька рівнів управління, однак має чітку функціональну ієрархію.

4. За ступенем формалізації – високоформалізована структура:

- Функції та обов'язки кожної дільниці чітко визначені та регламентовані.

Позитивні сторони структури управління:

- Чіткий поділ функцій між дільницями підвищує ефективність роботи.
- Висока спеціалізація підрозділів дозволяє якісно виконувати завдання (виготовлення ритуальних атрибутів, транспортне забезпечення, благоустрій кладовищ тощо).

- Контрольованість процесів завдяки централізованому управлінню.
- Наявність окремої ремонтно-будівельної дільниці сприяє утриманню інфраструктури кладовищ.

Недоліки та проблеми структури управління:

- Жорстка централізація може призводити до уповільнення прийняття рішень.

- Невелика чисельність персоналу в окремих підрозділах (наприклад, у спеціалізованій бригаді 8,5 чол.), що може впливати на оперативність роботи.

- Відсутність гнучкості – структура орієнтована на сталі процеси та може бути неефективною у випадку змін або розширення діяльності.

Організаційна структура підприємства складається з апарату управління та функціональних дільниць, кожна з яких виконує певні завдання (табл. 2.2).

Організаційна структура КП «Спеціалізований комбінат комунально-
побутового обслуговування» ЖМР

№	Підрозділ	Штатна чисельність (осіб)	Основні функції
1	Апарат управління	26,35	Загальне управління, фінансовий контроль, планування, контроль якості, адміністративне управління персоналом
2	Дільниця по виготовленню ритуальних атрибутів	4	Виготовлення та ремонт трун, хрестів, вінків; постачання атрибутів
3	Корбутівське кладовище	11	Організація поховань, догляд за територією, ведення реєстру поховань
4	Автотранспортна дільниця	21	Перевезення тіл, транспортування персоналу, обслуговування автотранспорту
5	Дільниця з утримання та благоустрою кладовищ	55,5	Прибирання, благоустрій, видалення дерев, догляд за насадженнями
6	Дільниця з реалізації ритуальних послуг (4 бюро)	11	Продаж ритуальних товарів, консультації, оформлення документів
7	Спеціалізована бригада	8,5	Викопування та засипка могил, проведення поховань
8	Молодший обслуговуючий персонал	5	Прибирання, ремонт, технічне обслуговування інвентарю
9	Ремонтно-будівельна дільниця	13	Будівництво та ремонт на кладовищах, відновлення зруйнованих могил
10	Дільниця охорони Корбутівського кладовища	10	Охорона території, запобігання крадіжкам і вандалізму, контроль відвідування

Джерело: сформовано за даними підприємства

В штатному розписі зайнято 165,35 ставок.

Організаційна структура КП «СККПО» ЖМР є комплексною, з чітким розподілом функцій між різними підрозділами. Кожна дільниця виконує свою специфічну роль, що забезпечує ефективне функціонування підприємства у сфері ритуальних послуг та благоустрою кладовищ.

Таким чином, КП «СККПО» ЖМР виконує важливу соціальну функцію в забезпеченні ритуальних послуг та утриманні місць поховань у місті Житомир.

2.2. Діагностика фінансово-економічного стану КП «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Житомирської міської ради

У сучасних умовах господарювання ефективність діяльності підприємства значною мірою залежить від його фінансово-економічного стану, який відображає рівень платоспроможності, прибутковості, ділової активності та фінансової стійкості суб'єкта господарювання. Саме тому проведення комплексної діагностики фінансово-економічного стану підприємства є необхідною передумовою для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень, оцінки його потенціалу, виявлення резервів розвитку та запобігання кризовим явищам.

Комунальні підприємства, зокрема ті, що здійснюють діяльність у сфері побутового обслуговування населення, відіграють важливу соціальну роль, забезпечуючи надання необхідних послуг населенню на постійній основі. У зв'язку з цим стабільність та ефективність їх фінансової діяльності є надзвичайно важливими не лише для самого підприємства, але й для територіальної громади загалом.

Основні економічні показники господарської діяльності КП «СККПО» ЖМР у 2022-2024 роках наведено в табл. 2.3.

З метою комплексної оцінки результатів діяльності комунального підприємства «СККПО» ЖМР проаналізовано динаміку основних економічних показників за 2022–2024 роки (табл. 2.2).

Чистий дохід підприємства демонструє стабільне зростання: з 20 700 тис. грн у 2022 році до 28 215 тис. грн у 2024 році, що свідчить про приріст на 7 515 тис. грн або 36,3%. Це вказує на ефективну комерційну активність та розширення ринку послуг.

Особливо показовим є зростання валового прибутку – у 2024 році він досяг 2 688 тис. грн, що на 2 431 тис. грн більше, ніж у 2022 році, або збільшення в 9,5 рази (945,26%). Це свідчить про зниження собівартості або оптимізацію виробничих витрат.

Основні економічні показники господарської діяльності КП «СККПО» ЖМР у
2022-2024 роках

Показники	Роки			Відхилення 2024/2022	
	2022	2023	2024	+/-	%
1. Чистий дохід, тис. грн.	20 700	23 871	28 215	7 515	36,30
2. Валовий прибуток, тис. грн.	257	412	2 688	2 431	945,26
3. Операційний прибуток, тис. грн.	-1 353	-1 542	-1 941	-589	43,51
4. Чистий прибуток, тис. грн.	37	38	42	6	15,62
5. Середньооблікова чисельність працівників, осіб.	124	124	129	5	4,03
6. Середньорічна вартість: - необоротних активів, тис. грн.	18551,7	19430,05	23681,9	5 130	27,65
- в т.ч. основних засобів, тис. грн.	18551,7	18368,05	22113,25	3 562	19,20
- оборотних активів, тис. грн.	4701,05	4959,3	6697,5	1 996	42,47
7. Фондовіддача	1,12	1,30	1,28	0,16	14,35
8. Фондомісткість	0,90	0,77	0,78	-0,11	-12,55
9. Фондоозброєність, тис. грн./особу.	149,61	148,13	171,42	21,81	14,58
10. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	4,40	4,81	4,21	-0,19	-4,33
11. Продуктивність праці, тис. грн./особу.	166,94	192,51	218,72	51,78	31,02
12. Рентабельність господарської діяльності, %	0.18	0.16	0,15	-0,03	x

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності

У той же час, операційний прибуток залишався від'ємним протягом усіх трьох років, погіршившись з –1 353 тис. грн у 2022 році до –1 941 тис. грн у 2024 році. Відхилення становить –589 тис. грн або погіршення на 43,51%, що може свідчити про зростання адміністративних витрат або інших непродуктивних витрат, які не компенсуються доходами від основної діяльності.

Чистий прибуток підприємства зберіг позитивне значення і незначно зріс з 37 тис. грн у 2022 році до 42 тис. грн у 2024 році (на 15,62%), що свідчить про загалом беззбиткову діяльність, хоч і з мінімальним ефектом.

Протягом аналізованого періоду чисельність персоналу зросла з 124 до 129 осіб, тобто на 4,03%, що може бути зумовлено розширенням обсягів діяльності.

Середньорічна вартість основних засобів зросла на 3 562 тис. грн (на

19,2%), що свідчить про інвестиції в оновлення або розширення матеріально-технічної бази. Водночас зросла і загальна вартість необоротних активів – на 27,65%.

Також спостерігається зростання оборотних активів на 1 996 тис. грн (на 42,47%), що свідчить про підвищення ліквідності підприємства.

Серед показників ефективності використання основних засобів варто відзначити:

- Фондовіддача зросла з 1,12 до 1,28, що означає підвищення ефективності використання основних засобів у створенні доходу.
- Фондомісткість знизилася з 0,90 до 0,78, що також вказує на економніший витратний характер основних засобів на одиницю доходу.
- Фондоозброєність зросла з 149,61 до 171,42 тис. грн/особу, що свідчить про покращення технічного оснащення працівників.

Продуктивність праці зросла з 166,94 тис. грн/особу у 2022 році до 218,72 тис. грн/особу у 2024 році (зростання на 31,02%), що свідчить про підвищення ефективності трудової діяльності.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів знизився з 4,40 до 4,21, що може свідчити про деяке уповільнення обіговості коштів або накопичення надлишкових запасів.

Щодо рентабельності господарської діяльності, спостерігається її незначне зниження з 0,18% у 2022 році до 0,15% у 2024 році, що свідчить про низьку прибутковість діяльності попри зростання доходу.

Діяльність КП «СККПО» ЖМР у 2022–2024 роках характеризується позитивною динамікою доходів, підвищенням ефективності використання основних засобів та зростанням продуктивності праці. Однак проблемними залишаються низька рентабельність та негативний операційний результат, що потребує подальшого аналізу структури витрат та підвищення ефективності управління.

Динаміку та структуру активів КП «СККПО» ЖМР у 2022-2024 роках наведено в табл. 2.4.

Динаміка та структура активів КП «СККПО» ЖМР у 2022-2024 роках

Показники	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. до 2022 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+, –	%	П. с.
Необоротні активи, в т.ч.:	18240,4	81,64	20619,7	78,00	26744,1	77,92	8503,7	46,62	-3,72
Основні засоби	18240,4	81,64	18495,7	69,96	25730,8	74,97	7490,4	41,06	-6,67
Оборотні активи, в т.ч.:	4102,5	18,36	5816,1	22,00	7578,9	22,08	3476,4	84,74	3,72
Запаси	3317,5	14,85	4209,8	15,92	6479,6	18,88	3162,1	95,32	4,03
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	257,8	1,15	331,4	1,25	564,9	1,65	307,1	В 1,2 р.б.	0,49
Інша поточна дебіторська заборгованість	132,8	0,59	125,4	0,47	87,4	0,25	-45,4	- 34,19	-0,34
Грошові кошти та їх еквіваленти	46,7	0,21	950,8	3,60	285	0,83	238,3	В 5,1 р.б.	0,62
Разом	22342,9	100	26435,8	100	34323	100	11980,1	53,62	0,00

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності

Для оцінки фінансової стійкості та ефективності управління активами КП «СККПО» ЖМР проведено аналіз динаміки та структури активів підприємства за період 2022–2024 років (табл. 2.3).

Упродовж аналізованого періоду загальний обсяг активів підприємства зріс на 11 980,1 тис. грн або на 53,62%, що є позитивною динамікою, свідченням активного розвитку, модернізації та розширення ресурсної бази.

Станом на 2024 рік необоротні активи склали 26 744,1 тис. грн, що на 8 503,7 тис. грн (46,62%) більше, ніж у 2022 році. Водночас їх частка у загальній структурі активів зменшилася з 81,64% до 77,92% (–3,72 в.п.). Така динаміка свідчить про відносне зростання частки оборотних активів при одночасному абсолютному зростанні інвестицій у необоротні ресурси.

У структурі необоротних активів ключове місце займають основні засоби, вартість яких зросла з 18 240,4 тис. грн у 2022 році до 25 730,8 тис. грн у 2024 році (збільшення на 41,06%). Однак їх частка у загальних активах зменшилася з

81,64% до 74,97% (–6,67 в.п.), що вказує на певну диверсифікацію структури активів підприємства.

Такий приріст основних засобів може бути наслідком оновлення машинно-технічної бази, придбання нового обладнання, транспортних засобів або капітального ремонту вже наявних об'єктів. Це свідчить про активну інвестиційну політику підприємства у сфері матеріально-технічного забезпечення, що є ключовим напрямом управління основними засобами.

Оборотні активи зросли більш стрімко – на 3 476,4 тис. грн або 84,74%, а їх частка у структурі активів збільшилася з 18,36% у 2022 році до 22,08% у 2024 році (+3,72 в.п.).

Найбільше зростання у складі оборотних активів показали:

- Запаси – збільшення з 3 317,5 до 6 479,6 тис. грн (приріст на 95,32%), що може свідчити про розширення операційної діяльності або створення страхових запасів;

- Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги – зросла на 119,12%, що може свідчити про збільшення обсягу реалізації з відстрочкою платежів;

- Грошові кошти та їх еквіваленти – зросли у понад 5 разів у 2023 році, однак у 2024 році зменшились, що, ймовірно, пов'язано з активним інвестуванням.

Інша поточна дебіторська заборгованість зменшилась на 34,19%, що є позитивною тенденцією з точки зору зменшення сумнівних боргів.

У 2024 році активи підприємства характеризуються помірним рівнем диверсифікації з переважанням необоротних активів, хоча спостерігається поступове зміщення балансу у бік оборотних. Така динаміка може бути зумовлена необхідністю підвищення ліквідності, гнучкості в управлінні оборотним капіталом і забезпечення безперервності операційної діяльності.

У період 2022–2024 років підприємство демонструвало активне управління активами, зокрема основними засобами. Спостерігається чітка інвестиційна орієнтація на нарощування матеріально-технічної бази, що сприяє підвищенню фондоозброєності працівників та забезпечує потенціал для зростання обсягів

діяльності. Паралельно з цим – збільшення обсягу оборотних активів свідчить про бажання підприємства зміцнити ліквідність та оперативну гнучкість.

Зменшення частки основних засобів у загальній структурі активів при їх абсолютному зростанні можна оцінювати як позитивний тренд у напрямі збалансованості активів, що відповідає сучасним вимогам ефективного управління підприємством у публічному секторі.

Динаміка та структура пасивів КП «СККПО» ЖМР у 2022-2024 роках наведена в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка та структура пасивів КП «СККПО» ЖМР у 2022-2024 роках

Показники	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. до 2022 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+, –	%	П. с.
Власний капітал, в т.ч.:	18542,1	82,99	17554,6	66,40	16616,5	48,41	-1925,6	-10,39	-34,58
Статутний капітал	5109	22,87	4950,7	18,73	4950,7	14,42	-158,3	-3,10	-8,44
Нерозподілений прибуток	699	3,13	717,9	2,72	739	2,15	40	5,72	-0,98
Довгострокові зобов'язання	0	0,00	71,9	0,27	19,7	0,06	19,7	100	0,06
Поточні зобов'язання в т.ч.:	3800,8	17,01	8809,3	33,32	17686,8	51,53	13886	365,34	34,52
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	2728,3	12,21	3747,7	14,18	4175,6	12,17	1447,3	53,05	-0,05
Поточні зобов'язання за розрахунками	536,3	2,40	1191,6	4,51	1577,1	4,59	1040,8	194,07	2,19
Інші поточні зобов'язання	81,9	0,37	9,6	0,04	5,6	0,02	-76,3	-93,16	-0,35
Разом	22342,9	100	26435,8	100	34323	100	11980,1	53,62	0,00

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності

У 2022–2024 роках структура джерел фінансування комунального підприємства «СККПО» Житомирської міської ради зазнала суттєвих змін, що свідчить про трансформацію фінансової політики та можливу зміну напрямів фінансування діяльності підприємства.

У 2022 році підприємство фінансувало свою діяльність переважно за

рахунок власного капіталу, частка якого становила 82,99% у структурі пасивів. Однак упродовж аналізованого періоду цей показник знизився до 48,41% у 2024 році, тобто на 34,58 процентних пункти. Загальне скорочення власного капіталу в абсолютному вимірі становило -1925,6 тис. грн, що відповідає зниженню на 10,39%. Це може свідчити про збитковість діяльності або зменшення фінансування з боку засновника.

Найбільший вклад у зниження зробив статутний капітал, обсяг якого скоротився на 158,3 тис. грн (-3,10%), а також його питома вага в загальній структурі зменшилась із 22,87% у 2022 році до 14,42% у 2024 році. Також незначно зріс нерозподілений прибуток, що свідчить про наявність прибуткової діяльності, однак він залишається малозначним джерелом фінансування (лише 2,15% у 2024 році).

Довгострокові зобов'язання в 2022 році були відсутні. У 2023 році з'явилися в обсязі 71,9 тис. грн, але вже у 2024 році скоротились до 19,7 тис. грн, що становить лише 0,06% у структурі пасивів. Це свідчить про низький рівень довгострокового фінансового планування або обмежений доступ до довгострокового фінансування.

Найбільших змін зазнали поточні зобов'язання, які зросли майже в 4,5 рази – з 3800,8 тис. грн у 2022 році до 17686,8 тис. грн у 2024 році, тобто на 13886 тис. грн (або на 365,34%). Їх частка в структурі зобов'язань зросла з 17,01% до 51,53%, тобто на 34,52 в.п., що свідчить про посилення короткострокової залежності підприємства від зовнішніх ресурсів.

Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги зросла на 1447,3 тис. грн (на 53,05%), однак її частка в структурі пасивів залишилася відносно сталою – близько 12–14%.

Зобов'язання за розрахунками збільшились майже в три рази – з 536,3 тис. грн до 1577,1 тис. грн, що зумовило зростання їх частки до 4,59%.

Інші поточні зобов'язання скоротились майже повністю – на -76,3 тис. грн (-93,16%), що свідчить про спрощення структури короткострокових боргів.

Загалом, загальна сума пасивів зросла на 53,62% – з 22 342,9 тис. грн у 2022 році до 34 323,0 тис. грн у 2024 році.

Як висновок зазначимо, що фінансова структура підприємства погіршилась у напрямі зменшення питомої ваги власного капіталу, що свідчить про зростання фінансових ризиків. Значне зростання поточних зобов'язань свідчить про нарощення зовнішньої кредиторської заборгованості, ймовірно через проблеми з ліквідністю або інтенсифікацію діяльності. Зниження частки довгострокових джерел фінансування демонструє недостатню увагу до сталого фінансового планування. В цілому, підприємство стало менш фінансово незалежним, що потребує перегляду підходів до формування капіталу та управління борговим навантаженням.

Таблиця 2.6

Динаміка показників формування фінансових результатів КП «СККПО» ЖМР у 2022-2024 роках

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення 2024 р. до 2022 р.	
				+, -	%
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	20 700,4	23 871,3	28 215,3	7 514,9	36,30
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	20 443,2	23 459,0	25 526,9	5 083,7	24,87
Валовий прибуток (збиток)	257,2	412,3	2 688,4	2 431,2	945,26
Інші операційні доходи	19 775,7	24 828,6	0,0	-19 775,7	-100,00
Інші операційні витрати	21 385,7	26 783,2	31 344,6	9 958,9	46,57
Фінансові результати від операційної діяльності	-1 352,8	-1 542,3	-1 941,4	-588,6	43,51
Фінансові результати до оподаткування	44,5	46,9	52,5	8,0	17,98
Чистий прибуток (збиток)	36,5	37,9	42,2	5,7	15,62

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності

Упродовж 2022–2024 років спостерігається загальна тенденція до зростання фінансових показників, зокрема виручки та валового прибутку, однак результати операційної діяльності залишаються від'ємними, що свідчить про системні проблеми з ефективністю господарювання.

Чистий дохід від реалізації зріс з 20 700,4 тис. грн у 2022 році до 28 215,3 тис. грн у 2024 році, що на 7 514,9 тис. грн або 36,30% більше. Це позитивний сигнал, що свідчить про зростання обсягів реалізації послуг або підвищення цін.

Собівартість реалізованої продукції зросла менш динамічно – на 5 083,7 тис. грн (24,87%), що дозволило збільшити валовий прибуток із 257,2 тис. грн до 2 688,4 тис. грн, тобто на 2 431,2 тис. грн або у 10,5 разів (945,26%). Це свідчить про зростання рентабельності основної діяльності.

У 2022–2023 роках підприємство отримувало значні інші операційні доходи (відповідно 19 775,7 та 24 828,6 тис. грн), однак у 2024 році цей показник дорівнює нулю, тобто підприємство втратило джерело додаткових доходів. Це могло бути, наприклад, фінансування з бюджету, дотації або інші надходження.

Водночас інші операційні витрати постійно зростали – з 21 385,7 тис. грн у 2022 році до 31 344,6 тис. грн у 2024 році, або на 9 958,9 тис. грн (46,57%). Така динаміка в умовах відсутності інших доходів призвела до поглиблення збитковості.

Результат від операційної діяльності у 2022–2024 роках залишався від’ємним: у 2022 році він становив –1 352,8 тис. грн, а у 2024 році – вже –1 941,4 тис. грн, тобто збиток зріс на 43,51%.

Водночас фінансовий результат до оподаткування (враховуючи інші можливі доходи/витрати, які не відображені в таблиці) є невеликим, але позитивним, і збільшився з 44,5 тис. грн до 52,5 тис. грн (+17,98%).

Чистий прибуток також залишається позитивним, але незначним – у 2024 році він склав 42,2 тис. грн, що на 5,7 тис. грн більше, ніж у 2022 році. Його стабільність свідчить про наявність прибуткових сегментів діяльності або можливу оптимізацію оподаткування.

Отже, підприємство демонструє зростання доходів і валового прибутку, що вказує на поліпшення основної діяльності. Разом з тим, значне зменшення інших операційних доходів до нуля у 2024 році суттєво погіршило загальний результат операційної діяльності. Операційна діяльність залишається збитковою, що потребує оптимізації витрат та посилення контролю за витратами. Завдяки наявності прибутку до оподаткування та чистого прибутку, підприємство зберігає фінансову стійкість, однак ризики зростання збитків є значними.

Для поліпшення результатів необхідно відновити або замінити джерела інших операційних доходів, а також зменшити витрати, які не приносять доданої вартості.

Одним із ключових аспектів фінансової стійкості підприємства є його платоспроможність, що визначається через показники ліквідності. Ліквідність характеризує здатність підприємства вчасно й у повному обсязі погашати свої короткострокові зобов'язання за рахунок наявних обігових активів. У процесі аналізу використовуються такі основні показники, як коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, чистий оборотний капітал, а також частка оборотних активів у загальній сумі активів підприємства (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Аналіз ліквідності підприємства КП «СККПО» ЖМР

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення 2024 до 2022 року, +, –
1. Коефіцієнт покриття	1,08	0,66	0,43	-0,65
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,20	0,18	0,03	-0,17
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,01	0,11	0,00	-0,01
4. Чистий оборотний капітал	301,7	-2993,2	-10107,9	-10409,60
5. Частка оборотних активів в загальній сумі активів, %	18,36	22,00	22,08	3,72

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності

У таблиці 2.7 представлено динаміку основних коефіцієнтів ліквідності КП «СККПО» ЖМР за 2022–2024 роки.

Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності) зменшився з 1,08 у 2022 році до 0,43 у 2024 році, тобто на 0,65 пункту. Цей коефіцієнт демонструє, що у 2022 році підприємство ще мало змогу покривати поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів, однак у 2024 році показник опустився нижче критичного рівня 0,5, що вказує на нездатність покривати навіть половину поточних зобов'язань.

Коефіцієнт швидкої ліквідності також погіршився – з 0,20 до 0,03 (зниження на 0,17 пункту). Це свідчить про надзвичайно низьку спроможність підприємства погашати зобов'язання за рахунок найбільш ліквідної частини оборотних активів (без урахування запасів).

Коефіцієнт абсолютної ліквідності демонструє критичне падіння з 0,01 у 2022 році до 0,00 у 2024 році. Це означає, що підприємство практично не має грошових коштів та їх еквівалентів для негайного погашення боргів.

Чистий оборотний капітал (різниця між оборотними активами та короткостроковими зобов'язаннями) з позитивного значення 301,7 тис. грн у 2022 році перетворився на суттєвий дефіцит у –10 107,9 тис. грн у 2024 році, тобто погіршення на 10 409,6 тис. грн. Це свідчить про значну перевищеність короткострокових зобов'язань над поточними активами, що створює реальні загрози неплатоспроможності.

Незважаючи на вищезазначені негативні тенденції, частка оборотних активів у загальній сумі активів зросла з 18,36% до 22,08%, тобто на 3,72 процентних пункти, що може свідчити про структурні зміни в активах, проте в умовах значного падіння ліквідності цей приріст не є достатнім для покращення фінансового стану.

Проведений аналіз свідчить про суттєве погіршення ліквідності підприємства КП «СККПО» ЖМР у 2022–2024 роках. Усі основні коефіцієнти ліквідності мають негативну динаміку, причому в 2024 році вони опустилися нижче нормативних значень, що є ознакою критичного рівня платоспроможності. Від'ємне значення чистого оборотного капіталу та нульовий рівень абсолютної ліквідності підтверджують відсутність можливості своєчасно погашати поточні зобов'язання без залучення зовнішніх джерел фінансування. Ситуація потребує термінових управлінських рішень, зокрема: оптимізації структури активів, скорочення короткострокових зобов'язань, посилення контролю за дебіторською заборгованістю та відновлення обігових коштів.

Для забезпечення стабільної роботи підприємству слід також розглянути можливість залучення короткострокового кредитування, а також реалізації неліквідних активів з метою зміцнення фінансової бази.

Ділова активність підприємства відображає ефективність його поточної операційної діяльності, рівень використання наявних ресурсів, зокрема активів, власного капіталу, дебіторської та кредиторської заборгованості. Аналіз ділової активності дозволяє оцінити швидкість обігу фінансових ресурсів, здатність

підприємства генерувати дохід та підтримувати платоспроможність у короткостроковому періоді.

Таблиця 2.8

Динаміка показників ділової активності підприємства

Показники	Роки			Відхилення 2024 р. до 2022 р.	
	2022	2023	2024	+/-	%
Коефіцієнт оборотності активів	0,89	0,98	0,93	0,04	4,33
Тривалість обороту активів (дні)	410,00	372,92	393,00	-17,01	-4,15
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,12	1,36	1,70	0,58	52,10
Тривалість обороту власного капіталу (дні)	326,94	268,42	214,96	-111,99	-34,25
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	80,30	72,03	49,95	-30,35	-37,80
Тривалість обороту дебіторської заборгованості	4,55	5,07	7,31	2,76	60,76
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	7,59	6,37	6,76	-0,83	-10,94
Тривалість обороту кредиторської заборгованості	48,11	57,30	54,02	5,91	12,28

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності

Згідно з таблицею 2.8, спостерігається неоднозначна динаміка ділової активності КП «СККПО» ЖМР протягом 2022–2024 років.

Коефіцієнт оборотності активів зріс з 0,89 у 2022 році до 0,93 у 2024 році, тобто на 0,04 пункту (4,33%). Це свідчить про незначне покращення ефективності використання активів підприємства для формування доходу.

Водночас тривалість обороту активів скоротилась на 17,01 дні (на 4,15%) – з 410,00 до 393,00 днів, що вказує на прискорення обігу ресурсів і позитивну тенденцію в управлінні активами.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу збільшився з 1,12 до 1,70 (зростання на 0,58 або 52,1%), що означає підвищення ефективності використання власних фінансових ресурсів для генерування виручки.

Тривалість обороту власного капіталу скоротилася з 326,94 до 214,96 днів (на 111,99 днів або 34,25%), що також підтверджує активізацію фінансового циклу підприємства.

Навпаки, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості значно

знизився – з 80,30 до 49,95 (тобто на 37,80%). Це вказує на збільшення строків повернення дебіторської заборгованості.

Відповідно, тривалість обороту дебіторської заборгованості зросла з 4,55 до 7,31 днів (на 2,76 дні або 60,76%). Це негативна тенденція, яка може свідчити про послаблення контролю за розрахунками з контрагентами або погіршення їх платоспроможності.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості зменшився з 7,59 до 6,76 (на 10,94%), що свідчить про повільніше погашення боргів підприємством.

Тривалість обороту кредиторської заборгованості зросла на 5,91 дні – з 48,11 до 54,02 днів, що може вказувати на відтермінування розрахунків перед постачальниками та іншими кредиторами.

У 2022–2024 роках КП «СККПО» ЖМР демонструвало певне покращення загальної ефективності використання активів та власного капіталу, що свідчить про зростання операційної активності. Разом з тим:

- Погіршення оборотності дебіторської заборгованості може створювати ризики нестачі грошових коштів та ускладнювати фінансову стійкість.
- Збільшення строку погашення кредиторської заборгованості може свідчити про напружене становище з грошовими ресурсами, але водночас дозволяє тимчасово підтримувати ліквідність.

Отже, підприємству слід:

- Посилити контроль за дебіторською заборгованістю – впровадити ефективну політику кредитування клієнтів;
- Оптимізувати графік розрахунків із постачальниками, аби уникнути погіршення ділової репутації;
- Розробити стратегію управління оборотним капіталом із урахуванням потреб операційного циклу.

Фінансова стійкість підприємства відображає здатність забезпечувати безперервну господарську діяльність, розраховуватись із зобов'язаннями та ефективно використовувати капітал. Для комплексної оцінки фінансової стійкості використовують низку коефіцієнтів, зокрема автономії, фінансової залежності, маневреності та інші показники структури джерел фінансування.

Оцінка фінансової стійкості підприємства КП «СККПО» ЖМР

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення 2024 до 2022 року
				+, –
Коефіцієнт автономії	0,83	0,66	0,48	-0,35
Маневреність робочого капіталу	11,00	-1,41	-0,64	-11,64
Коефіцієнт фінансової залежності	1,20	1,51	2,07	0,86
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,02	-0,17	-0,61	-0,62
Співвідношення власного капіталу і поточних зобов'язань	4,88	1,98	0,94	-3,94
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,08	-0,34	-0,57	-0,65

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності

Оцінка фінансової стійкості підприємства КП «СККПО» ЖМР на основі заданих показників показує наступні результати.

Коефіцієнт автономії за аналізований період знизився з 0,83 у 2022 році до 0,48 у 2024 році (зменшення на 0,35), що свідчить про суттєве зниження частки власного капіталу у загальній структурі джерел фінансування. Це сигналізує про посилення залежності підприємства від зовнішніх джерел.

Маневреність робочого капіталу впала з 11,00 у 2022 році до –0,64 у 2024 році, тобто на 11,64 пункти. Від'ємне значення вказує на відсутність вільного мобільного капіталу, що обмежує здатність підприємства швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища.

Коефіцієнт фінансової залежності зріс із 1,20 до 2,07 (+0,86), що означає збільшення боргового навантаження. Підприємство стає все більш залежним від позикових коштів, що підвищує фінансові ризики.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу знизився з 0,02 до –0,61 (відхилення –0,62), що свідчить про негативну структуру власного капіталу: майже весь власний капітал або заморожений в необоротних активах, або його недостатньо для покриття поточних потреб.

Співвідношення власного капіталу і поточних зобов'язань суттєво погіршилось – з 4,88 у 2022 році до 0,94 у 2024 році. Це зменшення на 3,94 одиниці є особливо тривожним, адже підприємство майже повністю втратило здатність покривати поточні зобов'язання за рахунок власного капіталу.

Коефіцієнт фінансової стабільності також продемонстрував негативну динаміку: з 0,08 до $-0,57$. Зменшення на 0,65 пункту свідчить про зниження питомої ваги стабільних джерел фінансування, що формують активи підприємства.

Підсумовуючи результати аналізу, можна зробити такі висновки:

- Підприємство втрачає фінансову незалежність: знижується частка власного капіталу, зростає кредитне навантаження.
- Усі коефіцієнти маневреності та стабільності демонструють негативні значення, що означає відсутність резервів для самостійного фінансування діяльності.
- Негативна динаміка майже всіх показників свідчить про погіршення фінансової стійкості та зростання ризику втрати платоспроможності.

Рекомендації:

- Ужити заходів щодо капіталізації підприємства – нарощення власного капіталу за рахунок прибутку чи внесків засновника.
- Провести реструктуризацію зобов'язань і оптимізувати боргове навантаження.
- Підвищити операційну ефективність, що дозволить збільшити грошовий потік і знизити залежність від кредиторів.

У ході проведення діагностики фінансово-економічного стану КП «СККПО» ЖМР було виявлено тенденцію до погіршення ключових фінансових показників, що вказує на наявність серйозних проблем у сфері управління фінансами та забезпечення стійкості діяльності підприємства.

Зокрема, показники ліквідності демонструють стійке зниження: коефіцієнт покриття впав із 1,08 у 2022 році до 0,43 у 2024 році, що свідчить про нездатність підприємства своєчасно погашати поточні зобов'язання. Від'ємне значення чистого оборотного капіталу лише підтверджує наявність нестачі оборотних ресурсів.

Показники ділової активності засвідчують незначну динаміку у сфері управління активами, однак суттєво зросла тривалість обороту дебіторської заборгованості (з 4,55 до 7,31 дня), що свідчить про зниження ефективності

управління розрахунками з покупцями і замовниками. Також спостерігається погіршення обіговості кредиторської заборгованості, що може свідчити про напруження у відносинах із постачальниками.

Найбільш проблемною сферою є фінансова стійкість підприємства: коефіцієнт автономії знизився до критичного рівня 0,48, а коефіцієнт фінансової залежності перевищив 2, що означає зростаючу залежність від позикових коштів. Практично всі показники маневреності мають від'ємне значення, що вказує на відсутність мобільного капіталу для забезпечення безперервної операційної діяльності.

Таким чином, КП «СККПО» ЖМР перебуває у фінансово нестабільному стані, що потребує невідкладного впровадження антикризових управлінських заходів. Доцільними напрямками удосконалення є:

- оптимізація структури активів і зобов'язань;
- зменшення дебіторської заборгованості;
- пошук додаткових джерел власного фінансування;
- запровадження внутрішнього контролю та планування грошових потоків.

Загалом, підприємству необхідна комплексна програма відновлення платоспроможності та підвищення ефективності діяльності, орієнтована на відновлення фінансової рівноваги, зміцнення власного капіталу та покращення ліквідності.

2.3. Аналіз ефективності використання основних засобів КП «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Житомирської міської ради

Рациональне використання основних засобів є одним із ключових чинників забезпечення стабільного функціонування комунального підприємства, особливо у сфері надання ритуальних та комунально-побутових послуг. Основні засоби, до яких належать виробничі будівлі, транспортні засоби, обладнання, інвентар та

інші активи тривалого використання, формують матеріально-технічну базу підприємства та значною мірою впливають на якість, обсяги та своєчасність надання послуг населенню.

У контексті сучасних умов господарювання комунальних підприємств, питання ефективного використання основних засобів набуває особливої актуальності. Надмірний знос, моральне старіння обладнання, низький рівень оновлення техніки призводять до підвищення витрат, зниження продуктивності праці та, як наслідок, погіршення фінансово-економічних результатів діяльності підприємства.

КП «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Житомирської міської ради виконує одну з важливих соціальних функцій – утримання місць поховань. На території м. Житомир розташовано декілька кладовищ, утриманням яких займається комунальне підприємство «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Житомирської міської ради (далі – КП СККПО). На території громади функціонують кладовища, які потребують постійного обслуговування, догляду, забезпечення належного санітарного та технічного стану. Відповідно до Закону України «Про поховання та похоронну справу» № 1102-IV, організація та утримання місць поховання є обов’язком органів місцевого самоврядування, зокрема – через уповноважені комунальні підприємства.

Утримання кладовищ передбачає комплекс робіт: прибирання території, догляд за зеленими насадженнями, ремонт та встановлення огорож, облаштування під’їзних шляхів, утримання технічних споруд (наприклад, господарських будівель, туалетів, пунктів для збору сміття тощо). У сільській місцевості ці вимоги можуть бути спрощені, проте у міських умовах, особливо в обласних центрах, як-от Житомир, дотримання стандартів благоустрою кладовищ вимагає значних трудових, технічних та матеріальних ресурсів.

Ефективне використання основних засобів, що знаходяться у віданні підприємства, безпосередньо впливає на якість надання ритуальних послуг та загальний рівень благоустрою територій кладовищ.

Серед ключових об'єктів, що належать до основних засобів у межах місць поховання, можна виділити:

- огорожі територій кладовищ;
- вхідні арки та інформаційні стенди;
- будівлі та споруди ритуального призначення (наприклад, будинки адміністрації кладовища, каплиці, господарські приміщення);
- колодязі, туалети, під'їзні шляхи та автопарковки;
- освітлення та малі архітектурні форми (лави, урни, сміттєві контейнери тощо);
- технічні засоби обслуговування (трактори, спеціалізовані автомобілі, вантажно-розвантажувальна техніка тощо).

Ці об'єкти є критично важливими з точки зору підтримання санітарного стану, естетики та загального порядку на території кладовищ. Їх ефективна експлуатація дає змогу забезпечити:

- своєчасне проведення поховань;
- належне прибирання територій та догляд за зеленими насадженнями;
- зручність для відвідувачів (особливо в літній та зимовий періоди);
- дотримання нормативних вимог до місць поховання.

Важливим фактором є також належна організація транспортного сполучення з кладовищами, наявність проїздів, вказівників та безпечних умов для пересування. Такі елементи інфраструктури безпосередньо залежать від технічного стану та ступеня зносу відповідних основних засобів.

Враховуючи, що утримання кладовищ у містах, зокрема у Житомирі, відбувається виключно за рахунок коштів місцевого бюджету, постає питання доцільності та результативності використання основних засобів. У цьому контексті ефективність можна оцінювати за такими критеріями:

- рівень технічного стану об'єктів (відсутність аварійних споруд, наявність належного благоустрою);
- повнота охоплення територій кладовищ технічними засобами (наприклад, наявність техніки для прибирання снігу, косіння трави тощо);

- доступність послуг для різних категорій населення (зокрема, маломобільних груп);
- мінімізація витрат при збереженні якості обслуговування;
- дотримання екологічних стандартів.

Разом із цим, ефективне використання основних засобів можливе лише за умови належної організації управлінських процесів: інвентаризації, планування оновлення технічних засобів, визначення пріоритетних напрямів модернізації, а також – регулярного обстеження технічного стану інфраструктури кладовищ.

Таким чином, функціонування КП СККПО у сфері обслуговування місць поховання тісно пов'язане з якісним управлінням основними засобами. Від рівня їх використання залежить не лише ефективність виконання статутних завдань підприємства, а й загальний соціальний комфорт мешканців громади.

Проведемо комплексний аналіз структури, динаміки, технічного стану та ефективності використання основних засобів КП «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Житомирської міської ради. На основі проведеного аналізу виявимо основні проблеми у сфері управління основними засобами, а також визначено напрями підвищення ефективності їх використання.

Структуру необоротних активів КП «СККПО» ЖМР наведено в таблиці 2.10. Упродовж 2022–2024 років необоротні активи КП «СККПО» ЖМР зросли з 18 240,4 тис. грн до 26 744,1 тис. грн, що становить приріст на 8 503,7 тис. грн або 46,62%. Основу необоротних активів традиційно складають основні засоби, частка яких у 2022 році дорівнювала 100%, а в 2024 – 96,21%. Незначне зниження питомої ваги пов'язане, ймовірно, з появою інших необоротних активів (нематеріальних активів, капітальних інвестицій тощо), не деталізованих у таблиці.

Найбільшу частку серед основних засобів займають будівлі та споруди, які протягом аналізованого періоду зросли з 16 573 тис. грн у 2022 році до 22 203 тис. грн у 2024 році, тобто на 5 630 тис. грн або 33,97%. При цьому їх питома вага залишилася стабільно високою: 90,86% у 2022 р., 82,44% у 2023 р. і 83,02% у 2024 р. Це свідчить про збереження інфраструктурної спрямованості підприємства.

Необоротні активи КП «СККПО» ЖМР за балансом у 2022-2024 рр.

Групи основних засобів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. до 2022 р.	
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	+/-	%
Основні засоби, в. т.ч.:	18240,4	100,00	18495,7	89,70	25730,8	96,21	7490,4	41,06
Будинки та споруди	16573	90,86	16998	82,44	22203	83,02	5630	33,97
Машини та обладнання	239,4	1,31	193,7	0,94	417,8	1,56	178,4	74,52
Транспортні засоби	999	5,48	913	4,43	1507	5,63	508	50,85
Інструмент та господарський інвентар	409	2,24	385	1,87	1603	5,99	1194	291,93
Інші основні засоби	20	0,11	6	0,03	0	0,00	-20	-100,00
Разом необоротні активи	18240,4	100,00	20619,7		26744,1		8503,7	46,62

Джерело: розраховано за даними підприємства

Машини та обладнання у 2024 році зросли на 178,4 тис. грн (74,52%) порівняно з 2022 роком, що є позитивною динамікою, хоча їх частка в структурі залишається низькою – лише 1,56%. Це вказує на незначний технічний рівень оснащення підприємства, що потребує уваги з боку менеджменту в контексті модернізації.

Вагоме зростання спостерігається у групі інструменту та господарського інвентарю – з 409 тис. грн у 2022 році до 1 603 тис. грн у 2024 році (+1 194 тис. грн або +291,93%). Частка цієї групи в загальних необоротних активах зросла з 2,24% до 5,99%. Така динаміка може бути результатом активного оновлення господарських потреб або переходу до інтенсивнішого управління допоміжними ресурсами.

Транспортні засоби зросли на 508 тис. грн або 50,85%, з 999 тис. грн у 2022 році до 1 507 тис. грн у 2024 році. Їх частка у загальній структурі зберігається на стабільному рівні близько 5–6%, що є характерним для підприємства, яке здійснює господарське обслуговування із застосуванням транспортної техніки.

Інші основні засоби були повністю списані або реалізовані протягом аналізованого періоду – зменшення становить 100%. Це свідчить або про

оптимізацію структури активів, або про виведення з експлуатації об'єктів, які втратили цінність.

У 2022–2024 роках загальна вартість необоротних активів КП «СККПО» ЖМР зросла на 46,62%, що свідчить про активізацію інвестиційної діяльності підприємства. Основу необоротних активів становлять будівлі та споруди (83,02% у 2024 р.), що вказує на домінування інфраструктурної складової в структурі активів. Значне зростання вартості інструменту та господарського інвентарю (+291,93%) може свідчити про оновлення матеріально-технічної бази допоміжного призначення. Помірне зростання машин, обладнання та транспортних засобів вказує на поступове, хоча й неінтенсивне, оновлення технічних засобів. Виведення з балансу інших основних засобів на суму 20 тис. грн свідчить про процеси списання або передачі непотрібних активів.

Отже, загальна позитивна динаміка вартості необоротних активів свідчить про зміцнення матеріальної бази підприємства. Однак акцент варто змістити у бік підвищення технічної оснащеності, що сприятиме підвищенню продуктивності та ефективності операційної діяльності.

Основні засоби відіграють ключову роль у забезпеченні безперервного функціонування комунального підприємства, адже саме вони формують матеріально-технічну базу для здійснення операційної діяльності. Ефективне використання основних засобів прямо впливає на якість послуг, що надаються, фінансову стабільність підприємства та його конкурентоспроможність у сфері комунально-побутового обслуговування.

Метою аналізу є виявлення змін у структурі та динаміці основних засобів КП «СККПО» ЖМР за період 2022–2024 років, визначення основних тенденцій у їх використанні, а також оцінка потенційного впливу цих змін на ефективність діяльності підприємства (табл. 2.11 та рис. 2.2).

У таблиці 2.11 наведено динаміку та структуру основних засобів КП «СККПО» ЖМР за первісною вартістю за три роки – з 2022 по 2024 рік.

Протягом аналізованого періоду загальна первісна вартість основних засобів зросла з 37 995,9 тис. грн у 2022 році до 52 295,2 тис. грн у 2024 році, що становить приріст на 14 299,3 тис. грн або 37,63%. Така динаміка свідчить про

активну інвестиційну політику підприємства, спрямовану на оновлення та модернізацію матеріально-технічної бази.

Таблиця 2.11

Аналіз динаміки та структури основних засобів КП «СККПО» ЖМР за
первісною вартістю у 2022-2024 рр.

Групи активів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. до 2022 р.	
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	+/-	%
Будинки та споруди	31587	83,13	34618	83,99	43254	82,71	11 667,00	36,94
Машини та обладнання	1058,9	2,79	1058,6	2,57	1314,2	2,51	255,30	24,11
Транспортні засоби	2874	7,56	2964	7,19	4021	7,69	1 147,00	39,91
Інструмент та господарськ й інвентар	2254	5,93	2354	5,71	3484	6,66	1 230,00	54,57
Інші основні засоби	222	0,58	222	0,54	222	0,42	0,00	0,00
РАЗОМ	37 995,90	100,00	41 216,60	100,00	52 295,20	100,00	14 299,30	37,63

Джерело: розраховано за даними підприємства

Найбільшу питому вагу у структурі основних засобів займають будинки та споруди: у 2022 році – 83,13%, у 2023 – 83,99%, у 2024 – 82,71%. Попри зниження частки на 0,42 в.п. у 2024 році порівняно з 2022 роком, в абсолютному значенні їхня вартість зросла на 11 667 тис. грн або на 36,94%. Це свідчить про системну модернізацію інфраструктури підприємства.

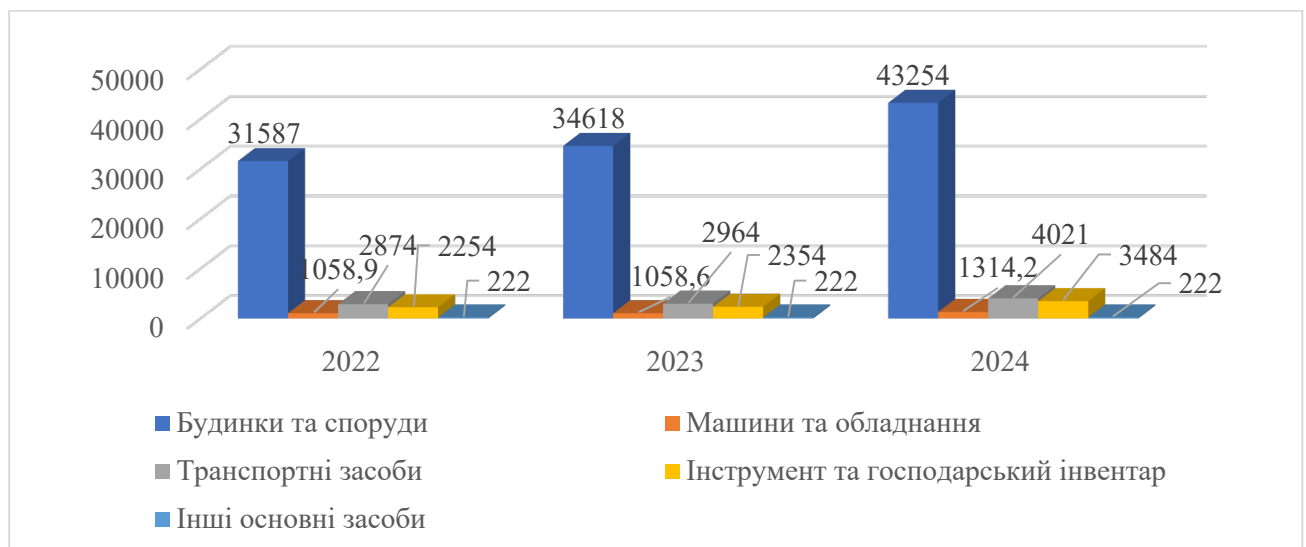

Рис. 2.2. Аналіз динаміки та структури основних засобів КП «СККПО» ЖМР за
первісною вартістю у 2022-2024 рр., тис. грн.

Машини та обладнання зросли у вартості з 1 058,9 тис. грн до 1 314,2 тис. грн (приріст 255,3 тис. грн або 24,11%), хоча їхня частка в загальній структурі знизилася з 2,79% у 2022 році до 2,51% у 2024 році. Це може вказувати на менш активну політику оновлення саме цієї категорії активів або на випереджальне зростання інших груп.

Транспортні засоби зросли з 2 874 тис. грн у 2022 році до 4 021 тис. грн у 2024 році (приріст 39,91%). Частка цієї групи активів залишається стабільною – близько 7,5–7,7%. Це є позитивним фактором, оскільки транспорт є критично важливим для мобільності та оперативного надання послуг.

Інструмент та господарський інвентар продемонстрував найбільший приріст у відносному вираженні – на 54,57% (з 2 254 тис. грн до 3 484 тис. грн), а частка у загальній структурі зросла з 5,93% до 6,66%. Це свідчить про активне оновлення допоміжного інвентарю, необхідного для повсякденної діяльності працівників підприємства.

Незмінною залишається вартість інших основних засобів, яка становить 222 тис. грн упродовж усіх трьох років. Їхня частка знизилася з 0,58% до 0,42%, що є природним з огляду на загальне зростання вартості основних засобів.

За підсумками аналізу динаміки основних засобів КП «СККПО» ЖМР встановлено загальне зростання первісної вартості на 37,63%, що свідчить про модернізацію та посилення матеріально-технічної бази підприємства.

Домінуючу частку в структурі основних засобів займають будівлі та споруди (понад 80%), що відповідає характеру діяльності підприємства, пов'язаного з обслуговуванням кладовищ, утриманням комунальних об'єктів тощо.

Найвищий приріст зафіксовано у групі «інструмент та господарський інвентар» (+54,57%), що вказує на прагнення підприємства забезпечити працівників сучасними та зручними засобами праці.

Позитивним є зростання транспортних засобів майже на 40%, що може сприяти покращенню логістики та оперативності обслуговування.

Збалансоване зростання більшості груп основних засобів свідчить про ефективне планування інвестицій у відновлення активів, що є передумовою для

покращення результатів діяльності підприємства в майбутньому.

Вибуття основних засобів є невід'ємною складовою життєвого циклу активів підприємства та важливим показником ефективності управління майновим комплексом. Вибуття може здійснюватися внаслідок фізичного або морального зносу, списання, продажу чи передачі об'єктів. Аналіз динаміки та структури вибуття дозволяє оцінити напрямки оновлення основних засобів, виявити зношені категорії майна та визначити потреби в інвестиціях.

У 2022 році вибуття основних засобів на підприємстві було мінімальним і становило лише 20 тис. грн, які повністю припадали на групу інструменту та господарського інвентарю. У 2023 році обсяги вибуття зросли у 2,5 рази – до 50,3 тис. грн, при цьому у структурі з'явилася нова стаття – машини та обладнання, вибуття яких становило 0,3 тис. грн (0,6%).

У 2024 році загальна сума вибуття зменшилась до 28 тис. грн, що на 8 тис. грн або 40% більше, ніж у 2022 році, але на 22,3 тис. грн менше, ніж у 2023-му. Найбільше вибуття припало знову на інструмент та господарський інвентар – 25 тис. грн (89,29%), тоді як частка машин та обладнання зросла до 10,71% (3 тис. грн). Відхилення 2024 року до 2022 року свідчать про абсолютне зростання вибуття інструменту на 5 тис. грн, або на 25%; появу та зростання вибуття машин і обладнання – з 0 до 3 тис. грн.

Таблиця 2.12

Аналіз динаміки та структури вибуття основних засобів КП «СККПО» ЖМР за 2022-2024 рр.

Групи основних засобів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. до 2022 р.	
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%		
							+/-	%
Машини та обладнання	0	0	0,3	0,60	3	10,71	3	100
Інструмент та господарський інвентар	20	100	50	99,4	25	89,29	5	25
Разом	20	0	50,3	100	28	100	8	40

Джерело: розраховано за даними підприємства

Структура вибуття за три роки демонструє, що переважну частину (понад 89%) щороку становить інструмент та інвентар, що є логічним, оскільки ця

категорія має найменший строк служби та найбільше піддається фізичному зносу при щоденній експлуатації. При цьому частка машин і обладнання зростає, що може свідчити про оновлення технічної бази або списання морально застарілої техніки.

Загальна тенденція свідчить про нестабільну динаміку вибуття основних засобів: після зростання у 2023 році до 50,3 тис. грн відбулося зменшення до 28 тис. грн у 2024 році.

У структурі вибуття переважає інструмент та господарський інвентар, що є природним для підприємств комунальної сфери, де ця категорія зазнає інтенсивної експлуатації. Зростання частки вибуття машин та обладнання вказує на активізацію процесу технічного оновлення або списання зношеної техніки, що може свідчити про перехід до більш сучасного обладнання.

У контексті модернізації основних засобів, підприємству доцільно розробити системний підхід до оновлення парку техніки, з урахуванням вартості вибуття, строків експлуатації та подальших інвестицій.

Оновлення основних засобів – ключовий процес, що визначає технічний рівень підприємства, ступінь його інноваційності та здатність підтримувати ефективне функціонування виробничих процесів. Високий рівень оновлення свідчить про активну інвестиційну діяльність та оновлення матеріально-технічної бази, а низький – про можливі проблеми з фінансуванням або зношеність фондів. Нижче наведено динаміку та структуру оновлення основних засобів КП «СККПО» ЖМР у 2022–2024 роках (табл. 2.13).

У 2022 році загальний обсяг оновлення основних засобів склав 1914,2 тис. грн, у 2023 – 3271 тис. грн, а у 2024 – 11106,6 тис. грн. Таким чином, за аналізований період обсяги оновлення зросли на 9192,4 тис. грн, тобто в 4,8 рази порівняно з 2022 роком, що свідчить про суттєве активізування інвестиційної діяльності підприємства.

Збільшення обсягів оновлення будинків та споруд з 1425 тис. грн у 2022 р. до 8636 тис. грн у 2024 р. (зростання в 5 разів). Попри незначне зниження питомої ваги з 92,66% у 2023 р. до 77,76% у 2024 р., ця група залишається основною у структурі оновлення.

Аналіз динаміки та структури оновлення основних засобів КП «СККПО» ЖМР
за 2022-2024 рр.

Групи основних засобів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. до 2022 р.	
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	+/-	%
Будинки та споруди	1425	74,44	3031	92,66	8636	77,76	7211	В 5 р.б.
Машини та обладнання	25	1,31	0	0,00	258,60	2,33	233,6	В 9,3 р.б.
Транспортні засоби	0	0,00	90	2,75	1057	9,52	1057	100
Інструмент та господарський інвентар	464,20	24,25	150	4,59	1155	10,40	690,8	В 1,5 р.б.
Основні засоби	1914,2	100,00	3271	100	11106,60	100	9192,4	В 4,8 р.б.

Джерело: розраховано за даними підприємства

У 2022 році оновлення машин та обладнання становило лише 25 тис. грн, у 2023 – відсутнє повністю, а у 2024 – зросло до 258,6 тис. грн, що означає зростання в 9,3 рази. Частка в структурі оновлення поки що незначна (2,33% у 2024 р.), однак динаміка свідчить про початок оновлення технічного забезпечення.

У 2022 оновлення транспортних засобів було відсутнє, у 2023 – 90 тис. грн, а у 2024 – 1057 тис. грн. Це найбільш динамічна група, де оновлення за два роки виросло на 100% порівняно з 2022 роком. Частка зросла до 9,52% у 2024 р., що вказує на оновлення автопарку підприємства.

Оновлення інструменту та господарського інвентарю становило 464,2 тис. грн у 2022 р., 150 тис. грн у 2023 р., і зросло до 1155 тис. грн у 2024 р., що є збільшенням у 1,5 рази до 2022 року. Частка у структурі оновлення коливалась від 24,25% (2022) до 10,4% (2024), що свідчить про її відносну стабільність.

У 2022 році домінуючу частку оновлення становили будинки та споруди (74,44%) і інвентар (24,25%), тоді як інші групи практично не оновлювались. У 2024 році структура стала більш збалансованою, оскільки:

Питома вага будівель хоч і зберігає лідерство (77,76%), зменшилась порівняно з 2023 роком. Зросла частка транспортних засобів і машин, що є позитивною тенденцією щодо підвищення мобільності та механізації операцій.

Інвентар залишається важливою складовою, але його частка зменшилася через загальне збільшення оновлення по інших статтях.

Загальний обсяг оновлення основних засобів КП «СККПО» ЖМР у 2024 році зріс майже в 5 разів порівняно з 2022 роком, що свідчить про інтенсифікацію капіталовкладень. Основне оновлення здійснюється в групі будинків та споруд, що логічно для підприємств комунальної сфери, однак зростання в інших групах (транспорт, обладнання) свідчить про диверсифікацію оновлення.

Наявність динаміки в усіх групах активів, включаючи ті, що не оновлювались у попередні роки, свідчить про поступове оновлення матеріально-технічної бази в усіх напрямках діяльності.

Підприємству варто і надалі підтримувати темпи оновлення, зокрема – спрямовувати інвестиції в технічне обладнання та транспортні засоби, що безпосередньо впливають на продуктивність.

Амортизаційні відрахування є важливою складовою управління основними засобами підприємства. Вони відображають поступове перенесення вартості основних засобів на собівартість наданих послуг або виконаних робіт протягом строку їх експлуатації. Аналіз динаміки та структури амортизаційних відрахувань дає змогу оцінити рівень фізичного зносу активів, інтенсивність їх використання, а також визначити можливості щодо формування амортизаційного фонду для подальшого оновлення основних засобів.

Упродовж 2022–2024 років на КП «СККПО» ЖМР спостерігається стійке зростання суми нарахованої амортизації. Загальний її обсяг збільшився з 19 755,5 тис. грн у 2022 році до 26 564,4 тис. грн у 2024 році, що становить приріст на 6 808,9 тис. грн або 34,47%. Це свідчить про збільшення вартості та активне використання основних засобів у господарській діяльності.

У структурі амортизаційних відрахувань найбільшу частку традиційно займають будівлі та споруди – у 2022 році на них припадало 76%, у 2023 – 77,55%, а в 2024 – 79,25%. В абсолютному вираженні амортизація за цією групою зросла на 6 037 грн або 40,21%, що корелює зі зростанням первісної вартості цієї групи основних засобів. Такий тренд свідчить про активне оновлення або дооцінку основних капіталовкладень в об'єкти нерухомості.

Аналіз динаміки та структури нарахованої амортизації основних засобів КП
«СККПО» ЖМР за 2022-2024 рр.

Групи основних засобів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. до 2022 р.	
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	+/-	%
Будинки та споруди	15014	76,00	17620	77,55	21051	79,25	6 037,00	40,21
Машини та обладнання	819,5	4,15	864,9	3,81	896,4	3,37	76,90	9,38
Транспортні засоби	1875	9,49	2051	9,03	2514	9,46	639,00	34,08
Інструмент та господарський інвентар	1845	9,34	1969	8,67	1881	7,08	36,00	1,95
Інші основні засоби	202	1,02	216	0,95	222	0,84	20,00	9,90
Основні засоби	19755,50	100,00	22720,90	100,00	26 64,40	100,0	6 808,90	34,47

Джерело: розраховано за даними підприємства

Машини та обладнання мають незначну частку в загальній структурі – від 4,15% у 2022 році до 3,37% у 2024 році, при цьому приріст амортизації за період становить лише 9,38%. Це свідчить про незначні зміни у складі та використанні цього виду активів.

Транспортні засоби демонструють приріст на 639 тис. грн або 34,08%, що майже повністю відповідає приросту їх первісної вартості. Частка в загальній амортизації залишається стабільною – у межах 9–9,5%. Це є позитивним сигналом ефективного використання транспортного парку, що є критично важливим для підприємства комунального обслуговування.

Цікавою є динаміка групи інструменту та господарського інвентарю, де нарахована амортизація зросла лише на 36 тис. грн (1,95%), попри значне зростання вартості цієї групи основних засобів за ті ж роки. Це може свідчити про придбання нових об'єктів, що ще не повністю амортизуються, або про зміну строків амортизації.

Інші основні засоби мають стабільну, незначну частку в структурі – менше 1%, з помірним зростанням амортизації на 9,9%.

Загалом структура амортизаційних відрахувань залишається відносно стабільною, хоча спостерігається поступове посилення ролі будівель і споруд у загальній амортизаційній масі, що зумовлено їх важливою інфраструктурною функцією для підприємства.

У 2022–2024 рр. відбулося зростання загальної суми нарахованої амортизації на 34,47%, що свідчить про збільшення активності використання основних засобів та їх оновлення.

Найбільший приріст амортизаційних відрахувань припадає на будинки та споруди (+6 037 тис. грн), що зумовлено їхньою домінантною роллю у структурі активів підприємства.

Частка машин, обладнання та інструменту в загальній сумі амортизації залишається незначною, що вказує на потребу у прискоренні оновлення технічної бази підприємства.

Відносно стабільні показники по транспортних засобах свідчать про оптимальну політику експлуатації цієї групи активів.

Отримані результати є підґрунтям для подальшого аналізу ефективності використання основних засобів через систему показників (фондовіддача, коефіцієнт оновлення тощо), а також для формування стратегічної програми оновлення основних засобів за рахунок амортизаційного фонду.

Коефіцієнт зносу основних засобів є важливим аналітичним показником, що характеризує ступінь фізичного та морального старіння майна підприємства. Він дозволяє оцінити технічний стан основних засобів, визначити потребу в оновленні та модернізації, а також приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо інвестування в основні засоби. Високий рівень зносу свідчить про ризики перебоїв у роботі підприємства через зношеність обладнання чи споруд, тоді як зниження коефіцієнта зносу є позитивною тенденцією, що вказує на оновлення активів.

У 2022–2024 роках загальний коефіцієнт зносу основних засобів КП «СККПО» ЖМР демонструє тенденцію до зменшення: з 0,52 у 2022 році до 0,51 у 2024 році, тобто зниження на 0,01 пункти. Це свідчить про невелике покращення технічного стану основних засобів у цілому, що, однак, не є

суттєвим, а отже, може потребувати подальшої активізації оновлення матеріальної бази.

Таблиця 2.15

Динаміка коефіцієнту зносу за групами основних засобів КП «СККПО» ЖМР у 2022-2024 рр.

Групи основних засобів	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення 2024 р, до 2022 р., +/-
Основні засоби, в. т.ч.:	0,52	0,55	0,51	-0,01
Будинки та споруди	0,48	0,51	0,49	0,01
Машини та обладнання	0,77	0,82	0,68	-0,09
Транспортні засоби	0,65	0,69	0,63	-0,03
Інструмент та господарський інвентар	0,82	0,84	0,54	-0,28
Інші основні засоби	0,91	0,97	1,00	0,09

Джерело: розраховано за даними підприємства

Будинки та споруди, які становлять найбільшу частку основних засобів, мають коефіцієнт зносу на рівні 0,49 у 2024 році, що на 0,01 пункти більше, ніж у 2022. Це незначне зростання вказує на те, що, попри інвестиції в модернізацію або оновлення інших груп активів, оновлення будівель і споруд відбувається повільно або нерівномірно.

Натомість машини та обладнання демонструють найбільш помітне зниження коефіцієнта зносу – з 0,77 у 2022 році до 0,68 у 2024 році, тобто на 0,09 пункти. Це свідчить про оновлення техніки або введення в експлуатацію нового обладнання, що є позитивним фактором у підвищенні продуктивності підприємства.

Для транспортних засобів також зафіксовано зниження з 0,65 до 0,63 (–0,03), що вказує на певне оновлення автопарку або модернізацію техніки.

Найзначніше поліпшення зафіксовано у групі інструменту та господарського інвентарю, де коефіцієнт зносу знизився з 0,82 до 0,54 (на 0,28 пункти). Це відповідає результатам аналізу необоротних активів (табл. 2.10), згідно з яким вартість цієї групи зросла майже в чотири рази. Таким чином, можемо говорити про системне оновлення допоміжних засобів праці.

Натомість інші основні засоби демонструють зростання коефіцієнта зносу з 0,91 до 1,00, тобто до повного зносу. Це підтверджує попередні висновки щодо повного списання цієї групи активів.

Загальний коефіцієнт зносу основних засобів КП «СККПО» ЖМР незначно знизився на 0,01, що свідчить про стабільний, але повільний процес оновлення матеріально-технічної бази.

Найбільше покращення технічного стану спостерігається в групі інструменту та господарського інвентарю (зниження зносу на 0,28), що відповідає збільшенню інвестицій у цю категорію.

Зниження зносу машин і обладнання на 0,09 свідчить про певні кроки у напрямку модернізації основного виробничого фонду, що є позитивною тенденцією.

Помірне оновлення транспортних засобів також є позитивним сигналом для забезпечення мобільності та ефективності господарських операцій.

Водночас, коефіцієнт зносу будівель та споруд зріс на 0,01, що вимагає посилення уваги до оновлення інфраструктурних об'єктів підприємства.

Повне зношення інших основних засобів (коефіцієнт 1,00) є сигналом про потребу або в їх заміні, або остаточному виведенні з експлуатації.

Отже, підприємство демонструє загалом позитивну динаміку щодо оновлення активів, однак необхідно активізувати зусилля щодо модернізації ключових ресурсів – особливо будівель та споруд, а також відмовитись від експлуатації повністю зношених об'єктів.

Ефективне управління основними засобами є важливою передумовою стабільного функціонування підприємства, особливо в комунальній сфері. Показники руху та технічного стану основних засобів дають змогу оцінити, наскільки підприємство оновлює свої фонди, який рівень їх фізичного зносу, а також чи забезпечено належне технічне оснащення. Нижче подано оцінку за ключовими коефіцієнтами.

У 2022 році коефіцієнт оновлення складав 0,105, у 2023 році він дещо знизився до 0,079, що свідчило про певне уповільнення оновлення. Проте у 2024 році показник суттєво зріс до 0,212, що є найвищим значенням за період і свідчить про активне відновлення матеріально-технічної бази. Порівняно з 2022 роком, приріст склав +0,107 пункту, тобто у 2 рази.

Оцінка руху і стану основних засобів КП «СККПО» ЖМР за 2022-2024 рр.

Показник	Роки			Відхилення 2024 р. до 2022 р., +/-
	2022	2023	2024	
Коефіцієнт оновлення (надходження) основних засобів	0,105	0,079	0,212	0,107
Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,001	0,001	0,001	0,000
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,52	0,55	0,51	-0,01
Коефіцієнт придатності основних засобів	0.48	0.45	0.49	0.01

Джерело: розраховано за даними підприємства

Протягом трьох років коефіцієнт вибуття залишався на стабільно низькому рівні – 0,001. Це може свідчити як про невелику кількість непридатних або застарілих засобів, так і про консервативну політику вибуття. З точки зору оновлення, низьке вибуття при зростанні оновлення є позитивною тенденцією.

У 2022 році знос складав 52%, що вказує на помітний фізичний знос активів. У 2023 році знос поглибився до 55%, проте у 2024 році відбулося зниження до 51%, що є позитивною динамікою. Це, очевидно, пов'язано зі зростанням оновлення. Порівняно з 2022 роком, коефіцієнт зносу зменшився на 0,01 пункту, що хоч і незначно, але свідчить про початок процесу відновлення активів.

Коефіцієнт придатності є доповненням до коефіцієнта зносу (1 – коефіцієнт зносу). У 2022 році придатність становила 0,48, знизившись у 2023 році до 0,45, але у 2024 році зросла до 0,49, що є найкращим показником за три роки. Це свідчить про відновлення ефективного ресурсу основних засобів, що узгоджується з високим рівнем оновлення.

Оновлення основних засобів у 2024 році значно активізувалося, що підтверджується зростанням відповідного коефіцієнта до 0,212 (у 2 рази більше, ніж у 2022 році).

Рівень вибуття залишається стабільно низьким, що в умовах зростання оновлення сприяє нарощенню активної частини основних засобів.

Коефіцієнт зносу у 2024 році знизився до 51%, що свідчить про поступове поліпшення технічного стану фондів.

Показник придатності зріс до 0,49, підтверджуючи позитивний ефект від інвестицій у модернізацію та оновлення основних засобів.

Загалом, результати оцінки свідчать про покращення технічного стану і структури основних засобів КП «СККПО» ЖМР у 2024 році. Підприємству рекомендовано підтримувати динаміку оновлення та поступово виводити з експлуатації застарілі або малоефективні активи.

Успішне функціонування будь-якого підприємства значною мірою залежить від ефективного використання його матеріально-технічної бази, насамперед – основних засобів. Їхній рух, стан та економічна віддача є ключовими характеристиками господарської діяльності. У таблиці 2.17 здійснюється оцінка динаміки основних показників ефективності використання основних засобів КП «СККПО» ЖМР у 2022–2024 роках.

Фондовіддача демонструє загалом стабільно позитивний рівень: у 2022 році на кожную гривню основних засобів було отримано 1,12 грн чистого доходу, у 2023 – 1,30 грн, а у 2024 – 1,28 грн. Це свідчить про відносно ефективне використання основних засобів, хоча темпи приросту сповільнюються.

Таблиця 2.17

Показники ефективності використання основних засобів КП «СККПО» ЖМР у 2022–2024 рр.

Показник	2022	2023	2024	Відхилення 2024 р. до 2022 р., +/-
Чистий дохід, тис. грн	20 700	23 871	28 215	7 5150
Чистий прибуток, тис. грн	37	38	42	5
Середньорічна вартість ОЗ, тис. грн	18 551,70	18 368,05	22 113,25	3 561,55
Фондовіддача	1,12	1,30	1,28	0,16
Фондомісткість	0,90	0,77	0,78	-0,12
Рентабельність ОЗ, %	0,20	0,21	0,19	-0,01
Рентабельність чистого доходу, %	0,18	0,16	0,15	-0,03
Фондоозброєність, тис. грн/особу	149,61	148,13	171,42	21,81

Джерело: розраховано за даними підприємства

Фондомісткість (зворотний показник фондовіддачі) знизилася з 0,90 у 2022 році до 0,77 у 2023 році, але зросла до 0,78 у 2024 році, що свідчить про невелике погіршення ефективності у порівнянні з попереднім роком.

Рентабельність основних засобів є вкрай низькою – у межах 0,19–0,21%. Такий рівень може бути допустимим для підприємств комунальної форми власності, але вказує на низький прибуток при значному обсязі активів.

Рентабельність чистого доходу також залишається стабільною, але дуже низькою – від 0,15 до 0,18%. Це означає, що практично весь дохід спрямовується на покриття витрат.

Фондоозброєність зростає: з 149,61 тис. грн/особу у 2022 році до 171,42 тис. грн/особу у 2024 році. Це вказує на технічне переоснащення персоналу, хоча його ефективність використання потребує підвищення.

За результатами оцінки ефективності використання основних засобів КП «СККПО» ЖМР можна зробити наступні висновки. Підприємство демонструє помірну позитивну динаміку фондівдачі, що свідчить про раціональне використання основних засобів. Проте низькі показники рентабельності вказують на неефективну систему управління витратами або обмеженість джерел прибутку. Зростання фондоозброєності – позитивна тенденція, яка, однак, має супроводжуватися зростанням результативності праці.

Необхідно посилити моніторинг і контроль за використанням основних засобів, а також підвищити продуктивність праці персоналу для досягнення вищої рентабельності.

Аналіз функціонування КП «СККПО» у сфері обслуговування місць поховання м. Житомира свідчить, що підприємство здійснює обслуговування значної кількості інфраструктурних об'єктів, які мають статус основних засобів. До них належать: будівлі та споруди, транспортні засоби, техніка, елементи благоустрою та інше обладнання. Від їх технічного стану та рівня використання залежить якість виконання ритуальних і комунально-побутових послуг.

Попри складність фінансування (що здійснюється переважно за рахунок коштів місцевого бюджету), підприємство забезпечує функціонування кладовищ на належному рівні, що свідчить про загалом ефективне використання наявних основних засобів. Основні завдання – утримання порядку, прибирання територій, обслуговування технічних об'єктів – виконуються відповідно до нормативних вимог.

Однак слід зазначити, що деякі об'єкти мають високий ступінь фізичного зносу, а частина техніки потребує модернізації або заміни. Це створює потенційні ризики зниження ефективності діяльності підприємства в майбутньому. У зв'язку з цим необхідно посилити інвестиції в оновлення основних засобів, а також забезпечити системну діагностику та планування капітальних ремонтів.

Отже, на сучасному етапі ефективність використання основних засобів КП «СККПО» є задовільною, проте потребує підвищення через модернізацію матеріально-технічної бази та посилення управління майновим комплексом підприємства.

Діяльність підприємства з утримання кладовищ має соціальне значення та реалізується за рахунок місцевого бюджету, тому питання раціонального використання коштів і матеріальних ресурсів є особливо актуальним. Практика свідчить, що для ефективної реалізації функцій з обслуговування кладовищ доцільно централізовано закріплювати відповідні об'єкти за підприємством на основі рішень місцевої ради. Це дозволяє підвищити відповідальність за збереження об'єктів, планувати ремонтно-будівельні та благоустроєві роботи, оптимізувати витрати на їх виконання.

Таким чином, утримання кладовищ є складовою управління основними засобами КП «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування». Забезпечення належного стану таких об'єктів потребує як матеріально-технічних ресурсів, так і ефективної організації робочих процесів, що має безпосередній вплив на загальну ефективність використання основних засобів підприємства.

2.4. Напрями покращення використання основних засобів КП «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Житомирської міської ради

Основні засоби є фундаментальною складовою матеріально-технічної бази комунального підприємства та відіграють ключову роль у забезпеченні безперервності та якості надання послуг населенню. Для КП «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Житомирської міської ради, яке здійснює діяльність у сфері організації поховань, благоустрою та утримання кладовищ, ефективне використання основних засобів є не лише економічною потребою, а й соціальним обов'язком перед громадою.

Однак аналіз діяльності підприємства показав наявність ряду проблем, пов'язаних з технічним станом, моральним зносом та нерівномірним використанням окремих об'єктів основних засобів. Ці чинники негативно впливають на загальний рівень продуктивності підприємства та обмежують його можливості щодо впровадження сучасних технологій обслуговування.

У зв'язку з цим постає необхідність розробки та впровадження ефективних напрямів покращення використання основних засобів, які б дозволили підвищити їхню віддачу, продовжити строк експлуатації та оптимізувати витрати на утримання. Розглянемо конкретні заходи, спрямовані на вдосконалення процесів управління основними засобами, підвищення ефективності їх використання.

Ефективне управління основними засобами комунального підприємства є ключовою передумовою забезпечення надійного, безперебійного та економічно обґрунтованого виконання статутних завдань. На основі проведеного аналізу основних засобів КП «СККБО» Житомирської міської ради, можна виокремити такі напрями підвищення ефективності їх використання:

1. Проведення технічного аудиту та оптимізація структури основних засобів. Враховуючи значну частку зношеного, морально застарілого та фізично непридатного обладнання й техніки, підприємству доцільно здійснити

комплексний технічний аудит наявних основних засобів з метою їх систематизації за критеріями доцільності подальшого використання.

Однак специфіка комунального підприємства передбачає, що списання об'єктів основних засобів можливе виключно за рішенням сесії Житомирської міської ради. У зв'язку з цим важливо забезпечити: створення на підприємстві внутрішньої комісії з оцінки технічного стану основних засобів; налагодження регламентованої процедури підготовки документів для ініціювання процесу списання; формування переліків непридатних ОЗ з відповідними техніко-економічними обґрунтуваннями; регулярну взаємодію з профільними депутатськими комісіями ЖМР щодо включення проектів рішень до порядку денного сесій.

Це дозволить підприємству зменшити навантаження на облік та амортизацію, вивільнити площі й ресурси, а також обґрунтовано планувати оновлення техніки.

2. Оновлення матеріально-технічної бази через програми співфінансування. З огляду на обмеженість власних фінансових ресурсів, доцільно ініціювати оновлення ОЗ за рахунок: участі у державних або міських програмах підтримки ЖКГ; залучення екологічних фондів та грантів, зокрема для закупівлі техніки з низьким рівнем викидів; механізму передачі техніки з балансу інших комунальних підприємств; використання місцевих програм розвитку, які передбачають часткове фінансування закупівель техніки та обладнання.

3. Підвищення рівня технічного обслуговування та ремонту. З огляду на значний рівень зносу (у 2023 році коефіцієнт зносу становив понад 60%), підприємству доцільно передбачити поетапну програму технічного переоснащення. Основну увагу варто зосередити на: придбанні сучасної спеціалізованої техніки (екскаваторів, вантажівок, комунальних машин); впровадженні енергоефективного обладнання; оновленні інструментів та інвентарю, необхідних для щоденних операцій.

Фінансування модернізації може здійснюватися за рахунок бюджету громади, цільових програм або в межах державно-приватного партнерства.

Враховуючи складну процедуру оновлення основних засобів, важливо забезпечити максимальне збереження працездатності наявної техніки. Для цього слід:

- впровадити систему планово-попереджувального обслуговування;
- забезпечити вчасне забезпечення запчастинами та витратними матеріалами;
- проводити навчання технічного персоналу щодо обслуговування специфічного обладнання;
- створити або модернізувати власну ремонтну базу.

Це дозволить зменшити кількість простоїв і підвищити коефіцієнт використання техніки.

4. Впровадження автоматизованого обліку та контролю за використанням основних засобів. Для підвищення прозорості та ефективності управління ОЗ доцільно впровадити:

- електронну систему обліку основних засобів із можливістю контролю переміщення, обліку технічного стану та амортизації;
- модуль контролю використання автотранспорту (GPS-моніторинг, паливні датчики);
- інтеграцію з бухгалтерськими системами, що дозволить уникати дублювання обліку та зменшить ризики помилок.

Такі заходи сприятимуть підвищенню загальної ефективності управлінських рішень щодо використання основних засобів.

Рациональне використання основних засобів є одним з ключових факторів ефективності діяльності комунального підприємства, яке виконує важливі функції у сфері ритуального обслуговування населення. У зв'язку з обмеженістю фінансових ресурсів, зношеністю технічного парку, а також складною процедурою оновлення та списання майна, виникає потреба у комплексному аналізі внутрішніх можливостей та зовнішніх чинників, що впливають на ефективність використання основних засобів.

SWOT-аналіз дає змогу систематизувати ключові сильні сторони (Strengths), слабкі сторони (Weaknesses), можливості (Opportunities) та загрози

(Threats) у контексті управління основними засобами підприємства. Такий підхід дозволяє не лише оцінити поточну ситуацію, а й визначити стратегічні напрямки розвитку та вдосконалення матеріально-технічної бази з урахуванням як внутрішніх ресурсів підприємства, так і впливу зовнішнього середовища.

Метою проведення SWOT-аналізу є виявлення резервів підвищення ефективності використання наявного майна, а також визначення напрямів, у яких КП може розвиватися з найменшими ризиками та найбільшим соціально-економічним ефектом. Отримані результати аналізу стануть основою для обґрунтування практичних заходів щодо оптимізації структури, навантаження та функціонального використання основних засобів комунального підприємства.

SWOT-аналіз для КП «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Житомирської міської ради щодо управління основними засобами наведено в табл. 2.18.

Таблиця 2.18

SWOT-аналіз КП «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Житомирської міської ради щодо використання основних засобів

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
• Наявність основних засобів для забезпечення діяльності	• Високий рівень зносу техніки та обладнання
• Комунальний статус і підтримка міськради	• Залежність від сесій міської ради для списання ОЗ
• Досвідчений персонал	• Брак фінансування на оновлення основних засобів
• Стабільний попит на послуги	• Відсутність сучасних систем обліку та контролю ОЗ
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
• Участь у державних та міських програмах фінансування	• Затримки через бюрократичні процедури
• Співпраця з іншими КП, спільне використання техніки	• Зростання витрат на обслуговування зношених ОЗ
• Автоматизація обліку, цифровізація управління	• Конкуренція з боку приватного сектору
• Отримання грантів та інвестицій на модернізацію	• Зміни у законодавстві щодо обігу комунального майна

Джерело: сформовано автором

SWOT-аналіз показує, що основною внутрішньою проблемою КП «СККБО» є технічна зношеність ОЗ і залежність від складної процедури їх списання. Водночас підприємство має сильний потенціал оновлення, якщо активніше використовуватиме можливості партнерства, цифровізації та взаємодії з міською владою для залучення ресурсів.

Основні засоби комунального підприємства, зокрема спеціалізована техніка (екскаватори, самоскиди, крани-маніпулятори), часто мають нерівномірне сезонне завантаження, внаслідок чого їх коефіцієнт використання залишається низьким. Водночас утримання техніки потребує постійних витрат на зберігання, обслуговування, амортизацію та ПММ.

Одним з дієвих заходів підвищення ефективності є здача частини такої техніки в погодинну або добову оренду, особливо в періоди простою. Такий підхід дозволяє:

- покрити частину витрат на утримання;
- отримати додатковий дохід;
- підвищити коефіцієнт використання основних засобів.

Для прикладу, розглянемо екскаватор, що є на балансі КП. За внутрішніми даними, техніка використовується лише 10-15 днів на місяць. Умовно передбачається її додаткове завантаження на 8 днів/місяць шляхом здачі в оренду. Розрахунок ефективності заходу наведено в табл. 2.19-2.21.

Таблиця 2.19

Вихідні дані

Показник	Значення
Тариф на оренду екскаватора (ринковий)	6 000 грн/день
Потенційна кількість орендних днів	8 днів/міс
Тривалість проєкту	12 місяців
Річний дохід від оренди	$6\,000 \times 8 \times 12 = 576\,000$ грн
Витрати на ПММ, обслуговування, зарплату водія	$20\,000 \text{ грн/міс} \times 12 = 240\,000$ грн
Амортизаційні відрахування (на рік)	48 000 грн
Податки, витрати на оформлення	10 000 грн/рік

Джерело: сформовано автором

Сума витрат за рік = 240 000 (експлуатаційні) + 48 000 (амортизація) + 10 000 (адміністративні) = 298 000 грн

Чистий прибуток від реалізації заходу:

$$576\,000 - 298\,000 = 278\,000 \text{ грн/рік.}$$

Таблиця 2.20

Економічні показники ефективності заходу

Показник	Формула	Значення
Чистий прибуток (ЧП)	Доходи – Витрати	278 000 грн
Рентабельність заходу	$(\text{ЧП} / \text{Витрати}) \times 100\%$	$(278\,000 / 298\,000) \times 100\% = 93,29\%$
Термін окупності	$\text{Витрати} / (\text{Доходи} - \text{Витрати})$	$298\,000 / 278\,000 = 1,07$ року

Джерело: сформовано автором

Таблиця 2.21

Очікувані ефекти від впровадження заходу

Ефект	Характеристика
Економічний	Отримання майже 300 тис. грн додаткового чистого доходу на рік
Технічний	Підвищення коефіцієнта використання основного засобу
Управлінський	Рационалізація структури витрат і планування завантаження техніки
Соціальний	Зменшення витрат підприємства – менше потреба у дотаціях з бюджету
Інвестиційний	Створення фінансової бази для оновлення техніки в майбутньому

Джерело: сформовано автором

Для ефективного впровадження запропонованого заходу щодо підвищення ефективності використання основних засобів КП «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Житомирської міської ради, зокрема шляхом передачі техніки в короткострокову оренду, необхідно врахувати специфіку функціонування підприємства як об'єкта комунальної власності. Реалізація ініціативи потребує проходження низки регламентних і організаційних етапів.

По-перше, обов'язковою умовою є прийняття рішення Житомирської міської ради, яка є органом управління та власником майна. Відповідно до положень Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Статуту підприємства, передача комунального майна в оренду можлива лише після погодження цього питання на сесії міської ради. Саме тому ініціативу щодо здачі техніки в оренду необхідно винести на розгляд виконавчого комітету, а далі – внести у порядок денний пленарного засідання сесії.

По-друге, необхідно внести відповідні зміни до фінансового плану комунального підприємства. Згідно з законодавством, дохід від господарської

діяльності, в тому числі від оренди майна, повинен бути відображений у затвердженому фінансовому плані КП. Це дозволить легітимно здійснювати фінансові операції, пов'язані з орендною діяльністю, а також контролювати цільове використання коштів.

По-третє, підприємству потрібно розробити типовий договір короткострокової оренди спеціалізованої техніки. Такий договір має враховувати особливості використання комунального майна, чітко регламентувати права й обов'язки сторін, порядок обліку використаного часу, відповідальність за пошкодження, а також передбачити механізм повернення техніки та процедуру взаєморозрахунків. Розроблений договір повинен відповідати чинному законодавству, зокрема Цивільному кодексу України та Закону України «Про оренду державного та комунального майна».

По-четверте, важливим організаційним аспектом є впровадження прозорості та контрольованої системи обліку доходів і витрат, пов'язаних з орендною діяльністю. Це необхідно для уникнення корупційних ризиків, забезпечення публічної звітності перед громадою та міською радою, а також для підвищення довіри до підприємства. Доцільно впровадити електронний облік договорів та використання техніки, з подальшою публікацією відповідної інформації в щорічному звіті підприємства.

Таким чином, запропонований захід може бути реалізований лише за дотримання визначеної регламентної та процедурної послідовності, яка дозволить забезпечити законність, прозорість та ефективність його впровадження у межах діяльності комунального підприємства.

Запропонований захід є економічно доцільним, оскільки забезпечує високу рентабельність (понад 90%) і швидкий термін окупності (≈ 1 рік). За умови успішної реалізації, модель можна масштабувати на інші одиниці техніки КП, що дасть змогу підприємству стабілізувати фінансовий стан, оновити зношені ОЗ і зміцнити довіру громади до комунального менеджменту.

Таким чином, удосконалення процесу управління основними засобами КП «СККБО» ЖМР передбачає не лише технічні або економічні заходи, а й організаційно-правову оптимізацію процедур списання, оновлення та технічного

обслуговування. Ключовою умовою успішної реалізації запропонованих заходів є активна взаємодія підприємства з органами місцевого самоврядування та системне планування оновлення основних засобів із урахуванням їх фактичного стану та потреб громади.

Висновки до розділу 2

У результаті проведеного аналізу було здійснено комплексну оцінку стану та ефективності використання основних засобів комунального підприємства «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Житомирської міської ради.

1. Комунальне підприємство «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Житомирської міської ради є бюджетозалежним суб'єктом господарювання, що виконує соціально важливі функції з організації похоронної справи, догляду за кладовищами, утримання спеціалізованих об'єктів. Підприємство має у своєму розпорядженні виробничі потужності, будівлі, споруди, а також спеціалізовану техніку (в тому числі похоронні автобуси, спецавтомобілі, екскаватори). Організаційна структура адаптована до виконання як господарських, так і адміністративно-розпорядчих функцій. КП працює в умовах чіткого регламентного підпорядкування рішенню міської ради, зокрема щодо управління майном.

2. Фінансово-економічний стан підприємства характеризується нестійкістю, що зумовлено високою часткою витрат, низьким рівнем рентабельності, наявністю зношених основних засобів і значною залежністю від дотацій з міського бюджету. Аналіз динаміки доходів та витрат показує, що підприємство виконує свої зобов'язання, однак має обмежений ресурс для самофінансування. Спостерігається високий рівень морального та фізичного зносу технічної бази, а також недостатнє використання потенційно прибуткових активів.

3. Аналіз структури та динаміки використання основних засобів засвідчив наявність проблем у формуванні ефективної політики управління технікою та

нерухомим майном. Частина засобів перебуває в неробочому або недостатньо завантаженому стані, зокрема похоронні автобуси, які використовуються епізодично. Коефіцієнти використання основних засобів залишаються низькими, що призводить до неефективного розподілу витрат та втрати потенційного доходу. Водночас зберігається формальний підхід до їх оновлення через складну процедуру погодження на рівні міської ради.

4. З метою підвищення ефективності використання основних засобів запропоновано низку практичних заходів, зокрема: запровадження механізму короткострокової оренди слабо завантаженої техніки (зокрема спецтехніки) за погодженням з міською радою; внесення змін до фінансового плану підприємства та оновлення облікової політики щодо амортизації та витрат на утримання техніки; використання прозорої електронної системи обліку доходів і витрат за видами активів; активне планування навантаження техніки, зокрема через укладення угод з організаціями, які обслуговують поховання військовослужбовців.

Такі заходи дозволяють підприємству знизити витрати на утримання невикористаної техніки, збільшити власні доходи, підвищити коефіцієнт завантаження основних засобів та сформувати джерела для майбутнього оновлення технічної бази.

ВИСНОВКИ

Узагальнення теоретичних основ та дослідження особливостей ефективності використання основних засобів підприємства надало можливість зробити наступні висновки.

1. Основні засоби підприємства є невід’ємною частиною його матеріально-технічної бази та виконують ключову роль у забезпеченні безперервного виробничого процесу. Вони являють собою матеріальні активи довгострокового використання, що зберігають свою натурально-речову форму протягом тривалого періоду (більше одного року) та поступово переносять свою вартість на готову продукцію або послуги шляхом нарахування амортизації. До основних засобів належать виробниче обладнання, будівлі, споруди, транспортні засоби, інструменти, виробничий та господарський інвентар тощо. Їх наявність і стан безпосередньо впливають на продуктивність праці, собівартість продукції, конкурентоспроможність та прибутковість підприємства. У сучасних умовах ефективне управління основними засобами вимагає не лише глибокого розуміння їх економічної природи, а й здатності оперативно реагувати на зміни в технологічному, інституційному та економічному середовищі.

2. Механізм використання основних засобів підприємства – це цілісна система взаємопов’язаних управлінських, організаційних та економічних дій, спрямованих на забезпечення їх раціональної експлуатації, своєчасного технічного обслуговування, модернізації та оновлення. Цей механізм охоплює низку послідовних етапів: від виявлення потреби в основних засобах і планування їх закупівель до ефективного використання у виробничому процесі та подальшого списання у разі зносу або морального старіння. Його метою є не лише підтримка працездатності наявних засобів, а й підвищення рівня фондovіддачі, зниження простоїв обладнання, мінімізація витрат на ремонт та обслуговування, а також створення умов для довгострокового функціонування підприємства на інноваційній основі. Ефективність цього механізму визначається здатністю підприємства адаптуватися до змін у зовнішньому

середовищі та забезпечувати стабільний розвиток через грамотне управління ресурсами.

3. Оцінка ефективності використання основних засобів є важливою складовою системи управління підприємством і передбачає застосування відповідних методик та показників, які дозволяють встановити ступінь їх залучення у виробничу діяльність. Методичні засади такої оцінки включають аналіз показників фондовіддачі, фондомісткості, коефіцієнта зносу, рентабельності основних засобів, тривалості простоїв тощо. Вони дозволяють виявити не лише рівень ефективності використання матеріально-технічних ресурсів, а й наявні резерви їх більш продуктивного застосування. Ретельний аналіз таких показників є основою для ухвалення рішень щодо доцільності модернізації, технічного переоснащення, списання чи переміщення основних засобів у межах підприємства. Отже, методичне забезпечення процесу оцінювання є необхідним для підтримки високої конкурентоспроможності та економічної стійкості підприємства в умовах ринкової економіки.

4. Формування ефективної системи управління основними засобами неможливе без наявності чіткого нормативно-правового та інформаційного забезпечення, яке створює основу для законного, обґрунтованого і результативного здійснення усіх операцій з основними засобами. До нормативного забезпечення належать закони України, постанови Кабінету Міністрів, положення Міністерства фінансів, НП(С)БО №7 «Основні засоби», інші нормативні документи, що регламентують порядок придбання, обліку, амортизації, технічного обслуговування, списання та переоцінки основних засобів. Інформаційне забезпечення охоплює систему бухгалтерської, фінансової та статистичної звітності, що використовується для прийняття управлінських рішень. Сукупність цих складових забезпечує прозорість процесів, достовірність облікових даних, контроль за ефективністю використання ресурсів та можливість стратегічного планування розвитку матеріально-технічної бази підприємства.

5. У результаті проведеного аналізу було здійснено комплексну оцінку стану та ефективності використання основних засобів комунального підприємства «Спеціалізований комбінат комунально-побутового

обслуговування» Житомирської міської ради. Підприємство виконує соціально значущі функції з організації поховань, утримання кладовищ та обслуговування спеціалізованих об'єктів, перебуваючи при цьому в умовах суворого регламентного підпорядкування рішенням Житомирської міської ради, що безпосередньо впливає на можливості оперативного управління майном, зокрема в частині списання або передачі в оренду. Зокрема, процес списання основних засобів здійснюється виключно за погодженням сесії міськради, що ускладнює оновлення матеріально-технічної бази.

6. Фінансово-економічний стан підприємства демонструє певні ознаки нестабільності. Найбільш проблемною сферою є фінансова стійкість підприємства: коефіцієнт автономії знизився до критичного рівня 0,48, а коефіцієнт фінансової залежності перевищив 2, що означає зростаючу залежність від позикових коштів. Практично всі показники маневреності мають від'ємне значення, що вказує на відсутність мобільного капіталу для забезпечення безперебійної операційної діяльності. У 2023 році обсяг доходів склав 15,2 млн грн, тоді як витрати – 15,7 млн грн, що спричинило збиток у розмірі 0,5 млн грн. Частка зношених основних засобів досягла 74,5%, а коефіцієнт оновлення за останні 3 роки не перевищував 2% щороку.

7. Проведена оцінка ефективності використання основних засобів засвідчила наявність надлишкових або недозавантажених одиниць техніки. Наприклад, основні засоби комунального підприємства, зокрема спеціалізована техніка (екскаватори, самоскиди, крани-маніпулятори), часто мають нерівномірне сезонне завантаження, внаслідок чого їх коефіцієнт використання залишається низьким. Водночас утримання техніки потребує постійних витрат на зберігання, обслуговування, амортизацію та ПММ. Так спеціалізована будівельна техніка (3 одиниці) в середньому використовується лише 90 днів на рік, що становить приблизно 25% від календарного фонду часу. За таких умов амортизаційні витрати та витрати на утримання значно перевищують корисний ефект від використання техніки.

8. У ході аналізу було виявлено резерви підвищення ефективності використання основних засобів за рахунок передачі в короткострокову оренду

малозавантаженої техніки. Наприклад, здача в погодинну оренду одного транспортного засобу стороннім організаціям може принести додатковий дохід до 150 тис. грн на рік при помірному рівні витрат. Загалом реалізація цього заходу дає змогу підприємству отримати чистий додатковий прибуток у розмірі близько 280–300 тис. грн на рік.

Очікувані ефекти від реалізації запропонованого заходу:

- Економічний ефект – приріст чистого прибутку близько 300 тис. грн щорічно, що становить орієнтовно 2% загального обсягу доходів підприємства.
- Технічний ефект – підвищення коефіцієнта використання окремих одиниць техніки з 8% до 40–50%.
- Управлінський ефект – покращення структури витрат підприємства за рахунок перерозподілу ресурсів, а також впровадження системи погодинного обліку завантаження техніки.
- Соціальний ефект – зменшення потреби у дотаціях з бюджету в умовах дефіциту місцевих ресурсів.
- Інвестиційний ефект – формування фонду самофінансування для оновлення зношених основних засобів, у тому числі шляхом закупівлі більш енергоефективної техніки.

Отже, аналіз підтвердив доцільність активного управління основними засобами КП шляхом їх ефективнішого завантаження, передачі в оренду та поступового оновлення. Це дозволить не лише підвищити економічну ефективність підприємства, а й знизити навантаження на місцевий бюджет.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артющенко О. Актуальні питання бухгалтерського та оперативного обліку основних засобів та інших необоротних активів у військових частинах : матеріали конф. МЦНД. URL : <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/mcnd/article/view/6796>.
2. Багрій К. Л. Порівняльна характеристика методик проведення аналізу ефективності використання основних засобів у системі управління підприємством. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2016. Вип. 1. С. 194-200. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2016_1_23
3. Бенюк І., Сисюк С. Аналіз ефективності використання основних засобів у медичних установах. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ecan/2018_8_1/pdf/benko.pdf.
4. Білик М. Д. Економіка підприємства. Львів: Новий Світ, 2021. 432 с.
5. Болюх М. А., Заросило А. П. Аналіз фінансово-господарської діяльності бюджетних установ: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2018. 344 с.
6. Васильєва Л. М., Бугай Т. О. Узагальнення наукових підходів до сутності поняття «основні засоби» як об'єкта бухгалтерського обліку. Бізнес Інформ. 2023. № 9. С. 186-191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2023_9_27
7. Вороніна А. В., Ганзюк С. М., Ганзюк К. І. Оцінка ефективності використання основних засобів із застосуванням інструментів таксономічного аналізу. Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету. 2022. № 2(5). С. 52–59.
8. Галаган Т. І., Кругляк Г. С. Методичні підходи до визначення сутності відтворення основних засобів підприємства. Ефективна економіка. 2021. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2021_1_65
9. Гамова О. В., Козачок І. А., Ракоєд Н. В. Особливості ведення обліку та розробка програми державного аудиту основних засобів в бюджетній установі Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 3. С. 42-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2019_3_8

10. Грабенко Л. О. Удосконалення етапів аналізу основних засобів у бюджетних установах. Управління розвитком. 2014. № 3. С. 6-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2013_3_4

11. Грозний І. С. Методи управління ефективністю використання основних виробничих засобів промислового підприємства. Економіка і управління. 2018. № 2. С. 89-92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econupr_2018_2_16

12. Дробязко С. І., Конопля М. О. Організація і методика обліку основних засобів підприємства та аналіз ефективності їх використання. Вісник Університету «Україна». 2019. № 3(24). URL: <https://economics.com.ua/s9-organizaciyai-metodika-obliku-osnovnih-zasobiv-pidpriemstva-ta-analiz-efektivnosti-yih-vikoristannya>.

13. Економіка підприємства: конспект лекцій / За ред.. Величко В.В. Харків: ХНАМГ, 2018. 114 с. // URL: http://buklib.net/component/option,com_jbook/task,view/Itemid,36/catid,85/id,920

14. Євтушенко О. А. Інформаційне забезпечення управління відтворенням основних засобів машинобудівного підприємства. Європейський вектор економічного розвитку. Економічні науки. 2015. № 1. С. 84–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ever_2015_1_12

15. Зборовська О. М., Євтушенко О. А. Механізм управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств. Європейський вектор економічного розвитку. 2016. № 2. С. 65–73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ever_2016_2_8

16. Зюкова М. М. Проблеми обліку основних засобів в умовах дії Національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні. Регіональні перспективи (укр.). 2018. № 2. 19-21 с.

17. Капустяк У. І., Приймак С. В. Особливості обліку з надходження та оприбуткування основних засобів у бюджетних установах. Економіка. Фінанси. Право. 2018. № 3(2). С. 13-17. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2018_3\(2\)_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2018_3(2)_5)

18. Клименко С. О., Мікрюкова Л. В. Історичні передумови розвитку обліково-аналітичного забезпечення основних засобів у бюджетному секторі. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О.

Сухомлинського. Економічні науки. 2015. № 2. С. 75-79.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmduce_2015_2_15

19. Кодацька Н. О., Сергеева С. В. Сучасні методи оцінки ефективності відтворення основних засобів підприємства. Молодий вчений. 2018. № 11 (63). С. 433–437.

20. Колещук О. Я., Ємельянов О. Ю., Гаврась Д. Р., Базарник О.-П. Р. Використання методу капіталізації при діагностуванні технічного стану основних засобів підприємств. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки. 2023. № 11(1). С. 107-112.
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2023_11\(1\)__15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2023_11(1)__15)

21. Колісник Н. А. Сучасні підходи до управління основними засобами. Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. 2018. № 2. С. 23-29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_eco_2018_2_5

22. Кондратюк І. О. Переоцінка основних засобів бюджетних установ в умовах перехідного періоду бюджетного обліку: порядок проведення та обліковий супровід. Ефективна економіка. 2015. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_11_79

23. Копчикова І. В., Кудирко О. М. Особливості обліку основних засобів в умовах воєнного стану в Україні: нормативно-правові аспекти та управлінські рішення. Актуальні питання економічних наук. 2025. №8. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14899223>

24. Коритник Л., Клименко О. Необоротні активи бюджетних установ: обліковий аспект управління. Бухгалтерський облік і аудит. 2015. № 11. С. 10-18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boau_2015_11_3

25. Кравченко О. В. Методологічні аспекти оцінки основних засобів бюджетних установ. Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. 2012. Вип. 9(4). С. 214-221 . URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2012_9\(4\)__25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2012_9(4)__25)

26. Кудренко Н. В., Бай В. О. Основні засоби підприємств переробної промисловості: економічна сутність, облік, аналіз та відображення в звітності. Формування ринкових відносин в Україні. 2022. № 10. С. 81-88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2022_10_13

27. Кузьмін О. Є., Мельник Г. І. Економіка підприємства. Львів: Магнолія, 2019. 360 с.

28. Куйбіда В.С., Ніколаєв В.П., Ніколаєва Т.В. Менеджмент об'єктів нерухомості публічної власності: Навчальний посібник. Київ: НАДУ, 2017. 416 с.

29. Кулько-Лабинцева І. В. Аналіз основних засобів у системі управління інвестиційною діяльністю підприємств машинобудування. Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. 2017. № 4-5. С. 17-20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2017_4-5_5

30. Лищенко О. Г., Тиха А. Д. Облік основних засобів за національними та міжнародними стандартами: розбіжності та перспективи їх адаптації в Україні. Ефективна економіка. 2023. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_11_71

31. Ліщинський М. М. Проблеми формування первісної вартості необоротних активів в бюджетних установах. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. 2013. № 8. С. 315-319. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivif_2013_8_47

32. Лопатовська О., Нікольчук Ю., Бондарук С. Основні засоби підприємства: методика аналізу та ефективність використання. Трансформаційна економіка. 2023. №5 (05). С. 75-81. <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-5-13>

33. Максименко І. Я., Зоря О. П., Березін Є. О. Особливості визначення основних засобів у процесі управління підприємством: бухгалтерський та податковий аспекти. Агросвіт. 2017. № 19-20. С. 47-50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2017_19-20_8

34. Маркус О. В., Корнеєва К. О. Застосування бюджетування як інструменту контролю витрат на ремонти основних засобів підприємства. Молодий вчений. 2014. № 5(1). С. 149-152. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_5\(1\)_41](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_5(1)_41)

35. Мельников О. В., Сірик М. В. Оцінка ефективності управління основними виробничими засобами поліграфічних підприємств. Наукові праці НДФІ. 2017. Вип. 2. С. 118-131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npndfi_2017_2_10

36. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів

суб'єктів державного сектору: наказ Міністерства фінансів України від 23.01.2015 р. №11. URL: <https://buhgalter.com.ua/zakonodavstvo/metodrecomendacii-buhobliku-subektiv-derjavnogoektoru/metodichni-rekomendatsiyi-z-bo-osnovnihzasobiv/>

37. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16). Верховна Рада України. 2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text

38. Могилова М. М. Сутнісні ознаки основних засобів як визначальні положення обґрунтування їх складу. Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Економічні науки. 2016. Вип. 24(3). С. 156-164. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZnpPdatue_2016_24\(3\)_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZnpPdatue_2016_24(3)_21)

39. Мостенська Т. Г., Ковтун О. А. Теоретичні підходи до управління основними засобами підприємства. Ефективна економіка. 2020. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_1_62

40. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 «Основні засоби»: наказ Міністерства фінансів України від 12.10.2010 р. № 1202. URL: <https://buhgalter.com.ua/zakonodavstvo/natsstandarti-buhobliku-v-derzhavnomu-sektori/natsionalnepolozhennya-standart-buhgalterskogo-obliku-v-derzhavnomu-sektori-121-osnovni-zasobi/>

41. Національне Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку НП(С)БО-1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” від 21.06.99р. №391/3684. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

42. Нашкерська М. М. Напрями аналізу основних засобів бюджетних установ. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2017. № 862. С. 192-197. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2017_862_29

43. Нестеренко І. В., Фадєєва Г. М., Федоровська Я. І. Модель управління необоротними активами в бюджетних установах. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2011. Вип. 1. С. 44-50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2011_1_9

44. Ніколаєва Т. В. Вартісно-орієнтоване управління нерухомим майном державної власності: монографія. Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2018. 354 с.

45. Олійник Є. В. Концепція стратегічного управління відтворенням основних засобів промислових підприємств. Ефективна економіка. 2015. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_10_74

46. Олійник Т. Г., Онопрійчук Д. О., Пшеничний І. С. Ефективність управління основними засобами аграрних підприємств. Modern economics. 2024. № 43. С. 73-81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2024_43_12

47. Павлова Г. Є., Приходько І. П., Шалімова О. І. Стратегічне та інноваційне забезпечення управління основними засобами в контексті економічної безпеки підприємства. Бізнес-навігатор. 2017. Вип. 4-2. С. 18-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2017_4-2_5

48. Податковий Кодекс України від 02.12.2019 № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.

49. Поддєрьогін А. М., Білик М. Д., Буряк Л. Д. Фінанси підприємств: підручник. 9-те вид., перероб. та доп. К.: КНЕУ, 2018. 519 с.

50. Поповиченко Г. С., Капустін О. О. Управління формуванням та оптимізацією складу основних засобів виробництва аграрних підприємств. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки. 2015. Вип. 14(3). С. 70-74. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2015_14\(3\)_18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2015_14(3)_18)

51. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

52. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». Верховна Рада України. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.

53. Савків У. С., Василюк М. М., Лещук Г. В. Модель комплексного аналізу основних засобів у системі управління підприємством. Актуальні проблеми

розвитку економіки регіону. 2023. Вип. 19(1). С. 177-184.
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2023_19\(1\)__21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2023_19(1)__21)

54. Сачвенко Р. О. Бухгалтерський облік основних засобів: від придбання до вибуття. Factor academy. 2023. URL: <https://factor.academy/blog/buxgalterskij-oblik-osnovnixzasobiv-vid-pridbannya-do-vibuttya/>.

55. Сірик М. В. Аналіз практики управління основними виробничими засобами поліграфічних підприємств. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. 2017. Вип. 23(2). С. 102-106.
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2017_23\(2\)__25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2017_23(2)__25)

56. Слущкий Є. В. Вплив переоцінки основних засобів на показники ефективності використання основних засобів (на підставі підприємств, що належать до сфери управління державного концерну "Укроборонпром"). Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2017. Вип. 6(2). С. 126-133. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2017_6\(2\)__28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2017_6(2)__28)

57. Солошенко Л. Прискорена амортизація під час воєнного стану: що нового. Податки & Бухоблік. 2024. № 66. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2024/august/issue-66/article-129995.html>.

58. Стеців І. С., Кулик М. А. Особливості управління основними засобами на теплоенергетичних підприємствах. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 42. С. 205-210. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ifrctr_2020_42_37

59. Танчин А. І. Ефективність використання основних засобів на підприємстві: система показників оцінки та напрямки їх підвищення. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2017. № 4(32). С. 77–80.

60. Шпатакова О. Л. Сучасні методологічні підходи щодо аналізу ефективності використання основних засобів підприємства. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки. 2024. № 8(1). С. 189-194. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2024_8\(1\)__24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2024_8(1)__24)

ДОДАТКИ